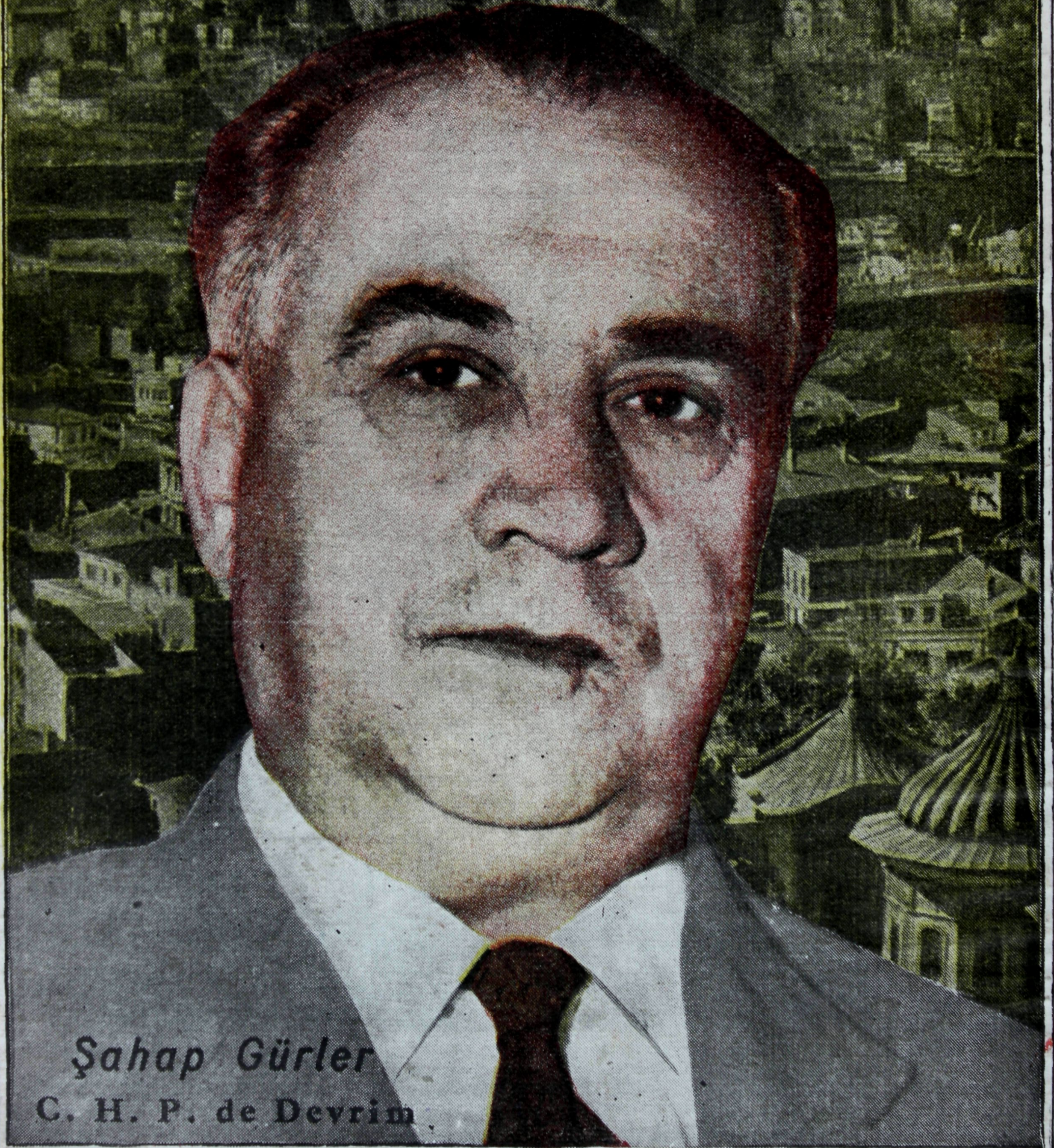
AKİS

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

Şahap Gürler

C. H. P. de Devrim

DİŞ SAĞLIĞI ÇOCUKLUKTA BAŞLAR

ipana

ANTİ-ENZYM, WD-9 LU DİŞ MACUNU

İLimon Likörü + Soda

Yaz aylarının
ideal serinleticisi

Kokteyllerinizin
baş unsuru

T.C. İNHİSARLAR İDARESİ

ATIF TUNA

AKİS

Haftalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 6, Cilt: XVIII, Sayı: 306

Yazı İşleri

Rüzgarlı Sokak Ovehan Kat 9 Daire 7

Tel : 18998 P.K. 582 - Ankara

İdare :

Denizciler Caddesi 23/B

Rüzgarlı Matbaa Tel : 15221

İstanbul Bürosu

Çağaloğlu, Türkocağı Ç. Gürsoy Han

Tel : 87 18 27

Başyazar

Metin Toker

*

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına imtiyaz sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden mes'ul müdür

Kurtul ALTUĞ

*

Karikatür :

TURHAN

*

Fotoğraf :

Hüseyin EZER

Ege AJANSI

Associated Press

Türk Haberler Ajansı

Klişe :

Doğan Klişe

Müessese Müdürü ;

Mübin TOKER

Abone şartlan :

1 aylık (12 nüsha) : 10.00 lira

6 aylık (25 nüsha) : 20.00 lira

1 senelik (52 nüsha) : 40.00 lira

İlan şartları :

Santimi : 20 lira

8 renkli arka kapak : 2.500 TL.

(İlan münderecatıdan mes'uliyet kabul edilmez)

İlan isleri :

Telefon : 15221

Dizildiği ve basildığı yer :

Rüzgarlı Matbaa — ANKARA

Telefon : 15221

Basıldığı Tarih : 29.6.1960

Fiyatı 1 lira

Kapak resmimiz

Şahap Gürler

Dinamizme Doğru

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Bu hafta karşınıza biraz kabarık, biraz değişik ve biraz ucuz bir AKİS çıkıyor. Kapağı açar açmaz "Kendi Aramızda" sütunuyla karşılaşmadınız. Onun yerinde bir büyük firmanın reklamı vardı. Kapağı kaparken de son sayfanın altında, alıştığınız gibi 34 değil, 38 rakamına rastlayacaksınız. Böylece AKİS, dört sayfalık bir hacim artmasını gerçekleştirmektedir. Mamafih, öyle tahmin ediyoruz ki sizi asıl memnun eden değişikliği mecmuanızı satın alırken hissetmişsinizdir. AKİS'in fiyatı 125 kuruş değil, artık sadece 1 liradır. Geçen hafta bu sütunlarda bir mecmuanın tirajı şimdiye kadar görülmemiş bir seviyeye yükseldiği sırada ucuzlama yapmasındaki garabeti belirtmiş, bunun sebeplerini açıklamıştık. Hacim artması, rakamlara yer veren tertip ve fiyat indirmesi hep birbirinin neticesidir. Tabii bunların hepsi birden, içinde yaşadığımız rejimin artık normale doğru gitmesinin icaplarıdır. Gariptir, talih AKİS ile rejime eş kader çizmişe benzemektedir. Yürekten dua ediyoruz -ve bunu sağlamak için elimizden geleni yapacağız bu mecmua da, rejimimiz de zor günlerden, acılardan, dertlerden ebediyen kurtulmuş bulunsun.

Okuyucularımızı, fiyat indirmesinden de fazla memnun edecek bir hususu unutmuş değiliz. Bir aydan beri aldığımız pek çok mektupta "İcap ediyorsa 150 kuruş ödeyelim,.ama Allah rızası için mecmua okunabilsin. Evvelce resimlerin İyi çıkmadığından dertliydik. Meğer o ne bahtiyarlıkmış! Şimdi gözümüz bazı satırları seçemiyor" denilmektedir. Bundan dolayı üzüntümüzü ifade ettik. 25-30 binlik bir tiraj sağlayan tesiste 150 bin mecmua basıp hazırlamak zorunda kalınınca maalesef netice bu oldu. İhtilal Türkiyesinde ilk AKİS'leri lütfen birer ihtilâl mecmuası sayınız ve bizi bağışlayınız.

Daha 1955 senesinde, mecmuayı temiz hazırlayabilmek İçin elzem bir iki makineyi getirtebilmek maksadıyla Ticaret Bakanlığına baş vurmuştuk. Gerçi, makine vermek bir yana, gözümüzü çıkartmadıklarına şükretmek lazım ama bilinmesi gerektir ki bu beş sene içinde Menderesin ideal arkadaşlarına bunlar şimdi hürriyet türküleri çağırmakta, yeni sabahlar müjdelemekte herkesten, hepimizden ileridirler ya maşallah!- Karunun hazinelerini dolduracak kadar müsaade çıktığı halde AKİS'e cezadan başka şey verilmemiştir. Şimdi bu mecmuanın da ihtiyaçlarının sorulacağı ve insaf dairesinde karşılanacağı şüphesizdir. Ancak o vakit AKİS, batıdaki benzerleri gibi pırıl pırıl bir mecmua olarak, tertemiz, renkli sayfalarıyla cazip halde karşınıza çıkacaktır. Bugün, elimizdeki imkânlar dairesinde AKİS'i "okunabilir" bir mecmua olarak devam ettirmeye çalışıyoruz. Okuyucularımız geçen haftaki AKİS'ten, öncekilere nisbetle biraz daha memnun kalmışlar, yazıların temiz çıktığım bildirmişlerdir. Gene aynı istikamette gayret sarfettik. Baskı miktarının fazlalığı tel dikişi son derece güçleştirmektedir. Buna rağmen, kapağıyla 40 sayfalık AKİS'in dört ayrı parçadan müteşekkil bulunduğunu düşünerek hu hafta hiç olmazsa bir kısım mecmuayı dikişli hazırlamaya samimiyetle çalıştık. Yetiştiremediğimiz mecmuaları satın alacak olanlar bizi mazur görsünler. İmkanlarımız bu. İnşallah iptidai şartlarımızdan yakında kurtuluruz, Ankarada başka tesislerin de yokluğu bizi dışardan yardım arayamama mevkiinde bırakmaktadır. Başkentten ayrılmak ise hatırımızdan geçmez. Zira AKİS, böyle bir mecmuanın ancak başkent havasım taşımasıyla erişilmez hususiyetini sağladığını ispat ve basın hayatımız dakl bilinen yerini elde etmiştir.

Bu teknik tarafların yanında, münderecatımızın okuyucularımızın alakasını uyandırmakta devam etmesi bizim için en büyük kuvvettir, destekdir. Altı yıl müddetle Bayar - Menderes Türkiyesinde omuzlarına düşen ağır vazifeyi bütün gücüyle yerine getirmeye çalışan AKİS -bunda ne derece basan kazandığımızı tayin, siz okuyucularımızın hakkıdır, biz sadece elimizden geleni yaptık- bundan böyle de aynı hulûs ile vazife görmekte devam edecektir. AKİS, bazı kimseleri pek endişelendiren kudretini sadece tam tarafsızlığından, AKİS i idare edenlerin hiç kimseden hiç bir şey istememelerinden, aklıselimi sıkı adaya ve arka düşünce taşımaksızın takip etmesinden, fikirlerini pervasızca söylemesinden aldığım müdriktir.

Bu prensiplerimize bağlıyız. Bağlı kalacağız. Herkes öyle bile!

Savgılarımızla AKİS

AKİS

HAFTALIK AKTUALİTE MECMUASI

YURTTA OLUP BİTENLER

Milli Birlik Komitesi **B.M.M.** de

Millete adananlar

Millet

İhtiyat.. İhtiyat.. İhtiyat..

Bu haftanın başındaki pazartesi günü takvimlerin üzerindeki tarih 27 Haziranı gösterir ve İnkılâp hareketi tam birinci ayını doldururken içine girdiğimiz yeni hayat ya--aş yavaş normale dönüyordu. "Normal hayat" demek insanların hislerini susturup mantıklarını çalıştırdıkları hayat demektir ve onun hususiyeti daha müşkülpesent olmasıdır. Gerçi, arkaya dönüp şöyle bir bakıldığında sadece otuz güne sığdırılan işlerin azameti karşısında hayran kalmamak elde değildir. Ancak unutmamak lazımdır ki idareler yapmış olduklarıyla değil, yaptıklarıyla itibarlarını kuvvetlendirirler veya azaltırlar. Normal hayat başladıktan sonra ise her hareket vatandaşlarca titizlikle incelendiğinden bu hareketlerin ölçülü, ihtiyatlı ve hesaplı olması başarının birinci şartı haline gelir. D.P. iktidarının yürürlüğe girmeden kaldırılan meşhur Bedelsiz İthalât Kararnamesinin sırf bir düşüncesizliğin mahsulü olduğundan nasıl tenkit mevzuu edildiği ve o iktidarın tutumunun miyarı addedildiği henüz hafızalardadır.

Bugünkü Geçici İdare, takvimlerin 27 Haziranı gösterdiği bu haftanın başındaki pazartesi günü bir büyük, telâfisi imkânsız gaf yapmış değildi. Ama bir noksan göze çarpmaya başlıyordu: Acele davranmak! Bunun büyük, telâfisi imkânsız gaflara yol açabileceği hatırdan hiç çıkarılmamalıdır. Bankalara, bir kısmı eski İktidar tarafından zenginleştirilmiş ban firmaların listesi verilmiş ve bunların hesaplarına el konulmuştur. Böyle bir hareketin zaten nazik iktisadi hayat üzerindeki tesirleri elbette ki hesaplanmamış olamazdı. Zorluyla, Polatkanla, hattâ daha iri Demokratlarla ortaklaşa iş yapıp vurgun vurdukları herkes tarafından bilinen firmaların ve onların hovarda sahiplerinin bu haksız servetler üzerine konmalarına elbette ki cevaz yoktur. Ama bu firmaların ciddi listesi yapılır, sonra harekete geçilir. Nitekim Bankalara verilen talimatın ömrü 24 saat olmuş, el konulan hesaplar bir gün sonra serbest bırakılmıştır. 24 saatte kimse temize çıkmamıştır. 24 saatte Hükümet ihtiyatesizliğını farketmiştir. Ama piyasada herkesi endişe almış, el altından sarfedilen menfi gayret de buna katılınca hiç yoktan bir çekingenlik baş göstermiştir. Sinek mide bulandırmıştır.

Mide bulandıran sinekleri doğuran hava ise bir idarenin dört başı mamur tarzda düşünmeden ve bütün ihtimalleri hesaplamadan karar alması, üstelik bunu ilân ediverme sidir. Bu ufak aksaklıktan bugün bir prensip dersi almak, yarın büyük, telâfisi imkansız gafları önle menin tek çaresidir.

İnkılâp

İlk ayın sonu

Geçen haftanın sonunda bir gece

Ankarada Meclis binasının dış kapısı önüne dört yıldızlı, uzun boyla, İri yapılı, kasketi yan yatmış, sevimli tavırlı bir general çıktığında saat 21 i geçmişti. Orgeneral Gürselin görünmesiyle birlikte karşıda bekleyen iki yüz kişilik kalabalık şöyle bir dalgalandı. Arka sıralarda bulunanlar "Çıkıyor.. Çıkıyor" diye birbirlerini iteklediler ve öne doğru hamle ettiler. Saatlerden beri kaldırıma çakılmışlardı. Devlet ve Hükümet Başkanını görecekler, ona alkış tutacaklardı. Binanın önündeki oto parkında arabaların sıralanmış bulunması içerde çalışıldığını belli e»

Haftanın İçinden

Karakter İmtihanı

Metin Toker

Demokrasinin bin tane faaliyeti vardır. Ama artık anlaşılıyor ki bunların birincisi, insanların karakteri aşan mükemmel ve doğru ölçüye vuran rejim olmasıdır. Geçirdiğimiz son onbeş yıl bu bakımdan geniş tecrübeleri cemiyetimize kazandırmıştır. Eğer onbeş yılın sonunda bu tecrübelerin ışığından istikbalimizi aydınlatmak için faydalanmazsak, eğer açık imtihan neticelerini hafızalarımızın malûl bulunduğu şüphesiz isyana terkedersek, eğer acıma veya menfaat, zaaf veya müsamaha, umursamazlık veya aldanma hislerinin neticesi bir hoşgörürlüğe kendimizi kaptırırsak bütün bir devreyi boşa geçirmek oluruz. Çektiğimiz sıkıntılarda, bahtınıza açılan dertlerde, millet olarak hayatımızdaki gerilemede "İnsan faktörü" nün rolünü küçümsememize imkân yoktur. Bu onbeş yıl içinde öyle kimselerin öyle hareketlerini görmüşüzdür ki dünyanın hakikatenba--ımıza yıkıldığını hissetmiş, hayal sukutunun o tarifsiz ıstırabım yüreklerimizin tâ içinde duymuşuzdur. Başka şartlar altında gözlerimize haysiyet, vekar, şeref abdest gibi görünenler şartların değişmesiyle beraber küçülmüşler, küçülmüşler, küçülmüşlerdir. Demokrasim zin bir altın devrini teşkil eden 1947-1952 arasında idealistliğin canlı nümunesi olduğu sanılan öyle insanlar çıkmıştır ki Bayar - Menderes ekibi bir eline para kesesini, diğer eline sopayı alıp cemiyeti hallaç pamuğu gibi atmaya başlar başlamaz, iktidar kapısında en haysiyetsiz uşak rolünü tereddütsüz kabul etmişler, aralarında hizmet yarışına girişmişlerdir. Bayar - Menderes ekibinin cemiyetimizdeki kıymet hükümlerini altüst etme gayelerinde hiç başarı kazanamadıklarını sanmak gafletlerin en büyüğüdür. D.P. İktidarının son sekiz, hele son altı senesi karakter imtihanında sıfır alarak dönenlerin omuzlarında yükselmiş, onların teşkil ettikleri temel üzerinde durabilmiştir. 27 Mayıs hareketini belki rejimin soysuzlaştırılmasından da fazla meşru, elzem, faydalı kılan işte bu, cemiyetin soysuzlaştırılması hadisesidir. Rejimlerin aksaklığı kısa veya uzun vadede, az veya çok fedakârlık bahasına düzeltilebilir. Ama cemiyet bir defa düzenini kaybetti mi, ahlâk ölçülerini, mânevi mefhumlarını değiştirdi rai o zaman âkibet Sodomun akibetinden başka şey olamaz.

Şimdi, altüst edilmiş kıymet hükümlerini yeniden düzenleme devrindeyiz. İnsana garip gelir, ama şurası açık bir hakikattir ki iktidar değişikliğinin seçim yoluyla değil bir inkılap hareketiyle gerçekleşmiş bulunması memleketin talibinin delilidir. Zira bu suretle fenalıkların cezasız kalmayacağı kaidesi yerine gelmiştir. Haksız servetlerin, sahiplerinin yanma bırakılmayacağı da anlaşılmaktadır. Böylece Bayar - Menderes ekibinin cemiyetimizde meşrutiyet kazandırdıkları, bir ahlaksızlık olmaktan çıkarıp bir açıkgözlük haline getirdikleri para vurma hevesi uzun vadede pek gıpta edilecek bir heves halinden kurtarılmaktadır. Doğrusu istenilirse bir müddet Yassıadada kalma mukabilinde, geri kalan bütün ömür boyunca, vurulan milyonlardan faydalanabilme imkânı çok kimseye cazip gelirdi. Ama âkibet hem Yassıadada kalma, hem de bütün haksız servetin müsaderesi olursa yarın cemiyetimizde çıkabilecek yeni Bayarların, yeni Mendereslerin her mahallede onbeş milyoner namzedi bulabilmeleri belki imkansızlaşmayacak, ama her halde çok güçleşecektir.

Aynı şekilde, siyasi bakımdan bu ekibe ayak uyduranlar, hangi sahada faaliyet göstermiş olurlarsa olsunlar milletin ebedi lanetine maruz kaldıkları takdirdedir ki bir âdi hesap artık hiç kimsenin kafasında fillzlenemeyecektir: Zalime boyun eğmek, talim devrilir devrilmez ona sövmede ön plana geçerek iade-i itibar etmek; Her şeyi göze alarak "hayır" diyen şerefli iş adamı yıkılırken ismini V.C listelerine kaydettirenler böy le siifli bir zihniyetle malûldüler. Takım takım meslekdaşları, dudaklarında müstehzi bir tebessüm, hakiki fikir adamlarının parayla satın alınamayacağını ve hapisle korkutulamayacağını bu cemiyete ispat için hayatlarının en güzel yıllarını parmaklıkların gerisinde geçirmeyi göze alırken bir kaç gazeteci bu derece âdi düşüncelerle "suyuna gitme" politikası güdüyorlardı. Ken dilerini devletin değil, devrin büyüklerinin hizmetinde sayan idare amirleri, bir takım yüksek memurlar, bankacılar, hususi sermaye ve teşebbüs sahipleri hep devir değiştiğinde kolaylıkla yeni efendiler bulabilecekleri ihtimaline dayanarak şerefsiz, kumarlarını oynuyorlardı. Her sahada kazançh olmak! Kaide buydu ve bu Ümit Bayar - Menderes ekibinin hizmetine on yıl boyunca sayısız zulüm vasıtası, aleti sağladı. İtiraf etmek lazım gelir ki insan, vekarını katlayıp cebine bir kere koydu mu başkalarına zor gelen pek çok şey ona çocuk oyuncağı görünür.

Bir cemiyette Bayar - Menderes ekibi dalma çıkabilir. Eğer o cemiyetin kıymet ölçüleri, o cemiyetin geçirdiği tecrübeler böyle bir ekibin iş görme imkânını sağlıyorsa cemiyet mikroba karşı muafiyet sahibi sayılamaz. Niçin saklamalı ki Türk cemiyeti Bayar - Menderes ekibine cesaret veriyordu. Tarihimizde ne zaman eden bulmuştur? Talihimizde ne zaman alçaklar dört sülâle ebedi lanetle damgalanmıştır? Tarihimizde ne zaman "her devirde dört ayak üstü düşenler" diye bilinenler yeni hâkimlere yaranamamışlar, onlara hulul edememişlerdir? Hiç bir zaman, hiç bir zaman, hiç bir zaman, Bu yüzdendir ki senelerden beri, asırlardan beri bir fasit dairenin çemberi üzerinde dönüp duruyoruz ve cemiyetimizde bir belirli tip, "karaktersiz", hükmünü yürütüp gidiyor. Hiç bir acı tecrübe onu ümit sizliğe sevketmediginden kaybolan bir tanesinin yerine bin tanesi piyasayı kaplıyor.

Bu belki, son onbeş yıl hariç, rejimimizin demokrasi olmamasının doğurduğu bir aksaklıktır. Nitekim demokrasi seneleri karakter imtihanının neticelerini bütün çıplaklığıyla ortaya vurmuştur Şimdi, cemiyetlerin iki büyük kuvveti, Basın ve Gençlik bizde elele bu imtihanda sıfır alanların yakasına yapışmıştır. Herkesi birden idareye kalkışmış olanlar bugün en müşkil olmasa bile en mahcup duruma düşmüşlerdir. Sokaklarda yükselen yuha sesleri, suratlara şamar gibi takılan bakışlar, topluluklarda yakılan gazeteler herkesi aldatma heveslilerinin hiç kimseyi aldatamamış olduklarını gösteriyor. Bir cemiyette karakteri hakim kılmanın şartı, elbette ki karaktersize ömrü boynaca prim vermemekten ibarettir.

diyordu, Gürsel göründüğüne göre, demek toplantı bitmişti.

İhtilalin başkanı bir an durarak gülümsedi. Büyük Millet Meclisinin kapısına geldiğinde karşısına ikiyüz vatandaşın çıkacağından habersizdi. Yanında Komiteye mensup iki subay bulunuyordu. Ağır ağır dışarıya doğru yürüdü. Otomobile binecek re Hariciye Köşkünün sadece üç odasından ibaret, ikametgâhına gidecekti. Halk, birdenbire etrafını sarıverdi. Bekleyenler "Yaşa.. Varol.. Yaşa Cemal Paşa.." diye bağırmağa, Devlet ve Hükümet Başkanına tezahürat yapmağa başladılar. Başkanın yüzündeki tebessüm birden kayboldu. Kasları çatıldı ve kalabalığa sert sert baktı. Bu bakışta biraz da acıma hissi seziliyordu. Kendisine alkış tutan topluluğun ortasına daldı. Sağ elini yukarı kaldırarak tezahürata devam edenleri susturdu. Kalabalık Gürselin ne yapacağını merakla bekliyordu. Meclisin Önünü şimdi bir ölüm sessizliği kaplamıştı.

Gürsel tok bir sesle:

" - Sizleri yaşa, varol demeğe alıştırmışlar.. Sizleri el öptürmeğe alıştırmışlar. Türk Milletine bu yakışmaz" dedi. Sonra, tekrar tatlı tatlı grülümseyerek :

"— Şayet birisini sevdiğinizi belli etmek istiyorsanız, tebessüm edersiniz, kâfi" diye ilâve etti.

Gürseli alkışlamak için kalkan kollar indi. "Varol" diye bağırmak için açılan ağızlar kapandı. Kalabalık 'birkaç saniye ne yapacağım şaşırdı. Bu sırada Gürsel biraz daha yürümüş ve eliyle kalabalığı aralıyarak "Lütfen yol açın! Yapılacak işlerim var, gideceğim** demişti. Açılan yoldan otomobiline ilerledi ve eliyle halkı hafifçe selamlayarak arabaya bindi. Cadillac Meclisten ayrılırken topluluğun arka taraflarında bulunan bir vatandaş daha fazla tahammül edemedi ve bağırmağa başladı :

"— Yaşa kahraman.. Şanlı devlet."

Ne var ki, "tezahürist vatandaş" ın lafı yarıda kaldı. On tarafta bulunanlar bağırana hışımla döndüler. Bağıran pabucun pahalı olduğunu sezdi ve süratle oralardan uzaklaştı.

Bulanık su avcıları

Hakikaten geçen hafta başkentte iki adam -iki Paşa- vardı ki tezahürattan ve ziyaretten baş alamıyordu. Bunların birincisi Cemal Gürsel, diğeri İsmet İnönüydü. İnönü senelerden beri politikanın içinde bulunduğundan ve böyle davranışlara daha alışkın olduğundan nisbeten sabırlı davranıyordu. Ama yeni Devlet ve Hükümet Başkanı sıkılmağa başlamıştı bile.. Evvela, yaradılışı itibariyle gösterişten hoşlanmıyordu. Nereye adım atarsa şakşaklanmak, tezahürata muhatap olmak, hemen hepsi aynı kelimeleri taşıyan binlerle telgraf almak bu sade, babayani tavırlı adamı boğacak gibi oluyordu. Ama mühim bir başka nokta daha vardı. General, hemen her gün, yordun muhtelif bölgelerinden akın halinde gelen heyetleri kabul zorunda kalıyordu. Eski iktidarın idareyi bugün elinde bulunduranlara bıraktığı içinden çıkılmaz miras, Hükümet Başkanının bir saniye bile vakit kaybetmemesini gerektirmekteydi. Gürsel heyetlerin kabulü hikayesinde hem çok zaman kaybediyor, hem de bir hayli yoruluyordu. Vatandaşların İzhar etmek istedikleri sevgi tezahürlerinin hiç değilse bir müddet geri bırakılması ve dünya kadar masrafa girerek Başkente akan heyetlerin ziyaretine bir son verilmesi lâzım gelmekteydi. Kaldı ki bu heyet azalarından bazıları gazetelerin foto muhabirlerinin yabancısı da değildi. Hele bir kısmını foto muhabirleri gayet iyi tanıyorlardı. Bu şahıslar daha birkaç ay evvel eski İktidarın sabık Başbakanını da ziyaret etmişler ve bugünkü gibi cafcaflı lakırdılar söyliyerek onunla poz poz resimler çektirmişlerdi. Değişen, bu şahısların evlerinin baş köşesindeki fotoğraflardan ibaretti. Zaten, doğrusu istenilirse bu "ziyadesiyle mutebер zevat" Ankaraya yeni fotoğraflar sağlamak için koşuyor ve tuhaftor, hiç yüz bulmaması gerekirken buluyordu. Bunlar Ankaradakl vakitlerini ikiye ayırmışlardı. "Bugün" ü gün etmek için Cemal Gürseli görüyorlar, "Yarın" ı emniyet altına almak için de İnönüye koşuyorlardı. Üstelik C.H.P. Genel Başkanı "Müstafi Halkçılar" ın ve "Zoraki V.C, li--er" in günah çıkartma merasiminde rahiplik yapmaya da mecbur bırakılıyordu. Bir devlet adamı için şart olan "yüz pekliği" ne bütün ömrü boyunca sahip olamamış İnönü bu bulanık su avcıları yüzünden saatlerini kendisine zehir ediyordu. Gürsel de, İnönü de bu haftanın başında şaşmaktan kendilerini alamıyorlardı: Aman yarabbi, ne de çok eski İktidar düşmanı iş adamı, politika meraklısı, tüccar, aday adayı, hatta eş, dost, akraba varmış!

Cemal Gürsel yemin ediyor
Millete verilen söz

İşte bu yüzdendir ki Orgeneralin geçen haftanın son akşamı Meclis önünde kendisini alkışlayanlara yaptığı çıkış başkentte duyulduğunda inanılmaz derecede müsbet karşılandı, aklı başında kimselere rahat bir nefes aldırdı. Hiç olmazsa iki Paşadan biri askerlik Adetlerini henüz kaybetmemişti ve pek bir yüzle dobra dobra hissini söylüyordu. Zira aslına bakılırsa radyoların yeni bültenlerini hazırlayanlar eski bültenleri hazırlayanların aynı olduğundan tadsız bir neşriyat dinleyiciyi sıkmaya başlamıştı. Eski devirdeki "Menderesi putlaştırma" politikasının icabı sabık Başbakanın adının her fırsatta tekrarlanması faydalı görüldüğünden Menderesle alakalı her haber başına "Ankara - Anadolu Ajan-

sı" ibaresi eklenerek bölük pörçük yayınlanırdı. Mesela İstanbul mahreçli bir haber Menderesin, refakatindeki zevatla birlikte Ankaraya uçakla hareket ettiğini bildirir, onun arkasındaki Ankara mahreçli haberde -sanki uçaktan düşen var mı diye merak ediliyormuş gibi- Menderesin ve refakatindeki zevatın isimleri teker teker sayılarak başkente muvasalatları bildirilirdi. Geçen hafta bazı günler bültenlerin ilk dört, hattâ beş haberinin Gürselin Hareketleriyle ilgili olması o günleri hatırlatmadı değil. Halbuki yabancı radyolarda yapıldığı gibi bu protokol hareketlerinin tümü bir tek haberde pek ala verilebilirdi. Ama Gürselin hareket tarzı bu defa balığın baştan kokmadığım herkese gösterdi. İbret, elbette ki alınacak, eski devir adetleri hortlatılmayacaktı.

Soruşturmacıları soruşturanlar

Cemal Gürselin haftanın son gecesi çıktığı toplantı. Milli Birlik Komitesinin bir toplantısıydı. Komite, Bakanlar Kurulu tarafından Yüksek Soruşturma Kurulu için tesbit edilen yüz kadar ismi incelemiş ve Kurulu teşkil edecek otuz kişiyi ayırmağa çalışmıştı. Milli Birlik Komitesi, Kurulun teşkilinde son derece titiz davranıyordu. Bu yüzden iş uzadı ve Kurul zamanında açıklanamadı. Her isim ayrı ayrı ele alınıyor, sakıtlarla herhangi bir münasebeti -müsbet veya menfi- olup olmadığı araştırılıyor, aile durumu inceleniyor, meslek hayatı tetkike tabi tutuluyordu. Kurulun her tesirden azade, samimi ve rahat çalışabilmesi için gerekli bütün incelemeler yapılıyordu. Yani, Soruşturma Kurulu evvela Milli Birlik Komitesi tarafından soruşturuluyordu. Tabii iş, adamakıllı yorucuydu. Her bir aday hakkında malûmat toplamak zaman alıyordu. Geçen hafta içinde Milli Birlik Komitesi toplantılarının en mühim mevzuu bu oldu. Mamafih bu haftanın başında çalışmalar kısmen kolaylaşmış, bir takım isimler üzerinde mutabakata varılmıştı. Ancak üye miktarının arttırılması lüzumu kendisini hissettiriyordu. Zira ortaya o kadar bol miktarda pislik çıkıyordu ve bu pislik öylesine bulaşmıştı ki dünyanın bütün süpürgeleri yetmiyeceğe benziyordu. Geçen hafta sadece bir Umum Müdürün başkentte açılan kasası içinde bulunanlar ve sadece bu Umum Müdürün çevirdiği anlaşılan muameleler herkesin parmağım ağzında bıraktı.

Kasalar açılınca

Her yerde olduğu gibi başkentte de banka kasalarını açmak üzere yeminli heyetler teşkil edilmişti ve bunlar şüpheli kimselerin kasalarını açıyorlar, zabıt tutuyorlardı. İşte, Devlet Malzeme Ofisi sabık Umum Müdürü Talat Kızılviralıoğlu ile alakalı ihbar da bu heyetlerden birine yapıldı. Bildirildiğine göre Umumi Müdürün İş Bankasındaki kasasında bayii alaka uyandırıcı malzeme vardı. İş Bankası müfettişleri Kızılviralıoğlu adına kayıtlı kasayı astılar. Ama doğrusu, böyle bir servetle karşılaşacaklarını zannetmemişlerdi. Sakıt Umum Müdürün mütevazı kasasında her biri çil çil tamamı tamamına 640 Reşat altını çıktı. Ayrıca ele alınınca tatlı tatlı hısırdıyan yeşil dolarların sayısı da adamakıllı kabarıktı. Kasa muhteyası, zabıt tutularak teslim alındı.

Radyoda
A K İ S

Bundan böyle salı akşamları Ankara ve İstanbul radyolarında AKİS'e ait beş dakika lık "Haftanın Akisleri" programı yayınlanacaktır. Su programda bir gün sonra çıkacak yeni mecmuanın bazı haberleri, hususiyetleri, alaka uyandıran kısımları verilecek, za--an zaman AKİS yazarları kendi sesleriyle kendi yazılarından parçalar okuyacaklar, o havadisleri nasıl derlediklerini anlatacaklardır. Böylece AKİS, her hafta yarım milyona yakın insan tarafından okunduktan maada bir aile dört, beş kişi olduğuna göre radyolarımızın milyonlarca tiryakisi tarafından dinlenebilecektir de..

Bir zamanlar AKİS kelimesinin radyolarda söylenmesi ihtimali karşısında deliye dönen Kalafat, Aker, Şaman gibi Bakanların, Muammer Baykam, Altemur Kılıç gibi Basm-Yaym Umum Müdürlerinin ve onların hepsine birden emir veren Boyarla Menderesin de zihinlerde tatlı tath anılmalarına vesile verecek bu reklâm programı salı akşamlan Ankara radyosunda saat 20.30 da, İstanbul radyosunda ise saat 22.00 de yayınlanacaktır.

Dinlemeyi ihmal etmeyiniz.

Kızılviralıoğlu için derinleştirilen tahkikat gözleri açtı. Umum Müdürün son derece muktesit olduğu anlaşılıyordu! Zira maaş olarak aldığı 2500 lirayla bu kadar parayı bir araya getirmek her babayiğitin harcı değildi. Viralıoğlunun, oğlu Uğur adına getirttiği bir otomobil ise haini gümrükte yatıyordu. Gök mavisi otomobil baştan aşağı otomatikti İş Bankası müfettişleri sakıt Umum Müdürün aile sevgisine de hayran oldular.' Kızılviralıoğlunun, ailesi kadar patronlarına da sevgi beslediği anlaşıldı. Polatkanın hususi geziler için kullandığı otomobilinin benzin paraları Malzeme Ofisinin masraf listesindeydl. Ayrıca Çekoslovakyadan getirtilen kristallerin parası Devlet Malzeme Ofisinin kasasından çıkmış, ama kristaller Polatkanın evine girmişti. Sakıt Umum Müdürün patronlarım her sahada taklitten geri kalmadığı anlaşılıyordu. O da BeyfendI gibi, sevgili oğlunun kolej taksitlerini tahsisatı mestureden ödemisti.

Tahkikat ilerledikçe daha da eğlenceli marifetler ortaya çıktı. Bunların arasında müfettişlerin en fazla hayretini çeken, sakıt Umum Müdürün Malzeme Ofisinde işe alınacak bazı kadın memurların elinin yüzünün behemehal düzgün olması lazım geldiği kaidesine pek dikkat etmesiydi.

Şuh kadın sesi,

Aynı günlerde Ziraat Bankasında açılan bir başka kasa, o heyet azalarını da bir hayli güldürdü. Kasa, sakıt Meclis Başkanı Refik Koraltana aitti. Heyet Koraltanın kızı ve sakıt D.P. milletvekillerinden Halûk Timurtaşın eşi Ayhan Timurtaşı da sayım yapılırken hazır bulunması için çağırmıştı. Cuma günü öğleden sonra Ziraat Bankasının zemin katına inen merdivenleri başı önüne eğik kateden bayan Timurtaş bir hayli üzgün ve heyecanlıydı. Merdivenleri indikten sonra da başım kaldırmadı. Adeta zemini kaplayan küçük mozaik kareleri sayıyordu. Kasanın anahtarı getirilmişti. Heyetten birisi anahtarı kasanın demir kapağındaki, deliğe soktu. Çevirdi. Her ne hikmetse anahtar kasayı açmadı. Âza biraz daha zorladıktan sonra vazgeçti ve yanındakilere anahtarla kasayı açmanın imkânsız olduğunu söyledi. Alelacele bulunan bir kaynak makinesiyle eritilen kasanın kapağı, ardına kadar açıldığında orada bulunanlar gülmekten kendilerini alamadılar. İlk göze çarpan, pembe kurdeleye sarılmış bir tomar kağıttı. Sakat Meclis Başkanının çapkınlıkları-

nı bilenler tomardaki kağıtların içinde neler yazılı olduğunu kolayca tahmin ettiler. Sonra, zarif bir kutu çıkarıldı. Kutuda tahviller varda. Bazı resimlere ve bir kaç parça altına rastlandı. Pembe kurdelalı kâğıt tomarı açılınca sakıt Meclis Başkanının aşk şiirlerine meraklı olduğu anlaşıldı. Doğrusu Koraltanın bu derece inceliğini kızı bile bilmiyordu. Temiz kağıtlara yazılı mektupların üzerinde durulmadı. Bir kaç tane de çeke rastlandı. Rakamlar küçük şeylerdi. Belli ki çok evvel kasaya konulmuş ve unutulmuştu.

Koraltanın, açılan kasasında bulunanlardan ayrı bir de hatıra defteri ele geçmişti. İlk günlerde Harb Okulu talebeleri tarafından ele geçirilen defter, adeta bir bakkal defterini andırıyordu. Bazı yerleri kırmızı mürekkeple, bazı yerleri mavi mürekkeple doldurulmuştu. Bazı kelimelerin altı gelişigüzel çizilmişti Ama en calibi dikkat olan husus, defterin kırmızı mürekkeple yazılı telefon numaraları kısmıydı. Bunlardan birisine telefon edildiğinde cevap veren şuh kadın sesi sakıt Meclis Başkanının yaşının çok dününda hanımlardan hoşlandığını ortaya koydu,

Değişen devir

Talihinin garip cilvesi, Koraltanın pembe kurdelalı kağıtlarının kahkahalarla okunduğu saatlerde D.P. iktidarı tarafından on yıl müddet böyle bir zatın başkanlığına terkedilmiş B.M.M. de bambaşka bir sahne cereyan ediyordu. O gün Başkanlık Kürsüsünün kâtiplere mahsus yerinde çok genç bir yüzbaşı elindeki kağıttan bazı isimler okuyordu. Genç yüzbaşının her isim okuyuşunda ön sıralarda oturan resmi elbiseli bir subay yerinden kalkıyor ve kürsüye gelerek kendisini millete adadığını yeminle ifade ediyordu. Manzara görülecek şeydi. Milli Birlik Komitesi üyeleri Meclisin ön sıralarını işgal etmekteydiler. İplerle ayrılmış arka sıralar davetliler için hazırlanmıştı. Basın mensupları, meslek teşekkülleri ve siyasi partiler temsilcileri hü--uyla kendilerini millete adayan genç subayların Meclisin tavanında aksiseda yapan seslerini dinliyorlardı.

Geçici Hükümetin Bakanları sağ tarafta, Bakanlar Kuruluna ayrılan koltuklarda yer almışlardı. Yeni Bakanların koltukları bir hayli yadırgadıkları hissediliyordu. Alışık olmadıkları belliydi. Meclisin havası yeni hükümetin Bakanlarını az da olsa ürkütmüştü. Sadece birisi, diğerlerine nazaran daha serbest hareket edebiliyor ve hareketleriyle bu salona yabancı olmadığını anlatıyordu. Bu, Maliye Bakanı Ekrem Alicandı. Meclis Başkanlığı makamının Milli Birlik Komitesi Başkanı olması hasebiyle General Gürsel işgal etmekteydi.

Hemen hemen bütün İstanbul gazetelerinin başyazarları töreni takip ediyorlardı. Basın mensupları salonun ortasına rastlıyan sıralarda oturmaktaydılar. Buralarda, sakıt iktidarın ateşli milletvekilleri otururdu. Vatan gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman, tuhaf bir tesadüf, İnönünün Kayseri Beyanatından sonra birden bire fikir değiştiren meşhur Yaylacı Milletvekili Osman Kavuncunun sırasına düşmüştü. C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü Milli Birlik Komitesinin hemen arkasına düşen sıradaydı. Yanında Genel Sekreter yardımcılarından Orhan Öztrak ile Turgut Göle bulunuyordu. İnönünün son derece neşeli ve sıhhatli olduğu göze çarpmaktaydı. Kahverengi ve son günlerin modası üç düğmeli bir elbise giymiş, gene modanın icabı ceketinin üst iki düğmesini iliklemişti. Yemin eden Milli Birlik Komitesi azası genç subayları sevgi ve şefkat dolu bakışlarla takip ediyordu. Yemin töreni bittikten sonra C.H.P. Genel Başkanı davetlilerin çıktığı kapıya doğru yürüdü. Kendisini takip edenlere:

"— Bu sefer Meclisten kovulmadan çıkıyorum, görüyorsunuz" dedi ve neşeli bir kahkaha atarak etrafındakileri güldürdü,

Milli Birlik Komitesi azalarınız yemini gerek törende bulunanları. gerekse ertesi gün yemini gazetelerde okuyanları ferahlattı ve geçici idareye olan güvenlerini bir kat daha arttırdı. Genç askerler kendilerini millete adıyorlardı. En kısa zamanda memleketi düştüğü çıkmazdan kurtarıp demokratik idareyi teesüfle idareyi yeni meşru Meclise terkedeceklerdi. Bunları yaparken bütün baskılardan azade sadece ve sadece vicdanlarının sesini dinleyerek hareket edeceklerdi Yemin bütün yurtta elle tutulur bir rahatlık yarattı. Gerçi Komite azaları bu yemini aralarında çok daha evvelden, bu işe başlamadan etmişlerdi. Ama mütevazı Bir törenle bunun aleniyete dökülmesi çok iyi oldu.

"Lüzumlu evrak"

Ancak, bu vesileyle aleniyete bir başka şey daha döküldü ve bir defa daha herkesi güldürdü Komitenin çalışması için Meclis binasının hazırlanması lâzımdı. Binanın hazırlanması ve düzenlenmesi müstahdemleri yorduğu kadar idarecileri de yordu ve üzdü. Bir kere umumi heyet toplantı salonunun temizlik işi senelerdir Mecliste çalışan hademelerin canını çıkardı. Salonun sağ tarafına rastlayan ve 400 küsur D.P. Milletvekilinin oturduğu sıraların elden geçirilmesi lâzımdı. Bu işe girişilince bu sıraların kolay temizlenmiyeceği, hattâ buraların dezenfekte edilmesi lâzım geldiği ortaya çıktı. Aman efendim, o sıraların içinde neler yoktu ki. Bir kere en ağır başlı tanınan milletvekillerinin gözlerinde bile bir yaştan sonra sadece iç çekip seyredilbilecek kadın resimleri bulunuyordu.

Devlet Başkanı Gürsel gazetecilerle

Bu sanat eserleri karşısında idareciler başlarını tuhaf tuhaf salladılar ve hayretlerini saklıyamadılar. Ancak temizliğe devam edildikçe resimlerin pek de boşuna saklanmadığı meydana çıktı. Sıraların içinde sakıt ve sabık Cumhurbaşkanı Bayarla Meclis Başkanı Koraltanın bol bol istimal ettikleri bazı "lüzumlu ilâçlar" da bulundu. Bulunan ilâçların miktarı bir hayli kabarıktı. Üzerindeki fiyatlara bakılırsa bunları her babayiğitin kullanmasına imkân olmadığı da kolayca anlaşılıyordu. Ayrıca kotalara dahil bulunmadığı halde son samanlarda Kızılay meydanında çocukların "paraşüt" diye sattıkları seksüel bazı malzemeye de rastlandı. Gözlerde ender olarak da kanun teklif ve tasarıları vardı.

Yalnız Büyük Meclisin sıraların- geçirildi. İhtalalin hemen akabinde konulan vesikalar sakıtlann türlü rezaletlerini, türlü suistimallerini ortaya çıkarıyor, bunlar tasnif edilerek Yüksek Soruşturma Kurulunun ittilaına arz edilmek üzere bir kenara konuluyordu. Bu arada Bakanaklarda duyulmamış kepazelikler ifşa oldu. Basın-Yayın Bakanlığının dosyaları alâka uyandırıcı evrakla doluydu. Meselâ dışarda Basın-Yayın Umum Müdürlüğü hesabına sonradan suya düsen Atatürk filmi mevzuunda çalışmalar yapan bir hanınım ismine rastlandı. Bu hanım Basın-Yayının cebinden yiyor, içiyor, geziyordu. Hanımın adı dudaklarda tatlı tebessümler yarattı. Hanım "yüzde on mütehassısı" sakıt Dış İşleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlunun yâr-i vefakârı Vesamet Kutluydu, Vesamet Kutlu-

Profesörler Komitenin yemin merasiminde
İlim zoru yendi

da ve sakıtların makam masalarında bulunanlar değil, pisliklerin temizlenmesi için resmi dairelerde girişilen tahkikatlar da bir hakikati ortaya koydu: D.P. iktidarının büyükleri ve onların yardakçıları on yıl müddetle sadece belden aşağı kısımlarıyla ya--amışlardı. İhtimal ki bu derece iğrenç, şekilde, maskara olarak yuvarlanıp gitmelerine de yol açan belden yukarı kısımlarını, kafalarını ve kalplerini hiç, çalıştırmamış bulunmalarıydı.

Sarışın ve esmer bombalar

Hakikaten geçen hafta içerisinde pislikleri temizlemek maksadıyla hemen hemen bütün Bakanlıklarda faaliyet gösterdi. Bakanlıklarda ilk soruşturma için gerekli evrak aldığı nun işini Basın-Yayın Müdürlüğünde Münir Müeyyet Bekman yapmıştı. Bekman sadece Zorlu Dış İşleri Bakanının ahbablarının gönlünü hoş etmemişti. Bonn'a yollanan ve tek kelime Almanca bilmeyen sarışın bir hanımın hikâyesi de dillere destandı. Düşünülmüş, takınılmış, sarışın bomba Bonn'a mahalli katip olarak gönderilmişti. İşlerdeki çabukluk ve Bekmanın bu husustaki kaabiliyeti zamanın Basın-Yayın Bakanı Sıtkı Yırcalıyı ziyadesiyle memnun etmişti. Hele sarışın hanımın yol parasının temini Bakam son derece sevindirmişti. Basın Yayındaki memurlar birkaç gün İçerisinde Almanca bir broşür hazırlamışlardı. Broşür Umum Müdürlüğe sarışın bomba tarafından beş bin Türk lirasına satılmıştı.

Yeni Basın-Yayın Bakanı Zühtü Tarhan, Münir Müeyyet Bekmanla ortaklarının işlerine derhal son verdi ve iyi niyetle bir temizliğe girişti. Ama kaldırılan her taşın altından bir kadın çıkıyordu ve bu kadın bir suistimalin, ya da bir menfaatin aletiydi, vasıtasıydı. Böylesine kadın düşkünlüğü, muhtemelen ancak Pompeide mevcuttu ve zaten Pompeiilerin akibeti de Yassıadada sürünmekten biraz daha az parlak olmuştu.

Nitekim Başbakanlıkta çıkan evraklar da bazı hakikatları ortaya koydu. Anlaşılıyordu ki Menderes hatıraya pek meraklıydı. Vefakar arkadaşlarının kendisine gönderdikleri mektuplar, telgraflar d e s t e deste saklanmıştı. Bunlardan birisi evrakları tetkikle vazifeli heyet üyelerinin eline geçtiğinde adam az daha gülmekten katılacaktı. On sahifelik eski türkçe kağıt tomarını arkadaşına uzattı ve:

"- **Bak, Küçük Vali ne mektuplar yazarmış, gör!**" dedi.

Arkadaşı, sık satırlar halinde yazılmış mektubu okumaya başladı. "Altın kılıçlı ve şövalye ruhlu Başvekilim..." diye başlıyan mektup uzayıp gidiyordu. Aman efendim, Menderes-bu mektuba göre ne de değildi ki ? Menderes neler yapmamıştı ki? Mektupta sabık Başbakanın yaptığı işler arasında sadece 6-7 Eylül hadiselerinden bahsedilmiyordu.

Evrakları tetkike memur hayat azaları, Gökayın mektubunu gülerek okurken dolapları karıştıran bir diğeri birden sarardı. Eline geçirdiği telgrafı tekrar tekrar okudu. Sonra yanındaki arkadaşına gösterdi. İkisi de heyecanlanmışlardı. Telgrafı tutan elleri titriyordu. Hakikaten telgraf iki adamı heyecanlandıracak mahiyetteydi. Telgraf sabık Başbakana çekilen bağlılık telgraflarından biriydi. Ne var ki altındaki imza insanın tüylerini diken diken ediyordu. imza yerinde, halen Milli Birlik Komitesi üyelerinden bir Albayın ismi okunuyordu Durum derhal ilgililere bildirildi. Bu arada Cemal Gürsele de telgraf gösterildi. Telgrafı Devlet ve Hükümet Başkanına götüren genç subay bayağı heyecanlanmıştı. Generalin ne yapacağını merak ediyordu Gürsel telgrafı sükûnetle okudu. Altındaki imzaya bakarak gülümsedi ve:

"**— Bunu, bizimkinin yanına yavaş filan alır diye biz çektirmiştik. Baksana, Beyfendi bayağı ciddiye almış da saklamış**" dedi. Genç subayın odadan çıkarken gözleri gülüyordu.

Hazır deliller

Doğrusu istenilirse, Başbakanın odaları ve kasaları, kurulacak soruşturma Kurulu için hazine değeri taşıdığını bu araştırmalar sırasında ispat etti. D.P. İktidarının hemen bütün büyüklerinin marifetleri, suistimallerinin delilleri, haklarındaki ihbar mektupları tasnif edilmiş tarzda ele geçti. Araştırıcılar hayretler içindeydiler. Demek ki sabık Başbakan bütün yolsuzluklardan haberdardı, bunların vesikalarını elinde tutuyordu, fakat mesullere hiç bir şey yapmıyordu. Tabii korkutmaktan başka! Zira anlaşılıyordu ki Menderes bu vesikaları şantaj maksadıyla kullanıyor, kendisine karşı gelindiğinde ortaya çıkarmak tehdidini ileri sürüyordu. Samet Ağaoğlu, Nedim Ökmen, Hasan Polatkan, Sıtkı Yırcalı, Emin Kalafat hakkında Menderesin tuttuğu dosyalar hakikaten alaka uyandırdı. Bunların içinde Bakanlara bazı kadınlar tarafından yazılmış veya bazı Bakanlarca kadınlara yazılmış mektııpların fotokopileri, çıplak fotoğraflar, rüşvet teklifleri de vardı. Menderes meşhur etrafını tam bir çete reisi gibi idare etmişti.

Sıtkı Yırcalının dosyası için sağlanmış bir resmin hikayesi bu hafta başkentte herkesi eğlendirdi. Meşhur tayyare kaçakcısı bir Türkün -kendisi Pariste kalır- daimi surette Ankara Palasta ikamet eden esmer, acaip saçlı eşi bir çok Bakanın kalbini çalmıştı. Bunların başında Emin -Kalafat geliyordu. Kalafat bu hanımla Ankaranın paviyonlannda bile sarhoş görünmekten, onunla yanak yanağa oturmaktan çekinmemişti. Hanımın daha ihtiyatlı bir aşığı ise Sıtkı Yırcalıydı. Bunların cereyan ettiği sırada Emin Kalafat Gümrük, Sıtkı Yırcalı ise Ticaret Bakanı bulunuyordu. Tayyare kaçakcısının eşi kocasının Hollandadaki parasını mal olarak Türkiyeye getirip satmak için Bedelsiz İthalât kararnamesini çıkarttırmıştı. Başbakan ise aynı tarihlerde "İspat Hakkı Hareketi' gelişmeye başlamış bulunduğundan bu iki Bakanını kendisine sıkı sıkıya bağlayacak vesika peşindeydi. İşte bu esnada, Ankara Valisi bulunan Kemal Aygün o bilinen polis kabiliyetiyle Yırcalının mahut hanımla macerasını ve daha iyisi mektuplaştığını keşfetti .Yırcalı kadına bir de imzalı fotoğraf vermek ihtiyatsızlığında bulunmuştu. Bunlar kadının Ankara Palastaki odasındaydı. Bir gece, Kemal Aygünün arkadaşı bir genç gazeteci mahut hanımın odasına girdi, bunları cebine koyup çıktı. Kısa bir müddet sonra vesikaların fatokopileri Menderes takdim ediliyor. asılları Ankara Palasdaki odaya iade olunuyordu.

Sabık Başbakanının odası arandığında Menderesin bu merakını bütün siyaset adamları için tatbik ettiği ortaya gıktı. Böylece D.P. Grubunda pek çok kimsenin niçin kapalı kapılar arkasında bülbül kemikliği, fakat açıkta dut yemiş vaziyete düştüğü anlaşılıyordu.

Yürüyen Bakan..

Evrakların tetkikine devam edildiği bu günlerde boş kalmayan bir salon da Balkanlar Kurulunun toplandığı büyük salondu. Uzun bir masanın ortasını kapladığı salonun duvarları tahtayla örtülüydü. Geride bıraktığımız hafta içinde Bakanlar Surulu gün aşırı toplandı. Geçici Hükümet bir yandan programını nazırlarken, bir yandan da günlük işleri çıkarıyordu. Çarşamba sabahı toplanan Bakanlar Kurulu partilerin Ocak ve Bucak teşkilatının kaldırılması işini ele aldı. Ocak ve Bucak Başkanları saltanata devlet memurlarına el aman dedirtmişti.

Şefik İnan
Düşüncesi: Hizmet

O gün toplantıdan ilk olarak Devlet Bakanı Şefik İnan ile Gümrük Tekel Bakanı Fethi Aşkın çıktı. Kapıda göründüklerinde saat 12,25'i gösteriyordu. İkinci grubun başında Devlet ve Hükümet Başkam Cemal Gürsel bulunuyordu. Gürselin yanında Milli Birlik Komitesi azalarından iki subay vardı. General Gürsel Başbakanlık merdivenlerini ağır ağır indi ve merdivenlere yanaşan Limuzine binerken kendisini selamlayanlara mukabele etti.

General Gürseli koltuğunda kalın dosyalar bulunan Cihat İren takip etti. Üzerinde açık kahverengi bir elbise vardı. Gülümsüyordu İrenin arkasından ufak tefek hareketlerinde bir acelecilik göze çarpan ve her dakika yüzü asıkmış gibi görünen bir Bakan belirdi. Sanayi Bakanı Muhtar Uluer acele adımlarla merdivenleri indi. Elindeki çantayı kendisini bekleyen şoföre uzattı ve eve yürüyerek gideceğini söyledi. Bakanın şoförü kulaklarına inanamadı. Koskoca Bakan yürüyerek gidecekti ha.. Hem de yürürken on adım gerisinde şahane otomobilin seyretmesini de arzulamıyacaktı. Aman yarabbi, ne günlere kalınmıştı!

Muhtar Uluer Bayındırlık Bakanlığına doğru yürümeğe başladı. Şoför Bakanın arkasından hayretle bakıyor ve hâlâ bunun neden icap ettiğini anlıyamıyordu.

Ortaya çıkanlar

İşte bütün bunlar bu haftanın başında, Milli Birlik Komitesinin azalarına tutulması lazım gelen yolun pislikleri temizleyip en kısa zamanda seçime gitmek olduğunu bir defa daha ispat etti. Gerçi, evvelden beri kendilerinde partilerüstü hüviyet tevehhüm edip bu sıfatla ortalık karıştırmayı meslek edinmiş bir takım "kâzip şöhret"ler gene meydana çıkmışlardı. Bunlar "ilim adamı" sıfatıyla bir takım komisyonlara da alınmış bulunduklarından yeni idarenin söz sahipleriyle temas ediyorlar, onlara akıllar vermeye kalkışıyorlardı. Gerçi zeki kurmay subayların büyük ekseriyeti askerlere has alışkanlıkla insanlar hakkında en mükemmel nota derhal yapıştırıyorlardı ama, muhataplarının tam hüviyetini bilememek bunları bazen ters istikamette düşüncelere de sevketmiyor değildi. Bu, o taraftan bu tarafa laf taşıyanların ve siyasi partilerden istiskal gördüklerinden şimdi büyük roller oynamaya kalkışanlar yüzündendir. İki haftanın başında Ankara Palas bir bakıma eski Ankara Palası hatırlatıyor, politika faaliyetlerine sahne oluyordu. Koltuklarda partiler kurulup partiler çözülüyor, seçimler yapılıp seçimler bozuluyor, sistemler getirilip sistemler götürülüyordu. Her çeşitten ihtirasın iteklediği bir takım insanlar havayı müsait gördüklerinden deliklerinden fırlamışlar, en asil gayelerle işbaşına geçmiş kimseleri politikanın ağma düşürmeye çalışıyorlardı.

Ama, Milli Birlik Komitesinin çok büyük ekseriyeti bu gayretleri mütebessim seyrediyor, vasatın hakika-

ten pislenmiş olduğuna daha iyi İnanarak bir an evvel memleketi normale kavuşturmanın lüzumuna iman ediyordu. Geçen haftanın sonunda yeni asker idarecilerin her biri yakınlarına bu fikirlerini söylüyor, "Bir an evvel seçime gidip vazifeyi sivil idareye devretmeli ve birliklerimizin başına dönmeliyiz" diyordu. Hattâ bazıları ilave ediyorlardı: "Devlet idaresi ihtilal yapmaktan daha sormuş. Asıl iş bundan sonra başlıyor". Halbuki, bunu söyleyenlerin dahi bilmediği, mühim güçlüklerin ufukta birikmekte olduğuydu. Orgeneral Gürselin Çankayada basın mensuplarına verdiği kokteylde Milli Birlik Komitesine mensup bir genç binbaşı bunları söyledi ve inanmış insanlara kaş samimiyetle:

"— Ancak, her şeyi tertemiz etmeliyiz, öyle bir nizam kurmalıyız, öyle bir daire çizmeliyiz ki bizden sonra gelenler bu hukuk devletinin duvarlarım yıkamasınlar. Bunun için de evvela şu pislikleri ortadan kal dırmalı".

Çankayada bir akşam

Zaten Gürselin geçen haftanın sonlarında bir akşam Çankayada gazetecilere verdiği kokteyl hep bu neviden memleket meselelerinin görüşülmesiyle geçti. O akşam Çankaya köşküne giden yolun ikiye ayrıldığı yerde karayağız iki nöbetçi otomobilleri durduruyor, hüviyet kontrolü yapıyor, davetlileri yukarıya bırakı yordu. Otomobiller yollarına devam ediyor, önce hafif sağa kıvrılıyor, sonra sola dönüyor ve biraz evvel katettikleri yoldan daha dar, fakat daha temin yoldan geçerek önünde gene yağız nöbetçilerin beklediği binanın methalinde duruyordu. Gelenler basamaklarında makineli tabancalar taşıyan nöbetçiler duran mermer merdivenlere yöneliyorlardı.

Merdivenler süratle çıkılıyor ve Çankaya köşkünün aydınlık, temiz salonlarına dahil olunuyordu. Misafirleri resmi üniformalı teşrifatçılar karşılıyordu. Yol gösteriliyor, uzun bir koridor geçiliyordu. Sağ tarafta dinlenme salonu ve camlı bölmenin arkasında meşhur mermer havuz bulunmaktaydı. Ne var ki, misafirler mermer havuzdan ziyade dinlenme salonunun hemen karşısında yer alan büyük kapı ile alâkalıydılar.. Zira, kapının gerisinde basın mensupları ile ordu mensuplarının hemhal oldukları ve Ankaranın şahane manzarasına sahip salon bulunmaktaydı. Sabık ve sakıt hanedanın işret alemlerinin icra edildiği bu salon o akşam, müstesna ve tarihi günlerinden birini yaşadı. Eskiden içkili, sazlı, sözlü âlemlere tahsis edilen salonda simdi kansız başarılan bir ihtilal sonrası. bu ihtilali fikren hazırlayanlar ve fiilen tatbik edenler tarafından tes'it edilmekteydi.

• Salonda, içeriye girince hemen karşıda uzun bir masa yer alıyordu. Masanın üzerinde, altından mamul tepsiler içinde soğuk mezeler bulunuyordu. Gazeteciler, masanın etrafına toplandılar ve pek çoğu Çankaya köşkünün mükellef döşenmiş salonlarında altın yemek takımlarını kullanmanın zevkini çıkardılar.

Milli Birlik Komitesine mensup subaylar, Geçici İdarenin kabine üyeleri Devlet Başkam Cemal Gürselin bu mütevazı, fakat müstesna kokteylinde hazır ve nazırdılar. Genç gazetecilerin en ziyade alâkalandıkları, ihtilalin hazırlayıcıları ve tatbikçileri Milli Birlik Komitesi üyeleriydi Hemen hemen her gazetecinin payına ÜÇ Milli Birlik Komitesi âzası düşmekteydi. Basın mensupları ile Komite azaları samimi hasbıhallerde bulundular ve memleket meselelerinde karşılıklı fikir teatisinin lüzumundan uzun uzun bahsettiler. Komite âzalarının üzerinde hassasiyetle durdukları basi meseleler vardı. Bunların, basın yoluyla umumi efkâra arzından tabii bir şey olmamak gerekirdi. Ne var ki, mesleğin türlü çilesine göğüs germiş basın mensupları ne de olsa endişe içindeydiler! Bu endişelerini Komite azalarına açıkladılar. Aldıkları cevap yüzlerdeki tebessümü genişletti ve şüphelerin zail olmasını sağladı. Bilhassa genç gazetecilerin en fazla üzerinde durdukları mesele hürriyetlerinin as da olsa kısıtlanması endişesiydi. Ancak Komite üyelerinin bu mevzuda ne kadar hassas olduklarım müşahede eden basın mensupları yüreklerinin ferahladığını hissettiler.

Bu arada Devlet Başkam Cemal Gürsel bilhassa genç gazetecilerle hasbıhallerde bulunuyor, onların dertlerini dinliyordu. Mütevazi kokteylin tek aksayan tarafı servisti -Her ne hikmetse, garsonlara basın mensuplarını memnun edecek tarzda servis yapmak ağır geliyordu. Gazeteciler onların bu halini, eski efendilerinin hâlâ tesirinden kurtulamadıklarına verdiler.

Kül yutmayan subaylar

Genç gazeteciler garsonların bu hareketine pek aldırmadılar. Onları asıl alâkalandıran bir başkasının genç Milli Birlik Komitesi azalarından birkaçına hararetli hararetli nnlattıkları

Bir Lâhza-i Teehhür

Bugünlerde Türkiyede bir dörtlük pek moda. Hele gençler bir araya geldiklerinde bunu, bestesiyle, keyifli keyifli okuyorlar:

Adnan Adnan güzelim
Kütahyada gezelim
Sen evliya İmişsin
Haydi uçta görelim

Bunca cakadan,-İnönü tabiriyle- çalımdan sonra böylesine maskara olmuş bir devlet adamı ancak lanetlenmiş diktatörler albümünde mevcuttur. Onların ekserisi de gülünçlükten, çok daha asil bir tarzda kurtulmasını bilmişlerdir.

Ama kendi düşen ağlamaz ve kendi akıbetlerini elleriyle hazırlayanlara acınmaz. Bırakınız insanları, Allanın lûtfunu bile istismara kalkışan, bir uçak kazasından kurtulduğunda bunu ihtar sayacak yerde evliyalığını ilân edecek kadar küçülen, kendisine çocuklardan kurbanlar donattıracak derecede sapıtan ve ne oldum delisi olan bir "sonradan görme"nln maskaralıktan başka kaderi elbette ki bulunamazdı.

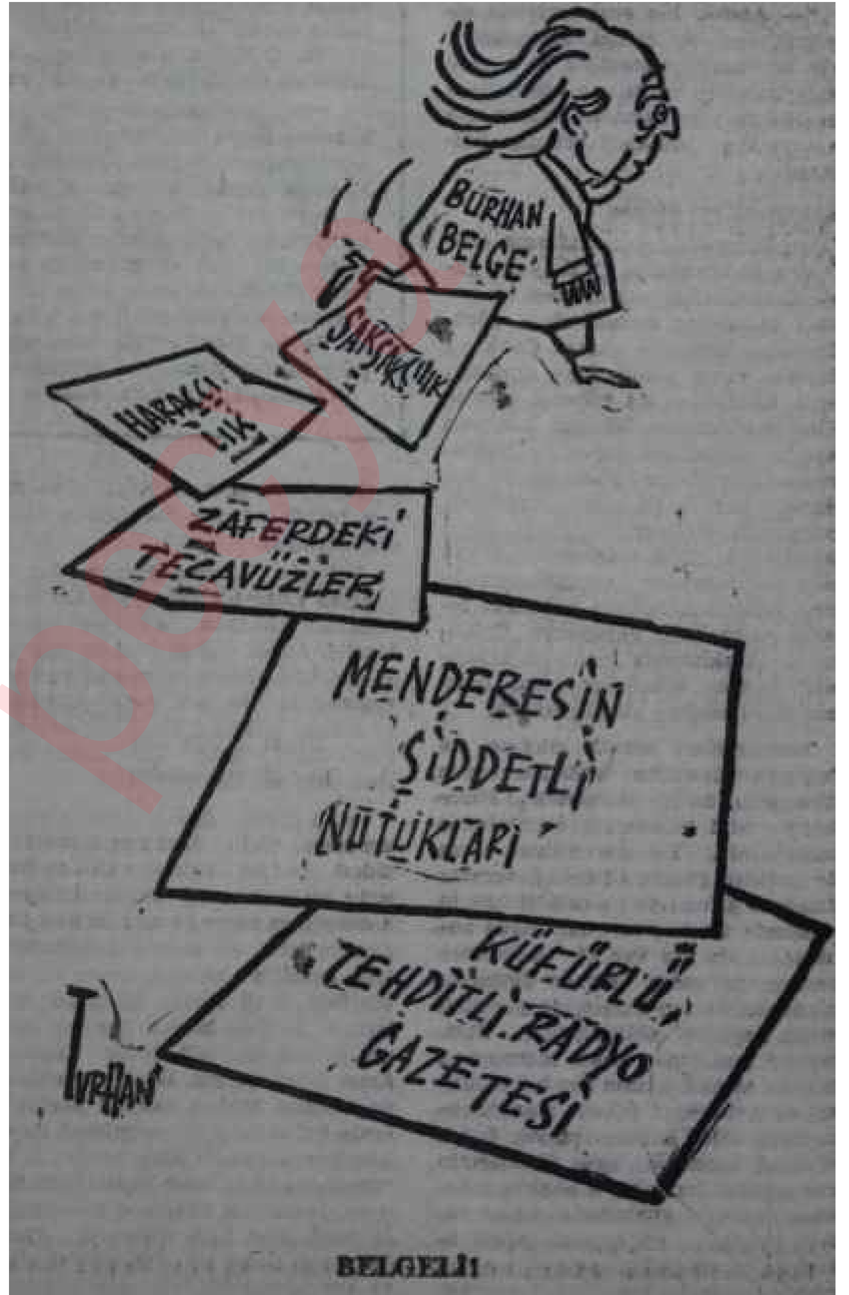
Şimdi lütfen, o uçak kazasından sonra AKiS'ln, 7 Mart 1959 tarihinde en iyi niyetlerle yazdığı şu satırları okuyunuz:

"Bütün gözlerin kendisine çevrik bulunduğu Başbakan Mendereste kazadan sonra bir değişiklik bekleyenleri haklı çıkaracak bir işaret ise henüz mevcut değildi. Bilakis, Ankaraya geldiği günün akşamında Mecliste yaptığı konuşmada muhalefetin Londra anlaşması hakkındaki reyleriyle vatanseverlik de ecelerini ortaya koyacaklarım söylerken kürsüde her zamankinden farksız Adnan beyin bulunduğu kimsenin gözünden kaçmadı. Gerçi tarihte geçirdiği kazadan sonra kendini ilme vererek ölmezler arasına geçen bir Paskal misali vardı, ama mesela meşhur bombalı suikasttan sonra da zerre kadar değişmeyen Bitlerden veya Tevfik Fikrete "Bir lahza-i teehhür"ü ilham eden hadiseden sonra da yolundan dönmeyen Abdulhamit II. den bahseden gene tarihti."

Kehanet mi? Asla. Sadece, teşhis!

kendisini önceden tanıyorlardı, ya da mesleki sempatileri vardı. Bu zat Yenisabah gazetesinin sahibi Sefa Kılıçlıoğluydu. Milli Birlik Komite--nin genç azaları uzun müddet Kılıçlıoğluyu dinlediler ve anlattıklarına hayret ettiklerini ima eden hareketlerle cevap verdiler. Nihayet biri, en genç olanı dayanamadı ve sabık Başbakanın sabık fakat dostu ve sabık ideal arkadaşına **"Bunları evvelce neden söylemiyordunuz, beyefendi?"** dedi. Sonra cevap beklemeden arkasını dönüp uzaklaştı.

Bir başka gazeteci bu sıralarda Cemal Gürseli adım adım takip etmekte ve vazifelendirdiği foto muhabirini Devlet Başkanıyla beraberken bir resim çekmesi için peşinde dolaştırmaktaydı. Ama açık saçlı, babayani tavırla gazete sahibinin şansı bir türlü yaver gitmiyordu. Nihayet emelinde muvaffak oldu ve flaş patladığı zaman Gürselin omuzunun üzerinden görünebilme imkanını sağladı. Ertesi gün Ankarada münteşir günlük bir ceridenin birinci sahifesinde adı Hikmet Yazıcıoğlu olan bu zatın Gürselin omuzu üzerinden ancak gorülebilen başının resmi çıkıyor ve resimaltı olarak da "Gazetemizin sahibi Devlet ve Hükümet Başkanımızla birlikte" deniliyordu. Bu, tecellilerin en garibiydi. Buna benzer pek çok hadiseye şahit olan genç gazeteciler D.P. nin meşhur Harıydı. Bu anlatılanların Milli Birlik Komitesinin genç Azaları tarafından nasıl karşılanacağını pek merak ediyorlardı. Esmer, uzun boylu, zat cidden pek heyecanlı konuşuyor ve sakıt iktidar mensuplarına demediğini komuyordu. Pek rahat görünüyordu. Esmer zatın ikinci bir rahatlığı daha vardı. Gazetecilere yüz vermeyen garsonlar her ne hikmetse esmer za--- bir dediğini iki etmiyorlardı. Ta

BELGELİ

Kalın Ensenin Fazileti

Dünyada Fatih Rıfkı Atay, Cumhuriyette Cevat Fehmi Başkut haklı ve meşru bir infialin tercümanı oldular. General Gürselin basın toplantısına, Çankayadaki davetine gitmişler. Bir de ne görsünler? Düşük iktidarın bütün şakşakçıları, Menderesin teşvikçileri orada, hem de baş köşede değil mi? O kalemşörler, o gazetelerinin mizanpajlarını menfaatlerine ve esen havaya uygun tarzda tertipleyen mideciler bıı sefer de yeni İktidarın etrafını sarmışlar. Atay da, Başkut da sinirlenmişler. Tok, olmaz böyle şey!. Hani atanmasalar, bunlar bizi bile aşıp hürriyet havarisi kesilecekler" diyorlar.

Doğru!

Doğru ama Atayın sahip bulunduğu Dünyanın, Başkutun neşriyatını idare ettiği Cumhuriyetin "Basının Meseleleri" diye bir deklarasyona Hürriyetçi Semavi kardeşler ve Yeni Sabahçı Kılıçlıoğluyla birlikte imza basmaları acaba General Gürselin bir takım çurçur gazetecileri çağırmasından daha mı az vahim? O Semavi biraderler ki "Namık ağabey" işitin izinden dışarı çıkmamışlar, o Kılıçlıoğlu ki ideal arkadaşı Menderes kendisinden yüz çevirinceye kadar onunla birlikte gazeteci dâva etmiş, gazeteci hapsettirmiştir. Sonra da hep beraber hürriyet havarisi kesilmişlerdir.

Yok, eğer ense kalınlığı bir "mesleki masuniyet" sağlıyorsa meselâ Koraltan yaşadı. Hiç kimsenin ensesi onunki kadar kalın olamaz da..

Portre

Bir Boş Seda: Koraltan

Yassıada sâkinlerinin hepsi beraat etseler, içlerinden bir tanesinin mahkûmiyetine hukuki, adli ve milli zaruret vardır. Zira siyasi suçlar hasıraltı edilebilir, nüfuz ticareti ise ispat olunmayabilir. Ama Koraltanın işlediği bir suçun cezası T. Ceza Kanununda hazır yatmaktadır ve 159. maddeyi teşkil etmektedir: Cumhurbaşkanına hakaret! Refik Koraltan bu memlekette, vekaleten dahi olsa Cumhurbaşkanlığı makamını işgal etmiş, bulunduğu yerlere Cumhurbaşkanlığı forsunu çektirmiş, Cumhurbaşkanlığına ait selahiyetleri kullanmıştır. Bu mevklye bundan büyük saygısızlık, tecavüz ne yapılabilir, hattâ ne de düşünülebilir. Gerçi asıl suçluların, Koraltanı Cumhurbaşkanlığına vekalet edecek makama seçenler olduğu ileri sürülebilir. Fakat hiç kimseyi olmasa, eliyle kurduğu Cumhuriyetin başında Refik Koraltanı görmek Atatürkün ruhuna tarifsiz azaplara sokmuştur ve D.P. nin 3 numaralı kurucusu bu cüretinin bedelini mutlaka ödemelidir. Düşününüz: Refik Koraltan Türkiye Cumhurbaşkanı! Hiç bir şey D. P. idaresinin ne derece fütursuz, millete karşı nasıl saygısız bir idare olduğunu bundan daha mükemmel şekilde gösteremezdi.

Refik Koraltan ömrü boyunca, klâsik bir "çankh erkânıharp" tipinin bütün hususiyetlerini nefsinde toplamıştır, ömrü boyunca büyükleri, yakınları, arkadaşları, küçükleri için alay mevzuu teşkil eden bu adam pek âlâ muvaffak olmuş, işini yürütmesini bilmiştir. Koraltanın, Bayarın kendisiyle gönül eğlendirdiğini farketmemesi imkânsızdı. Koraltanın, Menderesin hakaretlerine, istiskaline, hattâ küfürlerine sessizce katlanması da boş değildi. Mevkiini bu tahammülü sayesinde muhafaza ettiğini mükemmelen bilmesi B.M.M. nin unutulmaz başkanını böyle bir yola sevketmiştir. Bunca fedakârlık bahasına ise Koraltan Türkiyenin en zengin adamlarından biri olmanın çaresini bakmış, inanılmaz miktarda gayrimenkule sahip olmuş, on yıl müddetle belinden aşağısına kendi kıratında bir adamın idealini teşkil eden hayata sürdürmüştür. O "çarıklı erkânıharp'' zekâsıyla Koraltan, zerrece şüphe yok, Bayar - Menderes ekibinin tutumanun kendilerini felâkete götürdüğünü farketmiştir.

Kazandıklarını muhafaza edebilmek için ideal arkadaşlarını itidale davet ettiği de bilinmektedir. Ancak Kurucu trionun içinde zerrece itibara sahip bulunmaması sözünün tesir yapmasına mani olmuş, zahiri yumuşaklığı bir alaturka kurnazlıktan öteye geçememiştir. Nitekim Meclisi sadece efendilerinden gelen emirlere uyarak idare etmiş, hiç bir fenalığı yapmaktan çekinmemiş, sadece istikbale ait korkuları dolayısıyla olduğun-

Refik Koraltan
"Çarıklı erkanıharp"

dan başka türlü görünmeye daima dikkat etmiştir. Fakat zekâsı fazla ileri sayılamayacağından hiç kimseyi aldatamamış, rejimin 1 numaralı mesulleri arasındaki yerini muhafaza etmiştir.

Koraltan, D.P. nin muhalefet yılları içinde Kuruculara faydasız olmamıştır. Onun davudi sesi, palavraları, ipe sapa gelmez lafları büyük kütleler üzerinde tesir yapmış, babayani tavırları kendisini hattâ sevimli bile göstermiştir.

Koraltan Cumhurbaşkanı vekilliği yaparken dahi en faydasız sanılabilecek kimselere yaltaklanmaktan çekinmemiş, bunu bir gün lazım olur düşüncesiyle bir taktik olarak tatbik etmiştir. Mesela lnönüye karşı, hep saygılıymış havası içinde kalmış, fırsat bulduğunda bunun işaretlerinl göstermiştir. Laftan çekinmediği için gönül almasını bilmiş, pek çok kimseyi pohpohlamış, işini aksatmayan her hareketi mübah saymıştır. O bakımdan bir "İyi adam canım" havasına bürünebilmiştir. Ama bu "iyi adam" belki de üç Kurucu arasında maddi menfaatini en mükemmel şekilde gözeten, koruyan adam olmuş, bir "boş ver ona" perdesi arkasında yapmadığım bırakmamıştır. Kafasının İptidailiği Koraltanın zevklerini inanılmaz derecede düşük zevkler sınıfına sokmuş ve Cumhurbaşkanlığı makamını işgal eden bu adam mide bulandıracak bir hayat sürmüştür. Kendi evinde, sakat kanamın odası yanında metres barındıran, her rastladığı kadına sataşan, hayadan nasibi bulunmayacak derecede sırnaşık, sulu B. M.M. başkanı rejimin belli başlı lekelerinden birini teşkil etmiş ve Bayar - Menderes devrinin çiçeği olmuştur. O saf tavırları arkasında Koraltan işini daima bilmiş ve bir Anadolu tabiriyle "hinoğluhin" ligin bütün hususiyetlerini nefsinde toplamıştır. Her iptida!, kültürsüz, boş adam gibi cakaya, çalıma merakı Koraltanın gülünç zaaflarından birini teşkil etmiş, toplantılarda söylediği nutuklarla elâlemi güldürmüş, bayağı nükteleri on yıl boyunca ağızdan ağıza dolaşmıştır. Bayar ve Menderes, bu ideal arkadaşlarını gayet iyi tanıdıkları ve onun baklanda gerekli nota verdikleri halde emirlerinde âlet diye kullanabilmek için Koraltanı dış memleketlere temsilci göndermişler, orada yapmadığım bırakmamasına göz yummuşlardır. O da sadakatini kulis manevraları çevirmek, elinden geldiği kadar milletvekili ayartmak, zor anlarda ağırlığım Bayar - Menderes ekibinin kefesine koymak suretiyle göstermiştir.

Şimdi Koraltan Yassıadada bir yandan hasis menfaatlerine, diğer taraftan süfli iptilalara esir olmasının cezasını herkesten istiskal, istihfaf, hatta hakaret görerek beklemektedir ve doğrusu istenilirse böyle bir tipin lâyığı da bundan başka şey değildir.

kimiyet gazetesini gülümsiyerek birbirlerine gösterdiler.

Resim çektirme merakı sadece Yazıcıoğlunda değildi. Bir çok D.P. borazanının müntesipleri Devlet Başkanıyla beraber olabilmek, aynı anda fotoğraf makinesinin ekranına girebilmek için adeta yarışıyorlardı. Hele Cemal Gürsel Havadis gazetesinin genç ve idealist yazıişleri müdürünün omuzuna elini koyarak resim çektirilmesine müsaade ettiğinde Basının bu mücadeleci mensuplarının hali görülmeğe değerdi!

Kokteylde, fikir işçici genç gazetecileri en fazla sevindiren haber Devlet Bakanı Şefik İnan tarafından verildi Geçici Hükümet İşçi - Patron münasebetlerini tanzim eden bir kanun hazırlayacaktı. Bunun tasarısını Gazeteciler Sendikalarından istiyordu Resmi ilanlardan çalışanlara da hisse verilmesi ve fikir işçisinin refaha kavuşturulması Geçici Hükümet Azalan ve Milli Birlik Komitesi tarafından arzulanmaktaydı. Bakan devri Demokrasinin meşhur beslemelerinin de ortadan kaldırılacağını ve Basının her türlü baskıdan azade kılınacağını kendisine gülümsiyerek bakan gazetecilere bildirdi.

Kokteyl sona erdiğinde an fazla memnun olanlar muhakkak ki hakiki gazetecilerdi. Zaten dönüşte evlerine bizzat Bakanlar tarafından bırakıldıklarında hepsinin ağızlan kulaklarına değdi.

C H. P.

Toparlanmanın zarureti

(Kapaktaki politikacı)

Bu haftanın başındaki pazartesi akşamı, saatin 19'u vurmasından hemen sonra radyosu başında bulunanlar "partilerarası münasebetler'* mevzuunda bir demeç dinlediler. Demeçin hususiyeti, sahibinin adıydı. Orgeneral Cemal Gürsel yeni idarenin nazarında C.H.P. ile D.P. arasında hiç bir fark bulunmadığını, Demokrat vatandaşların öteki vatandaşlar, derecesinde masum olduğunu, bir muayyen zümrenin memleketi de, D.P. yi da felâkete sürüklediğini söyledi, İnkılâp hareketinin memleketi de, D.P. yi de böyle bir felâketten kurtarmak gayesiyle gerçekleştiğini bildirdi, böylece D.P. nin kapatılacağım hayal edenlerin yanıldıklarını ihsas etti. Demeç, "bir kısım partili vatandaşlar"ın Demokrat Partililere kargı takındıkları nahoş tavırları, tecavüzleri takbih için hazırlanmıştı. Geçici Hükümet bunu asla tasvip etmiyordu. Herkes bu Hükümet nezdinde eşitti. Aksi istikamette hareket

İstanbul C. H. P. İl Merkezi
Hareket var

edenler şiddetle cezalandırılacaktı. Gürselin sözleri insaflı Halkçıları yaralamadı. Hattâ bunların en büyüğü fikrini "Tecavüz etmesinler! Tabii, eden varsa.." diye ifade etti. Ama bulanık sudaki balık avcıları arasında bulunan başka Halkçılar ateş püskürmekten geri kalmadılar. Zaten bunlara son günlerde bir hal ariz olmuştu. Hiç kimseyi beğenmiyorlar, herkese atıp tutuyorlar, memleketi sadece kendilerinin idare edebileceklerini ileri sürüyorlar, rakip addettikleri kıymetleri canlarından bezdirip partiden uzaklaştırmak için manevralar çeviriyorlar, "çirkin politikacı" lığın en parlak misalini veriyorlardı. Aslında bu haftanın başında Gürselin söyledikleri bu neviden kimselerin suratına indirilmiş bir şamardı. Fakat şamar gerekli tesiri pek yapmadı.

Aslında 27 Mayıs inkılâbından be--i Ankarada, Kızılaydaki C.H.P. Genel Merkezinin çok katlı binası bir meydan muharebesine sahne oluyordu. Binanın dar koridorları, küçük odalan günün har satinde ağzına kadar doluyor, senelerden beri C.H.P. tabelâlarının altından besmeleyle geçmiş kimseler şimdi salon nutukları atıyorlardı. D.P. yi bunlar yıkmışlardı, ihtilâlin fikir tohumlarını bunlar atmışlardı, bunlar memleketteki bilinen havayı yaratmışlardı. İşin fenası şuydu ki bunların bir kısmı öyle tiplerdi ki, isimlerinin bir aday listesinde görünmeli bütün bir seçmen kütlesini Menderese, katta Bayara rey vermeye sevkedebilirdi. Zira bunlar, vaktiyle Yassıadaya gitmemiş olmayı, C.H.P. nin başında bir vatansever, idealist, basiretli ve demokratik nizama yürekten aşık İnönünün bulunmasına medyundular. Şimdi, istikbali gene parlak gördüklerinden sokulmuşlardı. İnönünün Ayten sokaktaki evi her gün bunların bir düzinesinin ziyaretine sahne oluyordu. Hepsi de "hususi görüşmek" istiyor, ilerde kendisinden nasıl faydalanılabileceğini Genel Başkana anlatıyordu. Zavallı Genel Başkan bu palavraları sabırla dinliyor, hiç kimseyi kırmamaya azami gayret sarfederek badireden yakasını sıyırmaya çalışıyordu.

Boğaziçi sahillerinde

Savaş, bu haftanın başında sadece başkentte cereyan etmiyordu. C. H. P. içindeki mücadelenin en alâyişlilerinden biri İstanbulda oluyordu ve herkes bunu merakla, ibretle seyrediyordu. İstanbulda Şemseddin Günaltay, üzerine aldığı vazifeyi tamamladığını bizzat anlayarak istifasını vermiş ve bu istifa makbul görülerek kabul edilmişti. Günaltay bir "sabık başbakan" olduğu halde partisinin kendisine ihtiyacı bulunduğu bir devirde İstanbul il başkanlığını seve seve, şeref duyarak omuzlamış, bir ara "hiziplerüstü" rol oynayarak birliği sağlamış, teşkilâtı sıhhate kavuşturmuş, sonradan hâdiseler kendisini asınca istifayı gayet makul

bir müessese sayarak başkanlıktan ayrılmıştı. Hakikaten Günaltay, tabı icabı 28 Nisan - 27 Mayıs devresine uyamamış, o günler evinden çıkmamayı daha ihtiyatlı bulmuş, ama son derece asil tarzda 27 Mayısın akabinde yerini başkalarına devretmişti. İstanbuldaki C.H.P. liler geçen hafta Günaltayın yerine Şahap Gürleri layık bulduklarını belirttiler vs Şahap Gürler fiilen il başkanlığı, vazifesini sırtladı. Doğrusu istenilirse bu tercih sebepsiz değildi. 28 Nisan ile 27 Mayıs arasındaki karanlık devrede emekli Orgeneral Şahap Gürler İstanbul Parti Merkezine hergiin geldi, bazen bu merkezi tek başına bekledi, başkaları "Aman, siyasi faaliyeti D. P. yasak etti, başımıza belâ gelir, partiye uğramayalım"' diye kaçacak bucak ararken Örfi İdare Komutanına zehir zemberek telgraflar çekmekten geri kalmadı. Böylece Şahap Gürler hem kendi partililerine örnek oldu, onların maneviyatını kuvvetlendirdi, hem de medeni cesaret sahibi politikacıların nasıl davranmaları gerektiği mevzuunda dosta düşmana derslerin en güzelini verdi.

Telgrafın hikayesi

Hakikaten bundan kırk gün kadar evvel, 19 Mayıs günü İstanbul Örfi İdare Komutanı Fahri Özdilek şu telgrafı alıyordu: "Böyle tarihi bir günde kendi kurduğu partisinin, Cumhuriyet anıtına çelenk koyma teşebbüsünün suç telakki edilmekte olduğunu tebligatınızdan öğrenmekle hakikaten üzülmüş bulunuyorum. Atatürkün izinde olması lazım gelen ve bugün yasayan neslin ona yalnız bi çelenk koymakla yetinmesi dahi azdır. Ona lâyık olmadığımızdan dolayı bize ancak heykelinin ayaklarına kapanarak af talep etmek düşüyor kanaatindeyim. Bu yolda her mesuliyeti seve seve kabul ediyorum." Fahri Özdilek telgrafın altında eski komutanı Şahap Gürlerin imzasını okudu. -Fahri Özdilek Şahap Gürlerin eski bir Kurmay Başkanıdır-.

Hadise şuydu: 19 Mayısta C.H.P. illerin Taksim anıtına çelenk koymaları kararlaştırılmıştı. Bu, polis tarafından haber alındı ve çelenkleri Sabuncakise ısmarlayan C.H.P. İl merkezinin emektar santral memuresi Hayriye hanım emniyete celbedilerek sıkıştırıldı. Çelenkler kimin emriyle ısmarlanmıştı? Çelenklerin Şahap Gürler tarafından ısmarlatıldığını polis pek âlâ biliyordu. Zira 28 Nisandan itibaren İstanbul 11 merkezinde idareyi fiilen Şahap Gürler ele almıştı. Herkes orada hemen tek muhatap olarak Şahap Gürleri buluyordu. Nitekim emekli Orgeneral polislere "beni istiyorsunuz ama, ben gelmem" dedi ve Özdileğe o telgrafı çekti. Gerçi. Gürler Özdileğin komutanıydı ama Özdilek Örfi İdare Komutanı olarak bir gösteri yapmaya mecburdu. Tuttu, Gürleri askeri mahkemeye

. C.H.P. nin fiili il başkanının duruşması 26 Mayısta yapıldı. Bilinmez mahkemede neler cereyan etti. Ama sabahleyin saat onda askeri mahkeme huzuruna çıksa emekli Orgeneral arkadan Harbiyede bulunan talebeleri ziyaret ediyor ve onlara "pek yakında" kurtulacaklarını müjdeliyordu.

Şeref vazifesi

Aslında, gençlerle ilgilenmek C.H.P. nin vazifesiydi ve Şahap Gürler başkalarının yokluğunda bu vazifeyi yerine getiriyordu. İstanbulda partili partisiz topyekûn gençliğin hareketinde C.H.P. li gençler basit, fakat şerefli nüve rolünü oynamışlardı. Kravatlılar - Kravatsızlar mücadelesi sonunda İstanbulda bir Geçici İl İdare Kurulu kurulduğunda bir de Gençlik Kolu İl İdare Kurulu teşekkül etmişti. O tarihlerde seçimlerin Mayısta yapılacağı hesaplanıyordu. Seçimler sırasında bu kurul gençlik faaliyetlerini tertipleyecek, seçimlerde genç üniversitelilerden faydalanacaktı. İdare kurulu, teşekkülünün hemen akabinde bir komite kurdu ve gençlerle temas vazifesini o komiteye bıraktı. Ancak seçimlerin geri kalması, ona mukabil meşhur Tahkikat Komisyonun kurulması hâdiselere bambaşka istikamet verdi, Gençlik Kolunun rolünü de değiştirdi.. Teşkilât, 18 Nisan gününden itibaren kesif bir yeraltı faaliyetine girişti. O gün İnönü Büyük Mecliste konuşmuş ve konuşmasına neşir yasağı konmuştu. Konuşmayı yazan Ulus gazetesi toplattırılmıştı. Gazete parti teşkilâtı tarafından dağıtılmıştı, inönünün sözlerini oradan alan gençler bunu teksire koyuldular. Böylece tam kırk gün devam edecek bir faaliyetin temeli atılmış oldu. Teksir edilen metin gene genç Halkçılar tarafından| el altından yayıldı. Ertesi gün bütün Üniversite ve onu takiben subayı, sivili bütün İstanbul Paşanın Meclisle Demokratlara hitabını dinliyor, İnönünün ihtilâli artık meşru saydığını öğreniyordu. Komite ikinci büyük faaliyetine 28 Nisan günü girişti. Bir gece evvelinden Atatürkün gene» lige beyannamesi 50 bin nüsha olarak hazırlanmıştı. 23 Nisan günü gençler onu dağıttılar. Bu arada iki idealist C.H.P. 11 gençlere fikren ve moralman yardımda bulunuyorlardı. Bunlar, A-11 Sohtorih ve Cemal Yıldırımdı.

Cemal Yıldırım
Bir organizatör

İşte tam bu sıralardadır ki meşhur Tahkikat Komisyonuna görülmemiş yetkiler verildi. Gençlik ve aydınlar derin infial içindeydiler. C. H.P. İl Gençlik Kolu İdare Kurulu arka arkaya iki toplantı yaparak mücadelenin şeklini değiştirmeye ve daha fiil] harekette bulunmaya karar verdi. 27 Nisan günü Tıp Talebe Cemiyetinin kongresi vardı. Tıp Talebe Cemiyeti Başkanı Memduh Eren teşkilatlanmış C H P. 1i Üniversitelilerin de başkanıydı. Kongrede önce rapor, sonra Kore gençliğine çekilmek istenilen bir telgraf dolayısıyla talebe ve Bumin Yamanoğlu birbirlerine girdiler. Neticede kongre dağıtıldı. Aynı gün öğleden sonra idare kurulu bu sefer Üniversiteli gençlerin başlarıyla müşterek bir toplanti yapacaktı. Artık partili, partisiz meselesi kalmamıştı. Gençlik topyekûn harekete geçmeğe azimliydi. Fakat polis müşterek, toplantıyı haber aldı ve hem Halkçıları, hem diğer gençleri Emniyete götürmek üzere kolları sıvadı. Ancak partili gençler diğer arkadaşlarını kaçırmaya muvaffak oldular.

Ertesi gün 28 Nisandı, C.H.P. Gençlik Kollarının faal bir elemanı olan Nuri Yazıcı Hukuk Fakültesinde mikrofonun başına geçti ve gençleri hürriyet mücadelesine davet etti. Artık nümayişler başlamış, tohum atılmıştı. Beyazıt hâdiselerini Ankara Üniversitesinin hareketi takip etti. Hukuk Fakültesinin, Mülkiyenin, Dil-Tarihin, Fen Fakültesinin, Veteriner Fakültesinin ve bütün diğer fakültelerle yüksek okulların, arkadan liselerin ayaklanması D.P. İkti-

Bir Mülakat

Bir Garsonun

AKİS'e geçen hafta beş imzalı bir mektup geldi. Bu beş imzanın sahipleri Ankaradaki . Yıldırım Beyazıt Kız Talebe Yurdunun sakinlerinden beş genç kızdır. Mektuplarında şöyle diyorlardı: "Mecmuanızı büyük bir merak ve zevkle okumaktayız. Son iki sayısında neşredilmekte olan yazı serisi bizleri üzmekte, etraftan da aynı şeyi duymaktayız. Gönül Yazar, Sevim Çağlayan gibi kimselerin sözlerini neşretmekle mecmuanıem ciddiyetini bozmaktasınız. Zaten ne olduğu bilinen sakıt iktidar için bunları yazmanıza ne lüzum var!" AKİS'e son iki hafta içinde bu neviden pek çok mektup geldi.

AKİS, Gönül Yazar ve Sevim Çağlayanın bir zamanlar beraber düşüp kalktikları "büyük devlet adamları" hakkındaki intibalarının ne olduğunun bilinmesinde bugün için de, yarın için de bir fayda görüyor. Bu, bugünkü ve yarınki iktidar sahiplerine küpe vazifesi görecektir. İnsanlar saltanat yıllarında kiminle düşüp kalkarlarsa yıkıdıklarında, anlaşılıyor ki, onlar konuşuyor. Yarabbi, devletin en yüksek mevkilerine getirilmiş kimseler ne çeşit münasebetler kurmuşlar, kimlerin gözü önünde cümbüş tertiplemişler/ Unutmamak lazımdır ki bunlar hep evli, birer aileye sahip insanlardır. Bugün konuşan Gönül Yazarların, Sevim Çağlayanların etekleri altında, Lüks Nerminlerin evlerinde gönül eğlendirenler kendi şereflerini, ailelerinin şerefini, memleketin şerefini beraber yiyip bitirmişlerdir. Bunların ortaya çıkmasında bir ibret levhası bulunduğu inkar olunabilir mit Bu, yarın aynı yolu tutma heveslilerini ikaz etmez mit Yassıadaya gitme ve rezil olma! Bunu kim artık göze alır?

Bu yüzdendir ki AKİS bu hafta ömrünün 31 yılını garsonlukla geçirmiş Mehmet Çınarla yaptığı bir mülakatı okuyucularına sunuyor. Bu mülakat için Mehmet Çınarın seçilmesi elbette sebepsiz değildir. Mehmet Çınar meslek hayatının 31 yılını da Ankara Palasta geçirmiştir. Ankara Palas, Cumhuriyetin ilânından bu yana ve her devirde, her türlü politik kulis faaliyetlerine sahne olmuş, devlet ve hükümet adamlarınm, Heri gelen İktidar mensuplarının eğlence hayatında mühim yer işgal etmiştir. Bilhassa son on yıl içinde Ankara Palasta resmi veya hususi olup bitenlerin bilinmeyen taraflarını Öğrenmek, meraka değer bir konudur. Bu "bilinmeyen taraf ları, mesleği ehli olan ve işin içinde bulunan bir kimseden dinlemek elbette mevki bîr iştir.

biz iki kardeş 1929 yılında Ankaraya geldik. O Ankarada İş bulmak güçtü. Ankaraya geldikten bir müddet sonra Ankara Palasta ikimiz de garsonluk bulduk, girdik. 1929 dan 1933 e kadar Ankara Palasta, 1933 den 1943 e kadar Anadolu Klübünde, 1943 den sonra da bugüne kadar gene Ankara Palasta çalıştım. Halen de çalışıyorum. 1950 den sonra beni Şef Garsonluktan garsonluğa indirdiler. İmkan bulsalardı işden de çıkaracaklardı ama hizmet müddetim uzundu. Verecekleri tazminat oldukça yüksekti. Bana tazminat vermektense, garson olarak çalıştırmağı tercih ettiler.

"Eski devirlerde Ankara Palasta bir Cumhuriyet Balosu yapılırdı. Arada bir de Kızılay Balosu olurdu. 1960 den sonra ocak, bucak, dernek derken haftanın üç günü balo verilmeğe başlandı. Para ve içki su gibi aktı. Son günlerde işten başımızı kaşıyacak vakit bulamıyor-' duk. Ama biz garsonlar bile gidişlerini beğenmiyorduk. İçimizden bir çoğu, borada iyi para aldıkları halde, ayrılıp başka yerlerde iş aldılar.

"Bana bildiklerimi soruyorsunuz. Hangi birini anlatayım. Hepsini bir bir anlatsam, kağıtta mürekkep yetmez. Aklıma geliveren bir ikisini anlatıvereyim. Biri Demokrat Parti iktidara yeni gelmişti. O günlerde birim patronlar bahçeye bir mermer kavuz yaptırmağa karat verdiler. Ustalar günlerce çalıştı, havuzu tamamladılar. Bir akşam zengin bir tüccar demokratlara bir ziyafet verdi. Havuzdaki mermerler daha yeni kurumağa başlamıştı. Davetliler masaya oturup içmeğe koyuldular, İçtikçe açıldılar, açıldıkça içtiler. Bir neş'e, bir kahkaha ki sorma gitsin. Yerlerinde duramaz oldular. Bahçe az gelmiş gibi havuzun içine girip, caza ayak uydurarak hoplayıp zıplamağa başladılar. Biz de o güne kadar Ankara Palasta görülmemiş bu eğlenceyi, bir köşeden sessizce seyrettik. Hayretten ağzımız açık kaldı. Ne diyebilirdik ki? Saatler ilerledikçe topluluğun çılgınlığı da artıyordu. Ziyafettekiler, yandaki masalardan birinde kocası ile oturan bir hanımı -ismi lâzım değil- havuzda oynatmak için hep bir ağızdan tempo tutmağa başladılar. Kadın, demek dünden hazırmış, havuzun içine girip bir güzel şıkır şıkır oynadı. Kocası da,öbürleriyle birlikte el çırpıyordu!

"Ertesi günü Adnan Menderes geldi. Ben kendisine servis yaparken, gözünün birini kırpıp «Ne var, ne yok

Gördükleri

Mehmet?" dedi "Ne olsun beyfendl, dedim, seninkiler akşam havuzun içine girip oynadılar. Vekil dediğin böyle mi olur? Havuzu da yeni yapmıştık, bütün mermerleri bozuldu." Başını salladı, "Bilirim Mehmet, bilirim" dedi. O akşam havuzun içinde oynıyanlar arasında Kent»l Zeytinoğlu, Hasan Polatkan, Emin Kalafat da vardı.

"Ankara Palas, Ankara Palas olalı 1950 den bu yana gördüklerinin hiç birine, hiç bir devirde şahit olmamıştır. Biz otuz yıldır kimlere hizmet etmedik ki! Kimleri görmedik ki! Onlar bir başka türlü adamlardı. Yol yordam bilirlerdi. Büyüdüklerini bilirlerdi 1950 den sonra gelenler öyle miydi ya? Hacıağalar gibi yiyip içtiler, eğlendiler. 1950 den Önce Ankara Palasın gecelik hası latı 800 lirayı ancak bulurdu. Son günlerde gecede onbin lira hasılat olağan sayılıyordu. Pavyon hep D.P. nin kodamanları, kodamanların adamlarıyla dolardı. Başkaları otnracak yer bulamazdı. Mesela bir Hüsnü Yaman vardı. Nerede bir kurulu masa görse, hemen gidip oraya çöker, bir kuruş masraf etmezdi. Hele Agâh Erozana hepimiz şaşar kalırdık. Bu adam bu kadar şeyi nasıl yiyor diye. Önce altışardan iki porsiyon sahanda yumurta yerdi. Sonra çift porsiyon etli yemek, arada iki şişe ayran, ardından sekiz ızgara köfte.. Boynuna peçeteyi takıp oturdu mu ne var ne yok siler süpürürdü. Bir insan midesine bu kadar çok, bu kadar karışık yemeklerin nasıl sığdığına hala aklım ermez. Bazan yanındakiler "Senin porsiyonlar neden bizimkinden çok?" derler, takılırlardı da Erozan "Benim porsiyonların parası çift ödenir" diye cevap verirdi. Ama, Ur gün olsun çift porsiyon parası vermedi '

"Bayar adı gelmezdi buraya. Gelsin de ne yapsın? Onan Çankayası vardı. Menderes sık sık gelirdi. Yanında daima Mükerrem Sarol ile Samet Ağaoğlu bulunurdu. Bir buçuk kadeh rakı içerdi Mezesi fıstık işi, beyaz peynir, kaşar peyniri idi Sonra bir türlü yemeği yer, üzerine de elma kompostosu içerdi.

. "Maliye Bakanı Hasan Polatkana aramızda Havyaz Kralı derdik. Çünkü bir oturdu mu durmadan havyar yerdi Onun bu havyar sevgisine akıl erdirmek güçtü I Bakan olmadan önce de, evinde böyle bol bol havyar mı yerdi? Bilemem. Bizde yediği havyarların parası nereden çıkardı? Orasını da Allah bilir.

"Son zamanlarda verilen ziyafetlerde Ankara Palas sivil polislerle dolardı. En son Nehrunun şerefine bir ziyafet verilmişti. İkibin kişi ziyafete, çağırılmıştı ama 400 kişi ancak geldi. Kendi adamları sandıkları kimseler bile ziyafete gelmedi. Nehrunun şerefine verilen ziyafet çok sönük geçti. Her ziyafetten önce Hariciye Vekâletinin depolarından Ankara Palasa Fransız şampanya - ları ile viski taşınırdı. Bu davetlere gelenler hep viski içerlerdi. Arkasından da şampanya. Hemen hepsinin bir yabancı kadınla sıkı fıkı arkadaşlığı vardı. Durmadan para yedirirlerdi bu kadınlara. Menderes bir tuhaftı Nehrunun ziyafetinde. Canının adamakıllı sıkıldığı belliydi. Zorla gülüyor, neş'eli görünmeğe çalışıyordu.

Mehmet Çınar
Gören göz, işiten kulak

"Bundan üç ay kadar önce Ağaoğlu **"Mehmet ana hangi ocağa kayıtlısın ?"** diye bana takılmıştı. Zaten bütün mebuslar sorarlardı bunu. Çünkü son seçimlerde Ankara Palastaki sandıkta seçimleri 225 e karşı 227 oyla Halk Partisi kazanmıştı. Bunu bir türlü hazmedemezlerdi. Halbuki 1950 de Demokrat Parti 800 oy, Halk Partisi ise ancak 15 oy alabilmişti.

"Bizim meslek zor meslek. Biz bir çok adamın içini dışını biliriz. Sonunun ne olacağım kestiririz. Çünkü mesleğimiz icabı, bütün hareketlerini yakından görürüz. Emin olun, biz garsonlar, bunların gidişatını hiç mi hiç beğenmiyorduk. Olanı biteni görüyor, biliyorduk. Bu gidişin sonu olmıyacağı gün gibi aşikardı. Bir onlar göremediler. Ummadıkları başlarına geldi. İyi de oldu. Millete acımıyanın sonu budur. Bundan sonra geleceklere de, bunların akıbeti bir ders olur da, memleket bir daha böyle kara günler görmez inşallah."

darını şaşkına çevirdi. Bu sırada İstanbul C.H.P. İl Gençlik Kolu harıl harıl nutuk ve demeç teksir ediyor, İnönünün söylediği her sözü -o sırada bütün kahramanlar söz hakkım sadece İnönüye bırakmışlardı ya..- millete duyuruyordu. C.H.P. Gençlik Kolu propaganda komitesi başkanı Murteza Çelikel, İl idare kurulundan Haydar Zengin, Ayhan Toraman, Nural Vural, Nuri Yazıcı, Erol Ünal, Ali Seden, Hukuk Fakültesi asistanlarından Alp Kuran hemen her gün bi yerde toplanıyor, vaziyeti görüşüyorlardı. Bu sırada teksir faaliyeti genişlemiş, bütün aydınlar harekete katılmışlardı. O tarihlerde İstanbulini hemen her köşesinde makineler çalışıyor, resmi dairelerde, okullarda dahi İnönünün demeçleri çoğaltılıyordu. Genç Halkçılar Grubu evvela Çelikelin -Tüneldeki yazıhanesinde toplanıyordu. Sonradan, burası pek ayak üstü olduğundan bazı pastahanelerde toplanılmaya başlandı. Birara Vefa bozacısına dahi gidildi. Bu arar da C.H.P. İl Gençlik Kolunun eski başkanı Yüksel Günay bir çok genci alıp Pendikte ıssız bir eve kapamış, onların iaşelerini de temin ederek nutuk çoğaltmalarını sağlamıştı. Gençler beyanname bastırmak için matbaa aramışlar, fakat bulamamışlardı. Bu maksatla ekipler Edirne ve Balıkesire dahi gönderilmiştir. O esnada beyanname basanlarla dağıtanlar hakkındaki meşhur tebliğ çıktığından hiç bir matbaacı bu ise yanaşmıyordu. Bunun üzerine gene eski teksir makinelerine dönüldü. Masrafların büyük bir kısmını Şişli teşkilâtından Hilmi Günbeyaz karşılıyordu. Gençler son olarak ıstampayla beyaz kâğıtlara "Menderes istifa et", "Katil Menderes, defol" yazdırıp bunları dağıttılar. O günlerde İstanbul, büyük olduğundan Ankaradaki gibi nümayişlere sahne alamıyor, fakat yeraltı faaliyeti bütün hızıyla devam ediyordu. Nitekim 19 Mayıs günü, tevkif edileceklerini bile bile, Ali Beden ve arkadaşları gidip Taksim âbidesine çelenk koydular. Hem de bir sıra dahilinde.. Gençler 27 Mayıs için de bir büyük nümayiş hazırladılar. Beyoğlunun iki sinemasından iki bin liralık bilet aldılar, bunu dağıttılar. Gençler bu biletlerle sinemalara girecekler, çıkışta Beyoğlunda nümayişe başlayacaklardı. Fakat aynı gün için Ordu başka ve "daha büyük Çapta" bir eğlence tertiplemişti İhtilâl, nüvesini C. H. P. li gençlerin teşkil ettiği, fakat kısa zamanda bütün aydınların hareketi haline gelen tertipleri mesut şekilde sonuçlandırdı. İşte gençlerin bu faaliyetinin manevi desteğini, o karanlık günlerde İstanbulda Şahap Gürler yapıyordu.

Ali Sohtorih
İtidal unsuru

Bir askerin hikayesi

Şahap Gürler 1886 yılında Edirnede doğdu. Babası Osman Nuri bey bir subaydı. Ailesinin tek çocuğu olan küçük Şahap ilk tahsilini Edirnenin meşhur bir mahalle mektebi olan Karabulut ilkokulunda yaptı. Fakat ailesinden gelen bir sevgi onu askerliğe itiyordu. Şahap bir askeri okula girdi ve üç sene orada okudu. Üçüncü yılın sonunda babası onu İstanbula getirdi. Niyeti Galatasaraya sokmaktı. Buna genç Şahap şiddetle itiraz etti. Mutlaka asker olacaktı. Babası tam Şahabı Galatasaraya yazdırıyordu ki Şahap İstanbuldan kaçtı ve Edirneye dönerek askeri idadiye yazıldı. İki yıl orada okudu, sonra İstanbula giderek Kuleliden mezun oldu. Daha sonra Haliçteki Topçu Mühendishanesine girdi. İki senelik tahsili birincilikle bitirdi. Gürlerin sınıf arkadaşları Orgeneral Aksalur, Orgeneral Tuğsavul, Orgeneral Mengüç, Orgeneral Tunaboylu ve halen Yassıadaya sevkedilmek üzere aranan Nazmi Ataçdır. 1914'de Topçu Harbiyesini bitiren Şahap Gürler zabit vekili rütbesiyle önce Edirnedeki topçu alayına sonra Çanakkale savaşlarına gönderildi. O tarihten itibaren genç subayın hayatında bir yolculuk devresi başladı. Çanakkaleden Filistine gönderildi. Osmanlı İmparatorluğunun mağlûbiyetine orada şahit oldu. Dönüşte, arkadaşı Fevzi Mengüçle birlikte Yeni Cami önündeki bir eskiciden iki liraya birer sivil elbise aldılar ve Anaduiuya geçtiler. Gürler evvelâ, üsteğmen rütbesiyle Genel Kurmay Hareket şubesine getirildi. İstiklâl sava--ı sırasında Kurmay stajım yaparak yüzbaşı oldu.

Gürler İstiklâl Harbinden sonra Yıldızdaki Akademiyi iki senede bitirdi. Bir müddet Milli Emniyet Hizmetinde çalıştı. 1934'te yarbaydı vs Konyadaydı. Oradan Burdur Topçu Alay Komutanlığına getirildi. Burdurun Jandarma Komutanının Emel adında bir genç kızı vardı. Gürler, bugünkü eşiyle orada evlendi. Generalliği 1940'da aldı. İkinci Dünya Harbinin en karanlık günlerinde Kars komutanıydı. Bir yandan eşi Emel Gürler, diğer taraftan askerliğini orada yapan şair Behçet Kemal Çağlar Şahap Gürlerin direktifleriyle halkın moralini yüksek tutmak için çok çalıştılar. Piyesler oynanıyor, şiirler söyleniyordu. Harp böylece atlatıldı. Gürler şarkta fasılasız yedi sene kaldıktan sonra Çatalcaya nakledildi. 1946'da Korgeneraldi. 1951'de Orgeneral oldu. O sırada Genci Kurmay ikinci başkanlığına getirildi.

Bu sıralarda D. P. sapıtmaya Atatürk inkılaplarından tâvizler vermeye başlamıştı. Ateşli bir inkılapçı olan Emel Gürler her yerde iktidarın bu tutumunu şiddetle tenkit ediyordu. Hükümet, Samet Ağaoğlu vasıtasıyla Gürlerden eşiyle aynı fikirde olup olmadığını sordu. Gürler, büyük bir açıkkalplilikle karısının, fikirlerinin kendi fikirleri olduğunu, D. P. nin hatalı yolda bulunduğunu, buna düzeltmesi gerektiğini söyledi. D. P. hatalı yolunu değiştirmedi ama 1952'de Orgenerali, henüz 56 yaşındayken emekliye sevketti. Bunun üzerine Şahap Gürler inandığı fikirleri temsil eden C.H P. ye katıldı ve tam yedi yıl, eşiyle birlikte mücadele etti. Ama bu mücadelenin en tatlı devresi 28 Nisan-27 Mayıs arası ol-

Başarının mükâfata

Bu haftanın başında Ankarada C. H. P. nin mesul çevrelerinde Şahap Gürlerin İstanbul ü başkanlığına tayini bekleniyordu. İstanbul teşkilâtı Genel Merkeze bu yolda bir müracaat yapmıştı. Orgeneralin İstanbulda C. H. P. nin mukadderatını eline alması iyi olacaktı. Eski il idare kurulundan olup ta 28 Nisan -27 Mayıs devresinde tedavülden çekilen Abdurrahman Konuk gibi azalar yerlerini yenilerine bırakacaklar, Gürlerin etrafında yeni eski bütün Halkçılar İstanbulda partilerini iktidara hazırlamanın çalışmalarına başlayacaklardı.

CÜMBÜŞLER

0021 No. lu araba ses sanat kârlarını köşke götürüyor

Çankayada cümbüş var!

Çankaya

İşte, çıplak hakikat!

Geçen hafta AKİS okuyucuları, sabık Cumhurbaşkanı Celal Bayarın kızı Nilüfer Gürsoyun Çankaya Köşkünde tertiplendiği bildirilen cümbüşleri reddeden bir beyanatım okudular. Nilüfer Gürsoya göre "Çankaya Köşkünde sözüm ona tertiplendiği rivayet edilen işret alemleri hep yalanlardan ibârettir. Resmi yemek davetleri ve resepsiyonları müteakip Konservatuardan Çankaya Köşküne bir, iki sanatkar gelirdi. Piyasa artistleri hiç çağırmamıştır."Bayarın kızı Sevim Çağlayanın Çankaya Küsküne ayak bastığını hiç zannetmediğini ifade etmiştir. -Nilüfer Gürsoy'un bilmediği bu aynı Sevim Çağlayanın meselâ Refik Koraltana "Refikçiğim" diye hitap ettiğidir.

Aşağıda, Nilüfer Gürsoy ve AKİS okuyucuları Çankayadaki bir cümbüşün bütün tafsilatımı bulacaklardır. Bu yazı, Bayar düştükten sonra yazilmamıştır. Bu yazı 1955 senesinin yaz aylarında AKİS'in 103 sayılı nüshasında neşredilmiştir. Hikaye Bayarın ideal arkadaşrın o şekilde köpürmelerine yol açmıştır ki Basın kanununun bir defa daha değiştirilmesine yol açmıştır. Zira. Cumhurbaşkanının emriyle bütün "malum hukukçular" yazıyı »on kelimesine kadar incelemişler, fakat yazı AKİS'e tecrübenin sağladığı bütün incelikle kaleme alındığından meşhur 6334 sayılı kanuna aykırı tarafını bulamamışlardır. Hikaye hakikatin tâ kendisi olduğundan ve hâdiseler pek fazla şahit önünde cereyan ettiğinden "yalandır" kalkanının arkasına sığınmak imkânı da görülememiştir. Bunun üzerine savcılığa T. Ceza Kanununun 161. maddesine göre dâva açtırılmıştır. Bu madde T. Ceza Kanununun âmmenin telaş ve heyecanını mucip olacak veya milli menfaatlara zarar verecek faaliyetleri ve bunların neşrini men eden maddesidir. Cezası barış zamanında 6 aydan 2 seneye kadar, harp zamanında ise 5. seneden aşağı olmamak şartıyla hapistir. Dünyanın bu en gülünç dâvası senelerle sürmüş, mahut Adil Giineşoğlunun başkanlığındaki korkunç Ankara Toplu Basın Mahkemesince iki defa mahkûmiyet karart verilmiş, en sonda Temyiz Umumi Heyetinden beraatimiz çıkmıştır. Fakat bu cümbüşlerin yazılmasını sureti katiyyede arzulamayan Bayarın direktifiyle 6139 sayılı Basın kanunu da~ yürürlüğe konmuştur.

Nilüfer Gürsoy'da cümbüşşün hikâyesini okuduğunda içinde yaşadığı Çankaya köşkünde şüphesiz kendisinin de haberdar bulunmadığı işret âlemlerinin hakikaten tertiplendiğini her halde kabul edecek -kültürün birinci icabı hoşa gitmeyen hakikatleri dahi teslim etmektir ve bundan sonra daha dikkatli konuşmaya samimiyetle gayret gösterecektir. Bu, bir dost tavsiyeskttr.

Bir tahrihçilik örneği

Geçen hafta içinde D.P. Meclis grubunun bir çok âzası, muhalif milletvekilleri, müstakiller ve umumi efkar basma ispat hakkının tanınması için adeta canlarını dişlerine takmış uğraşırlarken gazetelerimizin de buna lâyık olduklarını ispat etmeleri gerekirdi. Halbuki yanlış duyulan ve masa başı tahminleriyle tamamiyle tahrif edilip okuyucuya öyle bildirilen bir hâdise basın için fena not oldu. Yanılanların başında Hürriyet ve Tercüman geliyordu. Her iki gazete de yalan havadisi birinci sayfalarının tâ başında, kocaman puntolarla bildirdiler. İddia ettiklerine göre bakanlar Çankaya köşkünde Cumhurbaşkanı Bayarın nezdine çağırılmışlar ve orada mühim memleket

meselelerini görüşmüşlerdi. Hattâ bu iki gazete ele alınan mevzuları bile sayıyorlardı: İktisadi durum, bir Ekonomi ve Ticaret bakanının tayini. Rusyanın bize karşı takındığı tavır, Amerikan yardımı. Bunlar tamamile asılsızdı. Gerçi bakanlar Çankaya köşkünde Cumhurbaşkanı. Bayarın nezdine çağırılmışlardı. Ama bakanlarımızın Cumhurbaşkanının nezdine çağırıldıklarında illâ memleket meselelerini görüşmeleri icap etmezdi. Nitekim görüşmemişlerdi de.. Muhabirler muhayyelelerini işletecek yerde haber alma vasıtalarını işletselerdi, çok daha iyi yaparlardı. O gece Çankaya köşkünde tertiplenen kabine toplantısı değil, mükemmel bir eğlenceydi Doğrusu hâdiseleri böylesine tahrif etmek, hele bu günlerde gazetelerimize yakışmazdı. Üstelik muhabirler küçük bir tahkik lüzumu duysalardı, yani vazifelerini gerektiği gibi yapsalardı olup bitenleri doğru dürüst yazarlardı. Zira vak'anın başlangıcı herkesin önünde cereyan etmişti. Basını ıslah etmek için iktidarın hakikaten bazı tedbirler almak istemesini insanın haklı göreceği geliyordu. Bu ne ihmaldi, bu ne çoluk çocukluktu!,

Radyo sanatkârları çağrılıyor

Her şey o perşembe akşamı saat 21 de Ankara Radyoevinde başlamıştı. Stüdyoda "Radyo sanatkârları bir arada" programı vardı. Kalabalık bir dinleyici kütlesi bu cazip programı alâkayla takip ediyordu. İşte bu sırada spikerlerden Can Okanın şef Muzaffer İlkara bir pusula uzattığı görüldü. Muzaffer İlkar radyonun Türk musikisi yayınları şefiydi ve programı o idare ediyordu. Spikerin uzattığı pusulaya baktı; Cumhurbaşkanı sanatkârları istiyordu. Muzaffer İlkar Cumhurbaşkanının zaman zaman Radyoevine gelip alaturka musiki dinlediğini biliyordu. Fasıl devam etti ve 21,30 da bitti. Muzaffer İlkar arkadaşlarından kalkmamalarını istedi. Fakat sanatkârlar kalkmayınca dinleyiciler de programın devam edeceğim sanmışlar ve kalkmamışlardı. Türk musikisi yayınları şefi programın bittiğini söyledi. Salonda bir karışıklık vardı. Nihayet dinleyiciler dışarıya çıkarılabildiler. Sanatkârlar hâlâ oturuyorlardı. Zannedilmişti ki Cumhurbaşkanı Celâl Bayar gelecektir. Halbuki Cumhurbaşkanı gelmeyecekti; Muzaffer İlkara verilen pusulada sanatkârların Çankaya köşkünde beklendikleri yazılıydı. Hep beraber yukarıya gidilecekti. Ancak Köşkten sadece kadın okuyucularla saz sanatkârları davet edilmişlerdi; erkekler istenmiyordu. Kafileyi götürmek üzere de Köşkün resmi arabaları Radyoevine gönderilmişti ve kapıda bekliyordu, İki saz sanatkârı, kanuni Necdet Varol ve Udi Halil Aksoy özür dilediler. Gitmeyeceklerdi. Diğerleri otomobillere bindiler ve Çaakayaya çıktılar, Cumburbaşkanı Celal Bayarın davetlisi kadın ses sanatkârları şunlardı; Nevin Demirdöven, Gönül Akıncı, Fahriye Caner, Zehra Küçük, Muallâ Aracı, Mefharet Atalay, Nursal Kemani, Ceyda Karasu, Sevim Erdi. Mediha Fidan. Davete icabet eden saz sanatkârları da şunlardan ibaretti: Asım Dirim, Ali Erköse, Vedia Tunççekiç, Ruhi Günal, Seyfeddin Sığmaz, Nevzat Sümer, Zeki Duygulu, Suad Sayın, Selâhaddin Er köse, Hüseyin Heri.

Muallâ Aracı
Arayıp da bulamadığı

Köşkteki fasıl

Sanatkârlar Çankaya Köşkünde dikkatle ağırlandılar. Cumhurbaşkanlarının ikametgâhı olan Pembe binaya girdiklerinde evvelâ mermer hole alındılar, oradan tavanında üç tane avize sallanan büyük yemek odasına girdiler. Onun yanındaki aynalı salon da davetlilere ayrılmıştı. Yemek odasında Cumhurbaşkanı Celâl Bayar ve o gece Ankarada bulunan bakanlar vardı. Cumhurbaşkanı bakanları hakikaten iftar vakti nezdine celbetmişti. Yenilip içilmişti. Şimdi, ihtimal ki kulakların pası giderilecekti. Devlet adamlarımızın bir kısmı viski, bir kısmı meyva suyu içiyordu. Cumhurbaşkanı Celâl Bayarın elinde portakal suyu bardağı vardı. Muzaffer İlkar da sanatkârların başında huzura kabul edilmişti. Buna mukabil asistanı Abdullah Osman dışarda bekliyordu. Cumhurbaşkanı Celâl Bayar Muzaffer İlkarı karşıladı, alaturka musiki dinlemek istediklerini bildirdi ve her sanatkârın kendi arzuladığı, sevdiği parçayı söylemesini rica etti. Sanatkârlar yerleştiler. Kenarda bir ses alma âleti duruyordu, fasıl banda da alınacaktı. Hanımlardan bir kısmı bu bandın her halde Cumhurbaşkanlığı arşivlerinde muhafaza e» leceğini düşündüler ve üzerlerine aldıkları tarihi vazifenin mesuliyetini hissettiler.

Salonda davetli hanım yoktu Cumhurbaşkanı Celâl Bayar bakanları yalnız çağırmıştı; refikalarıyla birlikte degil... Zaten daveti haber alan gazetecileri yanıltan da bu olmuştu. Zira düşünmüşlerdi ki eğer Cumhurbaşkanı bir ziyafet verseydi veyahut tertiplenen bir konser olsaydı elbette ki bakanlar zevceleriyle birlikte, gelirler di. Madem ki tek başlarına gelmişlerdir, o halde memleket meseleleri görüşülecektir. Muhabirlerin kusurları buradan başlıyordu.

Okunan şarkılar

Fasıl saat onda başladı ve bir küçük arayla sabahın birine kadar devam etti. Sanatkârlar çok güzel şarkılar söylediler ve Cumhurbaşkanıyla davetlilerine hoş bir gece geçirttiler. Koronun söylediği "Haydar. Haydar" pek beğenildi. Fahriye Caner arzu üzerine Rumeli şarkıları okudu. Bunların arasında

"Edirne köprüsü taştan"
"Sen çıkardın beni baştan"

türküsü bilhassa alkış topladı. Aynı sanatkârın "Köşküm var deryaya karşı" şarkısı da büyük alâka çekti. Dinleyicilerin ekserisi geçenlerde Birecik köprüsünün açılış töreninde bulunmuşlardı. Mefharet Atalayın söylediği "Neye baksam, neyi görsem" şarkısı gecenin sükse yapan şarkılarından oldu. Davetliler sanatkârları alkışla teşci ediyor, alâkalarını esirgemiyorlardı. Bu arada Maliye Bakanı Nedim Ökmen ses sanatkârlarından Nursal Kemaninin sanatıyla anlayışlı bir şekilde alâkalandı. Bakanların hemen hepsinin eğlendikleri görülüyordu. İçlerinden yalnız Ethem Menderes son derece ağır ve ciddiydi. Adeta arkadaşlarından başka bir alemde olduğu hissediliyordu. Nitekim bütün sanatkârlar Üzerinde o ayrı bir tesir yarattı.

Şarkılar devam ediyor, fasıllara geçiliyordu. Herkes coşmuştu. Neşeli parçalar hüzünlüleri, hüzünlü parçalar neşelileri takip ediyordu. Vedia Tunççekicin kemençe taksimi son

derece beğenildi. Nursal Kemaniye gelince, o "Hâla kanayan kalbimi aşk ateşi dağlar" şarkısını söyledi.

Cömertçe ikram

Sanatkârlar için yandaki odada ayrı bir masa donatılmıştı ve masanın üzerinde kuş sütüne kadar bor şey vardı. Hem de her şeyin en iyisi, en âlâsı. O kadar ki bir çok sanatkar orada yeyip içtiklerini ahbaplarına günlerle anlata anlata bitiremediler. Aralarından bazıları başka davetlerde de, açılış törenlerinde de bulunmuşlardı. Ama hepsi hiç bir yerde içkinin bu kadar nefisini içmediklerini, mezenin böyle iyisini yemediklerini teslim ediyorlardı. Kendilerine köşkte hakikaten büyük misafirperverlik göstermişlerdi.

Bir ara Cumhurbaşkanı Celal Bayar odaya geldi ve sanatkârlarla teker teker tanıştı, kendilerine iltifatta bulundu. Bu arada o da genç sanatkar Nursal Kemaniyle ilgilendi. Nursal Kemani hem keman çalıyordu, hem de şarkı okuyordu. Cumhurbaşkanı Celal Bayar kendisinden babasının, hocasının kim olduğunu sordu, yakın alâka göstermek lütfunda bulundu. Zaten hemen herkesin gönlünü almak istediği görülüyor, herkese bizzat ikramda bulunuyordu. Muzaffer İlkarla tekrar konuştu. Ama Muzaffer İlkar üzgün görünüyordu. Fasıl arzu ettiği kadar iyi olmamıştı, Bazı sanatkârlar hatalar yapmışlardı. Meselâ Fahriye Canerin "Köşküm var deryaya karşı" şarkısında falso vardı, kendisini bereket koro kurtarmıştı. Fakat davetliler işin o kadar incesini farketmemişlerdi. Fa---- büyük bir zevkle dinliyorlardı. zaten çoktan keyiflenmişlerdi.

Aradan sonra yeniden şarkılara devam edildi. Yeniden viski kadehleri elden ele dolaştı. Sanatkârların arasında meselâ Sevim Çağlayan gibi yıldızların bulunmamasına üzülen davetliler vardı. Bazıları kendisini aramışlardı. Vakit çok gecikmiş, gece yarısı arkada kalmıştı. Sanatkârlara teşekkür edildi, bu arada bir yaver kendilerine Celâl Bayarın C. B. markalı sigaralarından birer paket verdi. Bu, manevi kıymeti büyük bir hediyeydi. Sanatkârlar pek minnettar kaldılar. Sonra Pembe binadan dışarı çıktılar. Cumhurbaşkanlığının resmi arabaları kendilerini bekliyordu. Şoförlere her bir sanatkârı ayrı ayrı evlerine bırakmaları hususunda talimat verilmişti. Otomobiller köşkün dış kapısından çıkarken iki gazeteciyle karşılaştılar; bunlar hadiseyi duyduktan sonra tahkik etmek lüzumunu hisseden Dünya gazetesinin Ankara muhabiri ile foto muhabiriydi. Oraya onlar da bakanlar kurulunun toplandığını duyarak gelmişlerdi. Ümidleri çıkışta bir bakanı yakalamak ve ondan ne gibi mühim memleket meselelerinin görüşüldüğünü öğrenmekti. Fakat resmi otomobillerin içinde bakanlar yerine Ankara Radyosunun sanatkârlarını görünce hâdisenin hakiki mahiyetini anladılar ve haberi ona göre verdiler. Nitekim sadece Dünya gazetesinde Çankayada Bakanlar Kurulu toplantısı değil bir eğlence tertiplenmiş olduğu yazıldı.

Nevin Demirdöveıı

Mesleğin fazileti

Mefharet Atalay

Böylece hadiselerin tahrif edilmeden de yazılmasının mümkün bulunduğu ortaya çıkıyordu. Eğer ötesi muhabirler de zahmet etselerdi, hatta tahminlerini tahkik lüzumuna duysalardı yanlışlık yapmıyacaklar, basının yalan havadis verdiği yakındaki ithamları kısmen haklı çıkarmayacaklardı.

Meselenin ince tarafı-

Gerçi hadiseyi tahrif eden muhabirlerin de kendilerine göre bir mazeretleri vardı. Karar bekleyen bir çok - hayati memleket meselesinin mevcudiyetini biliyorlardı. Bakanların Cumhurbaşkam nezdine çağırıldıklarını duyunca da hemen yakıştırma bir havadis yazmışlardı. Öyle ya bu meseleler dururken Çankaya köşkünde başka ne görüşülecekti. Gazeteleri de haber bekliyordu. Masa başında yazılarım hemen yazıvermişlerdi.

Halbuki meselenin bir başka ince tarafı vardı. Başbakan Adnan Menderesin böyle hadiselerde ne kadar hassas olduğu cümlece malûmdu. O yokken Bakanlar Kurulunun Cumhurbaşkanının nezdinde toplanması nın mânası bulunmaz mıydı? İşte, çoluk çocuk muhabirler bunu dahi düşünememişlerdi Maksadları hadiseleri tahrif edip tezvirat mı yapmaktı? İnşallar Başbakan Adnan Menderes basın hakkında alınması âzım gelen tedbirleri müdafaa ederken iki gazete muhabirinin bu hatalarını da misal diye göstermez ve 'Çankayada tertiplenen eğlenceleri ile Kabine toplantısı diye bildiriyor. Cumhurbaşkanının nezdinde bakanarın memleket meseleleriyle uğraşığını yazıyor, hadiseleri yanlış şekilerde aksettiriyorlar, buna mani olmalıyız arkadaşlar" demez.

Nitekim yanlış havadisin gazetelerde çıkması üzerine Başbakanlık aynı gün şu tebliği yayınlıyordu:

Başvekâletten bildirilmiştir:

Dün intişar eden bazı İstanbul gazetelerinin Ankara muhabirlerine atfen verdikleri haberde, evvelki gece, Çankaya köşkünde Reisicumhurun riyasetinde İcra Vekilleri Heyeti toplantısı yapıldığı, bu toplantıda iç ve dış politikaya bit bazı mevzuların görüşüldüğü bildirilmektedir.

Reisi cumhurun riyasetinde bir kabine toplantısı yapılmadığı gibi, görüşüldüğünden bahsedilen mevzular da bittabi tamamiyle hayal mahsulüdür.

Bu asılsız haberin tekzibine Anadolu Ajansı mezun kılınmıştır."

Hakikaten son zamanlarda, Çankayada geceler pek hoş ve faydah şekilde geçiyordu.

Yatırımlar

"Düşünceli adam"

Geçen hafta içinde geniş ve açık alınlı, ortadan biraz uzun boylu, şişmanca bir adam başı önüne eğik, düşünceli bir halde Bakanlıklar durağandaki sütunlu binanın merdivenlerini çıkıyordu. Pariste yaptığı "tetkik" gezisinden henüz birkaç saat önce donmuştu. Yaşadığı zevkli anlardan sonra şimdi içersinde bulunduğu sıkıntılı durum doğrusu ona çok ağır geliyordu. Kendisinden neler sorulmuyordu ki?...

Soruşturma Kuruluna hazırlık olmak üzere faaliyete geçen Başbakanlık mensupları bütün evrakı ve her türlü malûmatı birblr araştırıyorlar, önemli buldukları dosyalara el koyuyorlardı. •

Sütunlu bina "Barajlar Şampiyonu" nâmıyla maruf Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğüydü. Yıllık resmî bütçesi 650 milyon lira olan ve ilave tahsisatla birlikte 1 milyar lirayı bulan bu "büyük baş"ın dertlerinin de büyük olacağı tabiiydi Nitekim "Kontrolsuz Kalkmma"nm en hararetli taraftarlarından olan "açık alınlı" Umum Müdür Süleyman Demirel, geçen haftanın başlarında hesap vermeğe çağırılmasının telaşı içindeydi. Düşünceli halinin tek sebebi de buydu. Bayarla Menderesin sağ kolu mesabesindeydi. Onların bir dediklerini iki etmezdi. Kendisi de bir mühendisti ama oturduğu makamı bilginin ve tekniğin emrine değil, politikanın hizmetine vermişti. Beyfendinin isteklerini yerine getirmek tek düşüncesi olmuştu. Süleyman Demirel bu kadarla kalmamış, devri sabıkın partizan radyosunda, Beyfendilere layık bir bende olarak, seçim nutukları kıraat etmişti. Eh, bu kadar icraattan sonra, iş hesap vermeye geliverince, elbette sevincinden oynıyacak, memnuniyetten ağzı kulaklarına varacak değildi.

Fiyaskolar resmigeçidi

DSİ Umum Müdürlüğü 1954 de Bayındırlık Bakanlığına bağlı Su İşleri Reisliğinin ilgasıyla birlikte özel bir kanunla, geniş yetkiler verilerek kurulmuştu. O tarihte elde iki hidroelektrik santral, bir pompa istasyonu ve bir de Seyhan Barajı inşaatıyla bazı sulama işleri vardı. Bunlardan Hazar Santralının başına gelenler bilhassa anlatılmağa değerdi. Aslında zekice hazırlanmış gibi görünen projede Hazar Gölünün suyundan faydalanılarak hem Elâzığ ovasının sulanması, hem de civardaki kasabalarla endüstriye elektrik Sağlanması düşünülmüştü. Fakat ne gariptir ki projeyi hazırlayanlar gölün suyunu tahlil ettirmeyi unutmuşlardı, inşaat bir hayli ilerledikten sonra suyun nebatlara zararlı maddeler ihtiva ettiği anlaşıldı. Üstelik 4,5 kilometre tutan tüneldeki kazılar büyük teknik güçlükler çıkarmıştı. Bu yüzden santralin ve hava hatlarının inşası bittiği halde tünelin açılması bir türlü bitmek bilmiyordu. İnşası biten santral, iki yıldan fazla bir müddetle suyun tünelden akıtılmasını beklemişti. Bermûtad istim arkadan geliyordu.

Aksaklık bununla da kalmadı, tünelin çürük çıkan kısmı çökme tehlikesi gösterdiğinden projesine göre sağlanabilecek takatin enaz yüzde yirmisinden vazgeçmek icap etti. Bu sebeblerden de projenin verimi iyice düştü, yapılan muazzam masraflar yalnız elektriğe yüklendiği için enerji beklendiği gibi ucuza mal olmadı, ova ise hiç sulanamadı. .

İkinci ve daha ufak bir santral Amasyadaki Durucasu santraliydi. İşi üzerine alan müteahhit, gerçi bir santral yapmıştı, yapmıştı ama. mesele kati kabule dayanınca, yapılanları hiçbir mühendise kabul ettirmek mümkün olmamıştı. Defalarca başka başka kabul heyetleri gidip gelmişti. Hepsinin söylediği de aynıydı: Santralın inşası eldeki şartnamelere uymuyordu, derme çatma yapılmıştı.

Erzincanda bir pompa istasyonu kurulmuştu, Fıratın sularıyla ova sulanacaktı. Bu maksatla su evvelâ birkaç metreye yükseltiliyor, sonra da biraz ileride tekrar düşürülüyordu. Yani tesis Can Ahmedin meşhur devridaim makinasına benziyordu, milyonlarca lira heba edilmişti.

Plansızlık, prograrnsızlık ve hatta kararsızlık her sahada kendini gösteriyordu. Meselâ,, Doğu Beyazıt ovasını sulamak üzere bir kanal inşasına başlanmıştı. Ama neden sonra, hem mevcut suyun bu işe yetmeyeceği, hem de Hazarda olduğu gibi, evsafının sulamaya elverişli bulunmadığı anlaşılmış, birkaç milyon tutarındaki yapılmış işler yüzüstü bırakılmıştı.

Öte yandan, Seyhan barajı gibi "çok sulama, taşkın önleme, enerji üretme maksatlı" bir projeye girişilmiş, baraj yapılıp bitmişti, ama ortada henüz sulama .kanalarının projesi bile yoktu. Tabii, bu yüzden yapılan işlerin rantabilitesi de düşmüştü. Yatırımlar için alınan kredilere boş yere bir faiz ödeniyordu.

Ekseriya hatırlı politikacıların gönlünü yapmak maksadıyla sadece "plansız", değil hattâ "projesiz" işlere girişildiği de oluyordu. Meselâ, Konyada bir seri barajlara başlanmıştı. Bunların çoğu yatırılan paranın faizi kadar bile gelir sağlamayacak tesislerdi. Bu arada, yılın sekiz ayında arkasında su toplayamayan

Erzincandaki pompa istasyonu

"Can Ahmedin devri âlem makinesi"

Sille Barajı Konyalılara, tebessümler arasında, meşhur sabıklardan Himmet Ölçmeni hatırlatıyordu.

Meriç nehrinin her yıl verdiği zararları önlemek maksadıyla hudutta Yunanlılarla müştereken yapılan sed inşaatı da zamanında yürütülememişti. Halbuki, Yunanlılar programa göre karşı sahildeki tesisleri tamamlamışlardı. İlkbaharda gelen taşkın suları da bizim yarım kalan toprak seddimizi, hattâ bazı inşaat makinalarını önüne katıp götürmüştü. Bu yüzden birkaç milyonluk zarar olmuştu.

Milyarlık yatırımlar

DSİ' nin orta çaptaki ihalelerinde görülen başarısızlıklar yanında büyük ihalelerin çalışma temposu daha hızlı sayılırdı. Gerçekten görünüşte hiçbir büyük işde, meselâ, Hazardaki kadar, gecikmeler olmamış pek o kadar mühim teknik zorluklar çıkmamıştı. Ama madalyonun bir de tersi vardı. İş endazeye vurulunca arşının kaç karış olduğu daha ilk anda görülüyordu.

Bir kere inşaata esas teşkil eden projelerin çok aceleye getirildiği ve ihalenin yapılmasından sonra maliyeti yükselten bir sürü yeni kalemlerin ortaya çıktığı görülüyordu. Gerçekten dört büyük barajın son maliyetleri, ilk tahminlerin 3 ila 4.5 katım aşmıştı (Tablo : 1). Sabık iktidarın Bayındırlık Bakanı Tevfik İleri bütçe konuşmasında bunların sebebini 4 Ağustos 1958 kararlarına ve "temellerin pahalıya çıkmasına" bağlamıştı ama hakikatin hiç de öyle olmadığı anlaşılıyordu. Hakikati ortaya çıkarmak için küçük bir hesap ameliyesi ve mukayese kâfi geliyordu. Meselâ baraj yatırımlarının döviz kısımlarım teşkil eden dış finansman 4 Ağustostan evvelki primsiz kura irca edilse bile yine de ilk tahminlere göre 2,5 ilâ 3 misli artış vardı. O halde işin içinde bir "çapanoğlu" vardı, Tevfik İlerinin de söylediği gibi aksaklık herhalde işlerin "temelinde" idi.

Aksayan taraf ihalelerin şeklinde ve tatbikatın kontrolünda aranmalıydı. İhaleler "cost + fix" -maliyet + sabit kâr yüzdesi- usûlüne göre yapıldığı için, müteahhit firma maliyeti arttıracak fırsatlar yaratarak kârını çoğaltmağa çalışıyordu. Bunu önlemesi gereken kontrol teşkilâtı ise, görünüşte idarenin emrinde olmakla beraber nihayet o da yabancı bir müşavir mühendislik firmasıydı. Son sözü söylemek durumundaki resmi teşkilât ise sesini çıkaramayacak kadar cılız ve yetersizdi, belki de bunun böyle olmasına bilerek göz yumuluyordu. Mesela, Hirfanlı Barajı inşaatını gören işten anlayan kimseler, yapılan israf, ve mükerrer işler karşısında şaşırıp kalıyorlardı. Şantiye binaları masrafına dahil edilen site ve lojmanlara tam 25 milyon lira harcanmıştı. Baraj gövdesine yerleştirilen kayalar yerine konulduktan sonra yıkanıyor, barajın dibinde biriken sular da, dostlar alışverişte görsün kabilinden, tekrar pompalarla dışarı atılıyordu. Halbuki yıkama işinin kayalar yerlerine yerleştirilmeden yapılması gerekirdi. Hulâsa, maliyeti yükseltecek her tertibat iyi çalışıyor, fakat tasarruf kelimesi ağza bile alınmıyordu.

Yabancı müşavir firmanın bu hizmetlerine karşılık dört baraj için 55 milyon liradan fazla ücret Ödenmişti. Bunun 40 milyonu dövizdi! Hâlbuki, Bayındırlık Bakanlığının mühendislik hizmetlerine alt resmi tarifesine göre ayni işler için 15-16 milyon liralık bir kontrol ücreti normal kabul edilirdi. Anlaşılan, firma yabancı olunca her türlü nizam ve kaideler de unutuluvermişti! .

Barajların inşaatında yapılan israf ve tertipsizlikleri sembolize etmek için açılış törenlerinden daha iyi misâl bulunamazdı. "Avrupanın en büyük barajı" diye takdim edilen, halbuki haritada yeri Türkiyenin Asyadaki topraklan üzerindedir Hirfanlının açılışı da bir organizasyon ıskandalı olmuş, üstelik DSİ'ye y a r ı m milyon liraya patlamıştı. Santralın türbin dairesinde dağıtılan kumanya paketlerini almak için davetliler hassas kumanda âletlerinin üstüne tırmanmışlardı'

Köşkler, kaşaneler...

İsraf ve yolsuzluklar yalnız yatırımlarda değil, günlük hizmetlerde da göze çarpıyordu. Sabık Konya milletvekili Osman Bibioglu, Konyada DSİ Bölge Müdürü iken nasıl yapmışsa yapmış, Beyşehir gölünün şahane manzaralı tur köşesine lüks bir av köşkü konduruvermişti. Her tarafı parke ve içersi tamamiyle ultramodern şekilde döşenmiş olan bu köşkün banyosu bile elektrikte ısınıyordu, Osman Bibioğlunun müdürlüğü süresinde bu köşkte büyüklere ziyafetler, hattâ oturak âlemleri tertiplendiği rivayet ediliyordu.

Merkezdeki teşkilât ise bir başka âlemdi. Memur sayısı 1954 te 1500 iken 1960 da 7000 civarına erişmişti. Gerçi Demirel bu genişleme politikasıyla iftihar ediyordu ama, teşkilâtın kıymeti iş verimiyle çlçüldüğünden çalıştırılan adam sayısının çoğalmış olmasıyla övünmekte pek haklı sayılmazdı. Aslında ismen mevcut olup yaptığı iş belli olmayan makamlar, daireler vardı. Bu daireler geniş bürolara ihtiyaç gösteriyordu. Yalnız merkez binasında lüks döşenmiş iki tane büyük konferans ve toplantı salonu mevcuttu.

Bazan sabık D.P. iktidarının "nüfuzlu" şahsiyetlerinden telefon mesajları alınır, bunun üzerine, gırtlağa kadar borca batmış birtakım kooperatiflerin büro olarak kullanılmağa hiç de elverişli olmayan 40-50 daireli apartmanları, hem de iki üç yıllığı peşin olarak fahiş kiralar ödeyerek tutulurdu. Allah için "genişleme" dediğin işte böyle olurdu, kemerleri sıkmak yine millete düşüyordu.

Kısacası, geçen haftanın sonunda DSİ' nin dosyalarını inceleyen hey'ete bir hayli çetin, sabır isteyen sonu üzüntü verici bir vazife düşüyordu: Bütün kirli çamaşırları ortaya çıkarmak.

TABLO — I.
Büyük Barajlardaki Maliyet Bedellerinin İlk Keşiflere Nisbette Artışı

Barajın adı	1955 teki İlk keşif bedeli (mil. TL)	Son keşif (milyon TL)		Top. maliyet (milyon TL)	Maliyet artışı (yüzde olarak)
		İç finansman	Dış finans.		
Seyhan	96	106.5	821,7	428.2	% 446
Hirfanlı	100	207.0	208.7	415.7	% 416
Kemer	91	142.9	173.3	316.2	% 347
Demirköprü	91	170.5	197.5	308.0	% 405
Toplam	378			1528.1	% 408

İKTİSADİ VE MALİ SAHADA

Kalkınma

Fedakârlık

27 Mayıs İnkılabı, her sınıf vatandaşta büyük bir şevkle hükümete yardımcı olmak şuurunu uyandırdı. Vatandaş, başındaki hükümete inanır güvenirse elbette ona yardımcıolacak, yapılması gereken fedakarlıkların azamisini severek, isteyerek yapacaktı. Nitekim, yurdun her tarafında vatandaşlar nişan yüzüklerini, ziynet eşyalarını hazineye bağışlamakta birbirleriyle yarış ederlerken, bir çok esnaf da fiyat indirmelerine teşebbüs ediyordu, İnkılap Hükümetinin iktisadi işlerle meşgul bütün Bakanları da, döviz durumumuzun ve ihracat vaziyetimizin kötülüğü üzerinde milleti aydınlatıyorlar ve yatırımlarımızı ihracatı artırıcı ve ithalâttan tasarruf sağlayıcı alanlara yöneltmek lüzumu üzerinde duruyorlardı.

Yeni vergi yok

İşte, bu sırada Bakanlar Kurulunun iki kararı, sanki vatan sathına yayılan fedakârlık ve gayret arzusu hesaba katılmıyormuş gibi bir intiba dogurdu.

Bu kararlardan bir tanesi, mali ıslah için yeni vergi ihdas edilmeyeceğine dairdi Bundan maksat, herhalde gelir vergisinin zirai kazançlara teşmil edilmesinin bahis konusu olmayacağını ve esnaf gelirlerinin vergilendirilmeyeceğini ifade etmekti. Zirai kazançlar gelir vergisine tâbi tutulsa, fiilen vergi verecek olan kütle sadece ve sadece -bir kısmı da her türlü sosyal adalet ölçüsünün dışında halâ toprak ağası ve derebeyi vasfını muhafaza eden- büyük çiftlik sahiplerinden ibaret kalacaktı. Bu milletin memuru, tüccarı, sanayicisi, serbest meslek mensubu vergi verecekti de, herhalde mamurundan çok daha müreffeh ve en aşağı tüccarı ve sanayicisi kadar para kazanan büyük arazi sahibi mi vergi vermeyecekti? Esnaf gelirleri, esnafı formaliteyi boğmayan götürü bir usûle bağlanamaz mıydı? Bu yollardan gelecek Devlet varidatı sayesinde yapılacak yatırımlarla döviz gelirlerimizin artma imkanları çoğaltılamaz mıydı? İşgücü her yıl 250.000 kişi artan ve zirai sektörde çalışanların yüzde 90'ı gizli işsiz durumunda olan şu memlekette bir takım vatandaşlara memlekete daha verimli olmak imkanı bu suretle verilemez miydi?

Niçin kahve?

Bakanlar Kurulunun kararlarının diğeri ise, Gümrük ve Tekel Bakanhğının kahve ithali için teşebbüse geçeceğine dairdi, Kahve acaba pek zaruri bir istihlak maddesi miydi ? Şu memlekette kahve içmekten gayri yapılacak çok daha hayati işler yok muydu? Kahve ithaline hasredilecek dövizlerle iktisadi sahada, sağlık sahasında veya eğitimde- çok daha verimli yatıranlara girişmek mümkün değil miydi ? Nikah yüzüğünü, ziynet eşyasını, atalarından kalmış kıymetli hatıralarım vatana hediye etmekte birbirleriyle yarışan vatandaştan, İnkılap Hükümeti gibi itibarı göklerde olan bir Hükümet, hele bütün ilgili Bakanlarının ağzından iktisadi durumun kötülüğünü en mükemmel şekilde vatandaşa duyurduktan sonra kahve içmemek fedakârlığını da isteyemez miydi? Elbette ki isterdi ve Milli Birlik Komitesinde yer alan ve sosyal görüşlü oldukları her gün biraz daha müşahede edilen idealistler elbette ki bunu takdir ederlerdi.

Hakiki kalkıma

"Hürriyet İstikrarı" çok güzel biz fikirdi ve hiç şüphesiz, büyük başarıyla neticelenecek ve Devlete yeni gelirler sağlayacaktı. Fakat, Devlet, kalkınma bakımından zaruri yatırımları başarabilmek için de "yüksek masraf" politikası gütmek ve bunun için de, enflasyonca olmayan diğer her nevi gelir kaynaklarını da bulmak zorundaydı. Bu maksatla, zirai gelirler vergilendirilmeliydi, esnaf götürü gelir vergisine tâbi tutulmalıydı, hattâ eğlence vergisi gibi yeni vergiler ihdas edilmeli, rakı, sigara gibi mükeyyifatın tekel fiyatları arttırılmalı ve kahve gibi lüzumsuz istihlak malları ithal edilmemeliydi. .

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Kıbrıs

Beklenmedik çıkış

Geçen haftanın başında Lefkoşeden Ankaraya gelen Kıbrıs Türk gazetelerinden "Halkın Sesi"ni görenin hayretten donakaldılar. 17 Haziran tarihli "Halkın Sesi" gazetesinin Dr. Küçükün gazetesidir- 1. sayfasının 8. sütununun altında "Damdan Düşer Gibi" başlığı ve "Patavatsız" imzasıyla bir yazı vardı. Yazı "Katil" diye başlıyordu. Yazıda aynen şöyle deniyordu:

"Dünkü yazımda koltuk, makam ve para hırsı ile, Türk Milletinin ruftu mesabesinde olan Üniversitelilere, hürriyet istedikleri için ateş açtıranlara ne gibi bir isim verilebileceğini sormuş, bunu tahmin etmenin biraz zor olduğunu yazmıştım.

Türk Milleti Bayarlara, Mendereslere, Namık Gediklere kara toprağın değil, cehennem alevlerinin bile alınlarından şu kara ismi verdi: "Kardeş Katili!".

Hayatta lâyık oldukları rütbeyi aldılar. Bu öyle bir menfur rütbedir ki, sahiplerini millet de, tarih de ebediyete kadar lanetle anacaktır."

Doğrusu istenirse, hiç kimse Dr. Küçükten böyle bir hareket beklemiyordu. Dr. Küçük, evvelâ Türk Cemaatinin haklı veya haksız fakat resmen tanınmış lideri, sonra da seçilmiş Cumhurbaşkanı Yardımcısı olarak, elbette ki, Türkiye Cumhuriyetinin milletlerarası münasebetlerini idare eden Hükümet ile yakın münasebetler kurmak zorundaydı. Ancak, kurulması Kıbrıs Türklüğünün menfaati icabı olan bu yakınlık, birçok hallerde hissi bir bağlılık ve gayretkeşlik halini almıştı. Sırf bu sebebten dolayı, Cumhurbaşkanı Yardımcılığı seçimlerini, hele İngiltere de yapılan müzakerelerin son safhasına ulaştığı bir sırada iptal ettirip yeni bir Yardımcı seçtirmek düşünülebilecek en son şeydi. Geçen haftanın sonunda Devlet Başkanı Orgeneral Cemal Gürselin dediği gibi Türkler arasında değişik siyasî partiler kurulması da doğru olmayacaktı. Ayrı bir siyasi parti kurmak için harekete geçen Dr. İhsan Alinin de Kıbrıs Türk Cemaati arasında Dr. Küçük kadar düşmanı vardı. Hakkında hayli dedikodu yapılıyordu. Hiç şüphesiz, milliyetçilik umdesine ve Anavatana bağlı kalmak, Rumlarla asla işbirliği yapmamak ve sadece Cemaat İçine münhasır kalmak şartiyle muhtelif Türk partilerinin kurulması bir

Fazıl Küçük
"Vay benim köse sakalım"

gün gerçekleşecekti. Ama, bunun zamanı henüz gelmemişti. Evvelâ, Türk şahsiyetleri birbirleri ile efendice siyasi mücadele yapmak yerine en bayağı dedikoduları yaymak usûlünden vazgeçmeli ve siyasî hava berraklık kazanmalıydı. İkincisi, Kıbrıs daha bağımsız bile olmamıştı. Kıbrıs bağımsız olduktan sonra, Rum Cemaatinin tavrı ne olacaktı? Rumların Enosis idealini kalplerinden tamamen çıkartmadıkları muhakkaktı. Herhalde, Rumlar türlü sinsi yollardan Türkleri Kıbrıstan yavaş yavaş uzaklaştırmak için türlü desiselere başvuracaklardı. Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti içinde, Türk Cemaati Rumlar karşısında bir bütün olarak bulunmak zorundaydı. Bu bütünü bozmadan hareket edebilecek başka bir siyasî partinin ise kimin tarafından kurulabileceği belli değildi. Bu arada Dr. Küçük ile bazı arkadaşlarının Cemaat içinde baskı metodları kullandıkları ve totaliter liderlik mefhumuna yakışır propagandalar yaptıkları da bilinen bir şeydi. Türklerin farklı siyasî partiler kurmaları ne kadar erkense, Cemaat içinde bu tarz yollara sapılması da her zamandan fazla muhtaç olunan birliği bozacak bir tehlikeydi. Bu sebeblerle şimdilik siyasî partilerin çoğalması henüz düşünülemezdi. Ancak, Cemaatin kendi iç meselelerini hür bir şekilde fakat efendice münakaşa ve halletmesi Ve liderini, hattâ Anavatanın dahi müdahalesi olmaksızın, kendi kendisine serbestçe seçmesi zaruriydi.

Bu suretle Dr. Küçük, hayatının belki de en büyük şansını elde etmiş oluyordu. Eski dostlarına taan etmeden Anavatandaki İnkılâbın ruhuna uygun olarak, Kıbrıs Türk Cemaati içinde tatbik ettiği diktatörlük usûllerini bir tarafa bırakıp vaziyetini pek âlâ düzeltebilirdi. Ne de olsa, Doktorun Kibrit dâvasında büyük hizmetleri vardı. Bu hizmetleri hatırlayacak pek çok kimse, gerek Anavatanda, gerek Kıbrıs Türk Cemaatinde muhakkak ki bulunacakta Doktor, bir az teenni ve ölçü gösterse, mesele halledilebilirdi.

Devrilen yeni çamlar

Fakat, Dr. Küçük bu teenni ve ölçüyü göstermekten mahrum olduğunu, işte o meşhur fıkranın yayınlanmasına izin vermekle gösterdi. O fıkra çıkınca herkes Dr. Küçükü eski dostlarına küfür etmekle itham başladı. Fıkrada yazılanlar yalan değildi ama, bunları söylemen herhalde Dr. Küçüke düşmezdi

"Halkın Sesi" nin ertesi günkü sayısında ayni sütunda çıkan "Özür Dileriz" başlıklı yazı okuyanları küplere bindirdi Yazı şuydu:

"Dünkü sayımızda "Patavatsız" sütununda çıkan "Kâtil" başlığı altındaki yazı ile Gazetemizin hiçbir ilgisi olmayıp, gece geç vakit bası meçhul şahıslar matbaada çalışmakta olan işçilere bir kapalı zarf içersinde "Dr. Küçükten gelmiştir ve mutlaka dizilmesi zaruridir" diyerek gazetede çıkan yazıyı bırakıp gitmişlerdir.

Bu suretle yasa, mesul olmayan birisi tarafından dizilmiş ve görüldüğü veçhile tashihe bile gönderilmemiştir.

Henüz adalet huzurunda suçlan tesbit edilmeyenlere bu tarzda idareyi kelâma hiçbir kimsenin hakkı olmadığım bildiririz. Tarafsız bir siyaset takip eden "Halkın Sesi" maalesef düşmanlarımız tarafından tir tuzağa düşürülmüştür.

Bu kurnazca hareket karşısında daha uyanık olmak mecburiyetini bir, kere daha hissetmiş bulunuyoruz.

Binaenaleyh, "Halkın Sesi" yazı ailesi üzüntülerini belirtir; bu yazıyı hiçbir suretle tasvip etmediğini açıklar."

Aman efendim aman! Katillere; "Katil" diyen bir yazı Dr. Küçükün kendi gazetesinde çıkmış da, Doktorun bundan haberi olmamışmış! Ka-

tillere "Katil" diyen yazının daha başlangıcında, sabık ve sakıt iktidar mensuplarına karşı hücumların daha 16 Haziran tarihli sayıdan itibaren başladığı açıkça söylenmiyor muydu? katillere "Katil" diye başlayan fıkranın daha ilk cümlesi, "Dünkü yazımda koltuk, makam ve para hırsı ile......" diye başlamıyor muydu? Demek ki yayınlar birkaç gündür devam ediyordu ve Dr, Küçükün durumdan ancak 17 Haziran sabahı haberdar olmuş bulunmasına imkan yoktu. Hakikat suydu ki Dr. Küçük yapılan yayınlardan pek âlâ haberdardı. Ama eski yakınlarına yaptığı bu kadar ağır hücumlar -bu hücumları doğru bulanlar tarafından bile iyi karşılanmadığı için ikaz edilmiş, bu sefer de devirdiği çamı tekrar dikeyim derken, bir orman dolusu çam devirivermişti!

Dr. Küçük, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Başkanı, Milli Birlik Komitesi Başkam, Başbakanı ve Silâhlı Kuvvetler Başkomutanının "köpekler" diye vasıflandırdığı, Harbiyeyi imha planlarını bizzat açıkladığı bir çeteye "katil" denmesine bile tahammül edemiyordu! Bahanesi de bu çetenin suçlarının henüz adalet önünde tesbit edilmemiş olmasıydı! Doğrusu Doktor Bey şaşılacak derecede objektif olmuşlardı! Daha bir ay önce kendi muhaliflerine -hiçbir suçtan hiçbir suretle mahkûm olmadıkları halde rumlarla işbirlikçilik izafe edebilen Doktor Cenapları, şimdi herhangi bir isnatta bulunmadan önce İllâ ki adaletin tecellisini beklemek lüzumunu mu duyuyordu 7

Çıkar yol

İşte, geçen hafta içinde Önce İstanbulda, sonra Ankarada Kıbrıslı Türk gençlerinin hem de çok efendice bir şekilde yaptıkları nümayişlerin bellibaşlı sebeblerinden biri, ''lider" hasretlerinin devirdiği bu çamlardan başka bir şey değildi. Kıbrıslı Türk gençleri, Kıbrıs Türk Cemaatinin diktatörlükten kurtarılmasını ve İnkılâbın ruhunun orada da yerleştirilmesini talep ediyorlardı.

Artık iyice anlaşılıyordu ki. Doktor yeni yolda yürüyebilecek bir "lider" değildi. Doktor için tek çıkar yol, Cumhurbaşkanı Yardımcılığından istifa etmek ve hattâ siyasetten tamamen çekilmekti. Hiç şüphesiz, Anavatan kendisine bu istikamette hiç bir baskı yapmayacaktı. Doktor içinde bulunduğu durumu anlamalıydı. Onun hatalarına iştirak etmemiş olan genç dostları da Doktora gereken tavsiyede bulunmalıydılar. Eğer Dr. Küçük, Kıbrıs Türk Cemaati arasındaki dayanışmanın devamım hakikaten istiyorsa, onun birliğini ve bütünlüğünü kendi mevki ve ikbalinden hakikaten daha üstün görüyorsa, bir an önce çekilmeli, "sabık" olmaktan korkmamalıydı. Koskoca bir gençlik ve aydın kütlesine rağmen iktidarda kalınamayacağının en taze ve canlı örneği gözünün önündeydi,

Cezayir

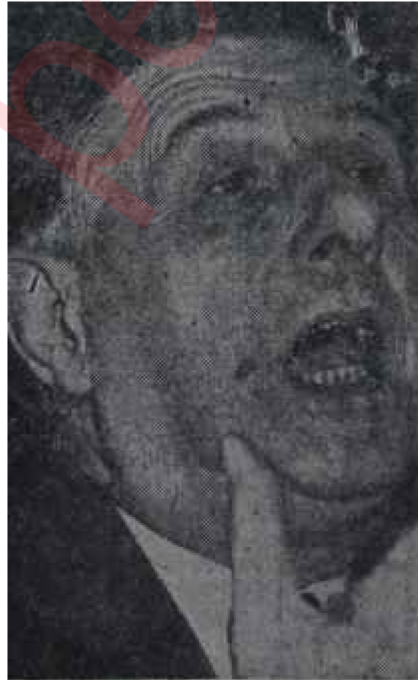
Beklenen ses

Geçen hafta sonunda Türk Radyoları ve gazeteleri Anadolu Ajansı vasıtasiyle bir beyanat yayınlıyorlardı. Yayınlanan bu beyanat, Dışişleri Bakanlığının bazı gelenekçi memurlarıyla eski iktidara yakınlıklarıyla övünen Fransa Büyükelçiliğinin bazı mensupları üzerinde bir soğuk duş tesiri yaptı. Bütün dünyanın Türk Radyolarından dinlediği beyanat şöyle başlıyordu:

"Ben öteden beri Cezayirlilerin sarfettikleri gayretleri, asilâne ve kahramanca mücadelelerini yakın bir alâka ile takip etmekte idim."

Bunları söyleyen, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Başkanı Orgeneral Cemal Gürselden başkası değildi ve İstiklâl Harbinin genç "mülâzımıevvel"i Cemal Ağanın, bugünün istiklâl mücahidleri için başka türlü düşünmesi ve başka türlü konuşması da elbette ki mümkün değildi.

Devlet Başkanı, beyanatının sonunda, Fransa ile "Cezayir" evet, "Cezayir" arasında bir anlaşmaya varmak için temasa geçilmesinden duyduğu memnuniyeti belirtiyordu. Devlet Başkanı, Fransa ile Cezayir arasındaki bu davada tarafların meşru menfaatlerinin bulunduğunu belirtiyor, şeref ve haysiyetlerin korunması suretiyle bulunacak hal çaresinin bütün dünya için hayırlı olacağına işaret ediyordu.

General de Gaulle
Lütfen dinleyiniz

Gerçekten, Cezayir Geçici Hükümeti, Afrikanın yarısını bağımsızlığa kavuşturan büyük devlet adamı General de Gaulle'ün 14 Haziranda verdiği beyanatına 20 Haziranda cevap vermişti. Bu cevapta ateş kesilmesi vs yapılacak referandumda tarafsızlığın kontrolü meselelerinin görüşülmek üzere Parise Başbakan Ferhat Abbasi göndermeğe karar verildiğini açıklamıştı. Bu seyahati hazırlamak üzere iki Cezayirli Bakan Ahmet Ebu Mencel ile Bin Yahya Fransaya uçmuşlar, Melun Hükümet Konağında misafir edilmişler ve Fransız Başbakanlığı Cezayir İşleri Genel Sekreteri Roger Moris ve General Hubert de Gastines ile görüşmelere başlamışlardı.

Orgeneral Gürselin demeci, işte tam bu sırada ve çok yerinde yapılmıştı. Bu suretle, sömürge halinde yaşıyan Asya ve Afrikadaki milyonlarca insana ümit ve ışık veren Atatürkün mücadelesi ve prensiplerine olan bağlılığımız bir kere daha ve en yetkili ağızdan teyit edilmiş oluyordu. Yıllardan beri istiklâl mücadelesi yapan milletlere öncü olabilecek tek devlet şansım elimizde tuttuğumuz halde, sakıt iktidarın sakat siyaseti, bu şansı kaçırmamıza sebep olmuştu. Bu yüzden, dünyanın mukadderatım tayin edecek olan milyonlarca insanın yaşadığı Asya ve Afrikada Türkiyeye karşı sevgi ve itimad kaybolmuştu. Halbuki, Batı ile Asya ve Afrika arasında mazisi ve bugün NATO içindeki kuvvetli durumu dolayısiyle en mükemmel bir anlayış köprüsü olmak imkanı memleketimizin elindeydi. Bu imkân, sırf iflâstan kurtulmak için yardım sağlamak uğruna kaçırılmıştı. Kendi iktidarlarını devam ettirebilmek için müttefiklerimizin haksızlıkları açıkça belli olan meselelerde bile, onlardan yana görünmek gibi küçük hesaplara dayanan bir politika, Devlet Başkanının bu beyanatiyle kesin surette terk ediliyor ve Türk Devleti Atatürkün prensiplerine uygun, dünya devletleri içinde müstakil ve itibarlı bir politika gütmeğe başlıyordu.

Türkiye, 27 Mayısdan beri sadece içerde değil, dışarda da kendi kendisini bulmuştu.

C E M İ Y E T

Muammer Karaca
D.P. yi boşayan damat

Sarışın adam yanındaki arkadaşına "Adama bak yahu! Gömlek değiştirir gibi kanaat değiştiriyor" dedi ta ilâve etti "Bu kadarına da pes doğrusu," Arkadaşı, cevap vermek üzereydi ki arka sıralardan kopan ıslık ve alkış sesleri arasında, sahnede oynanan "Bulunmaz Damat" islmli tuluatın ikinci perdesi inmişti.

Konuşma, haftanın başında Salı günü Ankaradaki Gençlik Parkı Açık Hava Tiyatrosunda cereyan ediyordu. Sabık ve sakıt iktidarın ehliyeti müsellem Ocak Başkanı Muammer Karaca, 27 Mayıs İnkılabını müteakip bir yolunu bulup postu Ankaranın Gençlik Parkına sermiş ve "Bulunmaz Damat" İsimli oyunla eski sanatını tekrarlamağa başlamıştı. Şimdi merak edilen husus sabık Ocak Başkanının bu idarede hangi rotayı takip edeceğidir.

Aynı gece bir gazeteci birdenbire Muammer Karacanın Türkiyede röportaja tekzip yollayan ilk adam olduğunu hatırlayıvermiştir.

Son günlerde peşin para istemiyen hak tanır halden anlar bir ev sahibine rastlayıp da devlet memuru kesesine uygun kiralık bir ev bulamamanın sıkıntısını çekenler arasında Milli Savunma Bakam Org. Fahri Özdilekin zarif eşi Muazzez Özdilek de var. Bütün dostları, yakında düğünü yapılacak özdileklerin kızına kiralık ev ararken Bayan Özdilek de sabahları gazetelerin küçük ilanlarım tarıyor. Ama bu arama ve taramaların istenilen neticeyi vereceği epeyce şüpheli. Ankarada devlet memuru kesesine uygun ev, kak tanır halden anlar ev sahibi bulmak, fezaya roket atmakdan güç iş. Tanrı Özdileklerin yardımcısı olsun.

Genç adam, nihayet telefon etmekten vaz geçti. O gün sabandan beri kaç defa telefonu açmış, karşı tarafdan hiç bir cevap alamamıştı. Kendi kendine "herhalde yazlığa gittiler" dedi. Genç adamın bu tahmininde ufak bir yanılma vardı. Evin erkeği halen bir nevi yazlıktaydı ama genç adamın tahmin ettiği gibi Florya veya Küçükçekmecede denize nazır ayda yirmi lira kira verilen villalardan birinde değildi. Gene de oturduğu yer denize nazırdı, üstelik kira da vermiyordu. İyi de bakılıyordu. Bu yıl, hemen bütün sabık iktidar mensupları gibi o da, yazı Yassıada sayfiyesinde geçiriyordu. Sabık ve sakıt iktidarın Adalet Bakanı Celal yardımcının eşi Harika Yardımcı, kocasına biraz daha yakın olmak düşüncesiyle 27 Mayısı takip eden günlerde Heybeliadaya taşınmıştı. Aksam üzerleri "Büyük Gezi"ye çıkıyor, güneş batarken kocasının bulunduğu Yassıadayı seyrediyor, binaların parti parti yanan ışıklarına bakıyordu. Bay Yardımcı ise, karısına yeni harflerle yazdığı mektuplarında "Fikir Bahçesi"ndeki akıcı üslûbu kullanamamaktan şikayet ediyordu. Çünkü Bay Yardımcı yeni harflerle mektup yazmakta oldukça güçlük çekmektedir.

Yassıadada yaşlıkta bulunanların hanımlarından sabık ve sakıt İktidarın İzmir Belediye Başkanı Fa--k Tuncanın eşi Bayan Tunca bu günlerde, mide bulantılarından sonra ayaklarının şişmesinden şikayetçi. Sık sık yakınlarına korsesinin altındaki karnını işaret edip "Belli oluyor mu allahaşkına?" diyormuş.

Fakat bütün bunlara rağmen 1952 yılının güzellik kıraliçesi Hiltondaki berberinden çıkıp muntazaman çaylara davetlere gidebiliyor.

Tuncaların yakın dostları bebeğin kime çekeceğini merak ediyorlar. Bütün sıkıntıları buradan geliyormuş.

Geçen hafta içinde Perşembe günü, Ankara Gazeteciler Cemiyeti olağanüstü bir kongre yaptı. Olgun bir hava içinde cereyan eden kongrede daha ziyade, basın mesleğinde nüfuz ticareti yapanlar hakkında sakıt iktidarın tabiriyle muktezi tedbirlerin alınması ittifakla kararlaştırıldı.

Bu arada Cemiyet Başkam seçilen Altan Öymen sakıt iktidar devrinde yapılması mümkün olmayan bir hareketi yaparak Beynelmilel Basın Enstitüsüne yakın alâkasından dolayı Cemiyet adına bir teşekkür telgrafı çekti. Bu suretle sabık bir zihniyetin de ipi çekilmiş oluyordu.

Harika Yardımcı
O* da yazlık*ta

RADYO

Ankara

Sesleri net duyulanlar

Adnan Menderesin 27 Nisandan sonra Türkiye radyolarında yaptığı konuşmaların yayınlanması başlıbaşına bir hikâye teşkil eder. Menderes son hâdiselerle ilgili olarak" Ankara Radyosundan, İstanbul ve İzmir radyolarında da yayınlanan, dört konuşma yapmıştır. Bu konuşmaların üç tanesi Başbakanlıktan banda alınmış, son konuşma ise bizzat Menderesin Ankara Radyosuna gelmesiyle "canlı" olarak yapılmıştır. Menderesin sesini almak için Başbakanlığa gidenler sabık Başbakanın kendilerine gayet iyi muamele ettiğini, radyoevinin şoförüne kadar herkesin elini sıktığını söylemektedirler. Sesi banda alınırken, bazı rivayetlerin aksine, Menderesin ton derece sakin olduğu, konuşurken ara sıra Burhan Belgeye baktığı, onun da "mükemmel" der gibi derhal başını salladığı yine bu şahısların söylediklerinden anlaşılmaktadır. Fakat Menderes konuşmalarını banda alırken Burhan Belgeyi bir iki kere azarlamış ve "böyle yazılmaz" diye de sıkışmıştır. Bir keresinde de sabık Başbakan, konuşmasının banda alınması sona erdikten sonra, Ankara Radyosunun ses alma ekibine "Beğendiniz rai?" diye sormuştur. Radyoyu kullanmaktaki tutumu ile radyonun halk kütlesi üstünde oynadığı rolden habersiz olan cahil Menderes radyolarımızda yaptığı aksi istikametli propagandasına, son günlerinde, ehemmiyetsiz sayılan bir kustu* daha ilâve etmiş ve Başbakanlığa kadar gelen ses atana ekibini her seferinde saatlerce bekletmişti. Halbuki asa alma ekibinin dört veya beş saat bekletildiği sıralarda Türkiye Radyoları "Sayın Başbakanın" yaptığı ko-, nuşmaların belli saatlerde "kendi seslerinden yayınlanacağını" bütün dinleyicilere bildirmekteydi. Başbakanlıkta uzun zaman bekledikten sonra ses alma ekibinin işini bitirip Radyoevine dönmesi, Menderesin konuşmasındaki sürçmelerin çıkarılması pek tabii çok uzun bir zaman alıyor ve "Başbakan Sayın Adnan Menderesin son hâdiselerle ilgili konuşmasının kendi seslerinden" yayınlanması daha önce ilân edilmiş saatlere bir türlü rastlamıyordu. Konuşmaların gecikmesi hem Menderesi, hem de radyolarının başında merakla; bekleyen dinleyicileri son derece kızdırmıştı. Bu sebepten ötürü, böyle kötü işlere âlet edilen Türkiye Radyoları ve Türk radyoculuğu oldukça zılgıt yemiştir. Sabık Başbakanın konuşmasını dinlemek için radyosunu açıp da başka şeyle karşılaşan dinleyicilerden çoğu derhal telefonlarına sarılarak radyoevlerindekilere çatmışlardı. Menderesin konuşmasının yayınlanması beklenirken radyoda Türk Müziğine yar vermek de Başbakanlığın emirleriyle yapardı. Banttan yayınlanan Türk Müziği şarkılarının güftelerini gözden geçirmek ise çok mühim bir vazife sayılmaktaydı. Çünkü 27 Nisan hâdiselerinden sonra bir cumartesi günü Ankara Radyosunun "Üniversite Konseri" adlı programında Chopin'in bir eseri çalınmış ve "kötü bir tesadüf" bu eserin içinden bestecinin meşhur matem marşı

Adnan Menderes
Şimdi radyoyu dinliyor

da çıkmışta. Menderese karşı koyan Üniversiteli gençlerin öldürüldüğü o günlerde Menderesin radyosunda Chopin'in matem marşını çalmak ne demekti? Hem de bu matem marşına "Üniversite Konseri" adlı bir programda yer vermek kabahatlerin en büyüğü sayılmaz mıydı? Bu kabahatin istendiği gün radyoevinin telefonları birbiri arkasından çalmaya başlamış, ne kadar işgüzar D. P. li milletvekili ve gazetecisi varsa suçun büyüklüğünü belirtmek için yarışmışlardı. Suç o kadar büyüktü ki bütün radyo idarecileri bundan mesul tutulmuşlar, fakat sonra yalnız Ankara Radyosu Batı Müziği Yayınları Şefi meşhur Tahkikat Encümenine çağrılmış ve kendisinden hesap sorulmuştu. Chopin'in matem marşının bulunduğu sandın kutusu ise radyoevinde ilgililer tarafından mühürlenmiş ve Tahkikat Encümenine gönderilmişti Bu mesele ilk günlerde kapandığı hatta sonradan kokusunun tekrar çıktığı söylenmekteydi, 27 Mayıs İnkıabı yetişmeseydi bu söylentinin ne dereceye kadar doğru olduğu herhalde meydana çıkacaktı.

"Kem gözlerle"..

İşte bu şartlar altında çalışan Ankara Radyosunda, Menderesin "son hâdiselerle ilgili konuşmaları" yayınlanmadan önce çalınacak olan Türk Müziği şarkıları da gözden geçiriliyor ve güftelerde manalı sözlerin bulunmamasına bilhassa dikkat ediliyordu. Hattâ bir seferinde "Kem gözlerle..." diye başlayan bir şarkı da yayından çıkarılmıştı,

Menderesin "son hâdiselerle ilgili konuşmalarının" sonuncusunun yapılacağı gün sabık başbakan bir tahkikat açtı ve konuşmalarının geç yayınlanmasının hakiki sebeplerini öğrenmeye çalıştı. Bu tahkikat yapılırken Menderesin sorduğu ilk sualin içinde yine o mahut kelime, yani "sabotaj" vardı. Acaba bu güzel konuşmaların yayını sabote mi ediliyordu t Bunu Ankara Radyosunun idarecileri mi, yoksa teknisyenleri mi yapabilirdi ? Sonra Menderese yakınlarından biri konuşmalar yayınlanırken radyonun belirli şekilde parazit yaptığını da söylemişti. Peki bunu kim yapıyordu, Niçindi bu? Kendisi sevilmiyor muydu? Koskoca bir Başbakan daima emrinde bulundurduğu ve daima kendisi için çalışan bir radyoda rahat rahat bir konuşma yapamayacak mıydı? Hem de kendisini çok seven halkın 27 Nisandan sonra bir bakım çapulcunun sebebiyet verdiği hâdiseler hakkında Başbakanlarından izahat istedikleri şu günlerde mi radyoda güçlükler çıkacak ve konuşmalarının yayınlanmanı gecikecekti. Bütün bu mahzurları ortadan kaldırmak için Menderes son konuşmasının yayınlanacağı gün şu karan verdi : Kalkıp bizzat Ankara Radyosuna gitmek ve konuşmayı "canlı" olarak radyoevinde yapmak. Karar radyoya telefonla bildirildiği zaman saat 20.35 di ve idareciler evlerine gitmeye hazırlanıyorlardı. Fakat bu haber onlardan daha çok radyoevini gece gündüz bekleyen polisleri telâşlandırdı. Amirlerinin emri üzerine kapılar pencereler tutuldu, radyoevinin kapısından içeri girdikten sonra Menderesin geçeceği koridorlar ve konuşmasını yapacağı stüdyo kontrol altına alındı. Bu arada Ankara Radyosunun 4 numaralı stüdyosu hazırlandı ve "Beyfendi" ye göre, biraz eskimeye yüz tutmuş olmasına rağmen tombulca bir koltuk bulundu. 27 Mayıs inkılabının ilk günlerinde Anka-

ra Radyosunda bulunan Harp Okulu öğrencileri ve yine o günlerde radyoda çalışan idarecilerin birkaçı bu koltuk üzerinde yorgunluktan sızarcasına nöbetleşe uyumuşlardır.

Beyfendi geliyor!.

Menderesin geleceği haber verildikten kısa bir zaman sonra Ankara Radyosu toparlandı ve hazırlandı. Fakat Menderes ancak 23.15 de radyoevine gelebildi. Hiç de heyecanlı veya telaşlı görünmüyordu. Beş dakika sonra 4 numaralı stüdyoya girdi, konuşmasından önce yapılacak olan anonsu gözden geçirdi, muvafık bulduğunu söyledikten sonra mikrofon açıldı ve anonsu takiben Menderes radyolarımızdaki kendi sesinden yayınlanan en son konuşmasını yapmaya başladı. Saat 22.30 da, beş dakika sonra Menderesin radyoya geleceği ve derhal konuşmaya başlayacağı bildirilmişti. İşte bu sırada İstanbul ve İzmir Radyolarının bu konuşmayı müşterek yayınlamak için Ankara Radyosuna bağlanmadığını bir idareci hatırladı. Haber Bültenlerinde ve Kıbrıs Saati ile Radyo Gazetesinde İstanbul ve İzmir Radyoları Ankara Radyosuna bağlanmakta ve müşterek yayın yapmaktadırlar. Menderesin konuşmaları yayınlanmadan önce de her iki radyo Ank araya bağlanmakta ve bu şekilde sabık Başbakanın sesinin yurdun her tarafında duyulması sağlanmaktaydı. İşte o gece nasıl olmuşsa olmuş Menderesin son konuşması için radyolar arasında bir bağlantı yapmak unutulmuştu. Saat 22.30 da verilen habere göre ise Menderes beş dakika sonra konuşmaya başlayacaktı. Bu beş dakika içinde yapılan telefon muhavereleri neticesinde İstanbul ve İzmir Radyoları Ankara Radyosuna bağlandı. Bağlantı o kadar çabuk olmuştu ki İstanbul Radyosunda bulunan idarecilerden bazıları bile bunu ancak beş on dakika sonra farkedebilmişlerdi. Fakat bütün bu telaşın yersiz olduğu biraz sonra meydana çıktı. Çünkü Menderes ilk verilen habere göre 22.35 de değil, 23.15 de Ankara Radyosuna geldi ve 23.20 de de konuşmaya başladı. Dinleyiciler bu kadar hiçe sayılabilirlerdi. Ankara, İstanbul ve İzmir radyoları 22.35 den itibaren yayınlanması gereken bütün programlarını kaldırmışlar, ayrıca 23 deki haber bültenini de sabık Başbakanın konuşmasından sonraya bırakmışlardı. "Beyfendi" gelinceye kadar plâk yayınına geçilmişti. Vakit geç olduğu için Türk Müziği çalınmıyor, hafif batı müziği ile halkın oyalanacağı düşünülüyordu. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi de 23.30 da deli saçmaları dolu bir konuşma bizzat bir Başbakan tarafından yapılıyordu. Menderes bu konuşmayı yaparken oldukça heyecanlandı ve bir iki yerde de sürçtü. Fakat bu, daha ziyade doğrudan doğruya açık bir mikrofona konuşmaktan ötürü duyulan bir heyecandı. Konuşmasının sonunda güler yüzle stüdyoyu terkeden sabık Başbakanı kendisiyle beraber radyoevine kadar gelen dört beş kişi karşıladı. Aralarında Burhan Belge ve Mükerrem Sarolun bulunduğu bu grup Başbakanlarının konuşmasını radyo müdürünün odasındaki radyodan takip etmişler, o günlerin Basın - Yayın ve Turizm Bakanı Halûk Şaman ise Menderesle beraber stüdyoya girerek sayın Başbakanına yararlı olmaya çalışmıştı. Konuşmadan sonra Burhan Belge beyfendiye "Çok güzel oldu, Beyfendi" dedi "Sesiniz

Celâl Yardımcı
***Bahçesi var,* fikri yok**

çok net geliyordu". O sırada bu grubun yakınlarında bulunan bir radyo idarecisi "Başbakan olduğu için sesi net duyulmuştur herhalde" diye düşündü. "Başkası olsa ses bu kadar net olmazdı belki".

Bir parazit daha...

Sesi bu kadar net duyulan Menderesin radyo propagandası son Eskişehir konuşması ile kapandı ve ondan sonra bu kadar net gelen ses bir daha Ankara Radyosunun mikrofonunu ve dinleyicisini rahatsız edemedi. Radyonun ve radyoculuğun bu derece istismar edilmesine rağmen Menderes radyodan hiçbir şekilde faydalanamamıştı. Nutuklarının ve "Fikir Bahçesi" adlı programının kendisine bir fayda sağlamadığı muhakkak olan sabık Bakanlardan biri de Celal Yardımcıdır. Büyük Millet Meclisinin meşhur " Clemencean Oturumu"ndan sonra Yardımcı da otomobiline atladığı gibi D.P. Radyosuna gelmişti. Kendisi daha önce verdiği bir emirin meşhur oturumda söylediği nutkun radyoevi tarafından banda alınmasını sağlamıştı. O günlerde Adalet Bakanlığına henüz geçmemiş olan Yardımcı, derhal konuşmasının bulunduğu bantları dinlemeye sürçmeleri ve beğenmediği kısımları teknisyenlere çıkarttırmaya başladı. Niyeti bu dehşetli konuşmayı "temizleyip" Radyo Gazetesi saatine yetiştirmekti. Fakat aksi gibi Radyo Gazetesine de çok az bir zaman kalmıştı. Bunun üzerine bir tedbir düşünüldü. Yardımcı konuşmasının ilk 15 dakikasındaki sürçmeleri düzelttirdi, yayınlanmasını arzu etmediği yerleri çıkarttırdı. Bu 15 dakikalık ilk kısım saat tam 20.15 de, yani meşhur Radyo Gazetesine böylece yetişti. Konuşmasının ilk kısmı yayınlanırken Celal Yardımcı büyük bir dikkat ve tarifi imkansız bir heyecanla diğer kısımları dinliyor ve düzelttiriyordu. Sabık bakanın heyecanı ikinci kısmı vaktinde yayına yetiştiremeyeceğinden ileri geliyordu. O sırada Ankara Radyosuna bir yabancı girse bütün personelin bu yayına nutuk yetiştirme işini büyük hırmerakla seyrettiğini farkederdi. Yardımcı bu sırada sağına soluna emirler yağdırmakla meşguldü. Aynı zamanda da bant makinesinden konuşmasının ikinci kısmını dinliyor, hem de bulunduğu odaya getirttiği bir radyo cihazından da yayınlanmakta olan birinci kısmı ara sıra kontrol ediyordu. Bu arada odaya girenlerin üstüne doğru kolunu uzatarak, parmaklarını onların gözlerine sokmak istermiş gibi sallıyor ve heyecandan kısılmış bir sesle birinci kısmın yayınlanması kaç dakika sonra sona erecek diye soruyordu. İşte o gece bir Celâl Yardımcı Türkiyedeki radyoların en önemlisi olan Ankara Radyosunu böyle meşgul etmiş ve o konuşmasının her üç radyoda birden yayınlanması ile dinleyicilerin tam bir saat onbeş dakikasını çalmıştı. Üstelik konuşmasının son kısmı yayına vaktinde yetiştirilememiş ve bir önceki kısmın yayınlanmasının sona ermesinden ancak yarım dakika sonra yayına sokulabilmişti. Yani her üç radyonun yayınında bu şekilde yarım dakikalık bir boşluk meydana geliyor, buna kimse aldırmıyor ve esas gayenin D. P. li Yardımcının sesini ne maksatla olursa olsun bütün yurda duyurmak olduğu da bu şekilde meydana çıkıyordu. Şimdi meraklabeklenen noktalardan bir tanesi de çeşitli suçlardan sorumlu bulunan sabık devlet adamlarının radyolarda işledikleri suçları da nasıl ödeyecekleri idi.

Havacılık

Casus uçağı

Geçen 1 Mayıs günü Rusların Urallardaki endüstri bölgesinin en önemli ve gizli merkezlerinden birisi olan Sverdlovak üzerinde uçmakta plan bir uçak Sovyetlerin attıkları bir roketle düşürülmüştü. Pilot Francis Powers paraşütle atlamış ve muhakkak bir ölümden güç kurtulmuştu. Sovyetler tarafından düşürülen uçak, bir Amerikan casus uçağıydı. Adına U-2 deniyordu. Uçağın düşürülmesi, sadece bir casusluk olayının meydana çıkmasından ibaret, kısa zamanda unutulabilecek küçük bir mesele değildi. Bilhassa Ruslar bu olayı, bütün imkânlarını kullanarak, büyüteceklerdi. O kadar ki, Paristeki Zirve Konferansı bile, bu U-2 uçağının Rusya üzerinde yakalanarak düşürülmesinden dolayı, yapılamayacaktı. Doğu bloku ile Batı blokunun arasında yeniden büyük bir uçurum açılacak, dünya halkoyu korkulu saatler, günler yaşıyacaktı.

Aslında bu uçağın herhangi bir roket veya uçaksavar topçusu tarafından düşürülememesi, avcı uçaklarına "av" olmaması gerekiyordu. Çünkü, U-2 bu çeşit taarruzlardan korunabilmesi için 60-100 bin feet yani 18-30 Km. yükseklikten uçabilecek şekilde yapılmıştı. Ancak bu kadar yükseklikte havanın kesafeti normalden on ilâ yüz misli daha azdı. Canlıların yaşayabilmesi hattâ yanmalı motörlerin işleyebilmesi için mutlaka oksijen takviyesi yapmağa ihtiyaç vardı.

Geçen 1 Mayıs günü Urallardaki Sverdlovsk üzerinde uçan U-2 nin oksijen cihazındaki bir arıza, pilot Powers'ı alçaktan uçmak zorunda bırakmış, böylece roketlerin menziline girmiş, Sovyetlerin düşürme işi de kolaylaşmıştı.

U-2 nin özellikleri

U-2 uçağı neydi ve ne maksatla Rusya üzerinde bu uçuşu yapıyordu? Sovyetler Birliğinin, kendi sınırlarından çok ilerilerde kurduğu "Demir Perde" ve içerde aldığı sıkı tedbirler sayesinde her türlü faaliyetlerini Batılılardan gizliyebildiği muhakkaktı. Sızan haberler yetersizdi. Ele geçirilebilen bu haberleri değerlendirebilmek, aradaki boşluklar yüzünden, çok kere mümkün olmuyordu. Bu boşlukları ortadan kaldırabilmek, Rusların çalışmaları hakkında doğru bilgiler elde edebilmek. Amerikanın başlıca gayesiydi. Çünkü, ne kadar doğru bilgi elde edilirse, mukabil tedbirler ve çalışmalar da o kadar iyi âyârlanabilecekti Bu maksatla Amerikan Merkez İstihbarat Ajansı, Lockheed Uçak Fabrikasına özel tipte bir "meteoroloji uçağı" sipariş etti. 1956 yılında hizmete giren bu uçağın, öbür uçaklarda bulunmayan belli başlı özellikleri vardı. Bir kere, hiç bir uçağın erişemiyeceği kadar yüksekten uçabiliyordu. İçinde, her türlü bulut ve "saire"nin fotoğraflarını çekebüecek, çeşitli adi ve enfraruj kameraları, radar - fotogrametri cihazları, nükleer infilaklarını kaydeden Geiger sayaçları, keşif teçhizatı bulunuyordu.

Uçağın imalâtı gibi kullanılışa da büyük bir gizlilik perdesiyle örtülmüştü. Hepsi sivil olan pilotlar kimseyle konuşmuyorlardı. Hattâ kendi aralarında bile. Hayatları muhafaza altına alınmıştı. Bütün bunlar gösteriyordu ki, U-2 uçağı aslında "meteoroloji" işinden başka işler görmekte, bulut resimlerinden çok "ve saire" nin fotoğraflarını çekmektedil.

KİTAPLAR

Başlangıçtan Bugüne Beyit Mısra Antolojisi

(Derleyen İlhan Berk, Varlık Yayınları: 750t Büyük Cep Kitaptan serisi: 159, İstanbul Ekin Basımevi, 1990$ 78 sayfa,80 kuruş.)

İlhan Berk, "Yeni Türk Şiiri"nln Onda gelen sanatçılarından biridir. Son yıllarda ortaya çıkan"İkinci Yeni" akımının da öncüleri arasındadır. Zaten İlhan Berkin dikkati çeken taraflarından biri de, şiirde daima yeniyi aramasıdır.

Bu arayış, İlhan Berki yanılmaya, garipliğe, zorlama ve uydurma anlama götürdüğü de olmuştur. Ama gene de itiraf etmek gerekir ki İlhan Berk Türk Şiiri içinde "hiç birşey" demek değildir. İşte bu durmamacasına yeniyi aramak merakı son günlerde yeni bir meyvasını daha verdi. İlhan Berk XIIL. Yüzyıldan bu yana Türk şiirini taramış, bu şiirin içinden sevdiği, beğendiği mısraları, beyitleri ve hatta tek tek kelimeleri seçmiş, önce bunları bir deftere yazmış, sonra da topladığı beyit ve mısralardan bir antoloji yapmış.

İlhan Berkin antolojisi daha çok kendi zevkine göre hazırlanmış bir antoloji. Yani, XIII. Yüzyıldan bu yana şairlerimizin toplumca en çok bilinen, tutulan beyit ve mısralarını değil, kendisinin en çok beğendiği beyit ve mısralardan meydana gelmiş bir antoloji İlhan Berk kitabına yazdığı önsözde antolojiyi nasıl hazırladığım açıklıyor. Diyor ki: "Seçerken en çok ön yargılardan kaçtım. Büyük diye bilinen ozanların ünlü beyitlerini, mısralarını unutmağa çalıştım. Onlarla yeni karşılaşıyormuş gibi davrandım, Büyük bir ünü olmayan ozanlara da ayni göz* le bakmağa çatıştım. Bu beğenim de başta geldi diyeceğim."

Mısra - Beyit Antolojisi yüzyıllara göre bölümlere ayrılmış. Böylece XX. Yüzyıla kadar geliyor. Tabii XX: Yüzyıla gelince de modern şiirimizden yapılan seçmelere geniş yer verilmiş. Kitabın dikkati çeken yönü de de bu. Koskoca bir Divan Edebiyatından, Halk Edebiyatından sonra, şurada yirmi - yirmibeş yıllık bir mazisi olan modern Türk şiirinden alman mısralar altı asırlık ecdat yadigârı mısra ve beyitleri geri plana itivermiş. Elbette Divan Şiirinin, Halk Şiirinin çok güzel, çok canlı ve eşi bir daha çok güç söylenir beyitleri mısraları var. Ama kim ne derse desin, bütün bunlar dahi son yılların içten

İlhan Berk
Yenilik hastası

söylenmiş, laf ebeliğine ve safsataya boğulmamış mısraları yanında sönük kalıyor.

şiire meraklı bir insan için İlhan Berkin antolojisini görmek şart. Bu antolojiden daha güzeli, daha detaylısı hazırlanamaz mıydı? Elbette hazırlanabilirdi, hazırlanabilirdi ama bu işi ilk akıl eden İlhan Berk olmuş. Olmuş ve pek güzel de yapmış. Arzu edilir ki, daha başkaları da çıksın , bu antolojinin eksik kalan taraflarını tamamlayan yeni antolojiler hazırlasınlar.

Belki

(İlhan Geçer'in şiirleri, Ajans Türk Yayınları, 54 sayfa 240 kuruş,. Ajans Türk Matbaası, Ankara 1960)

İlhan Geçerin ilk şiir kitabının adı "Büyüyen Eller"dir. 1954 yılında yayınlanmış ve pek fada yankı uyandırmamıştı."Belki" İlhan Geçerin, aradan altı yıl geçtikten sonra yayınladığı ikinci kitabı. Bu kitapta 29 şiir yer alıyor. Çoğu daha önce çeşitli dergilerde yayınlanan bu şiirler caizin altı yıl Önceki gürlerine kıyasla hemen hemen hiç bir yenili* ve değişiklik taşımıyor. Yani elle tutulur, gözle görülür bir gelişme, yok. Zaten İlhan Geçer iddialı bir sair de değil. Kendi köşesinde, sessiz sedasız çalışıyor.

İlhan Geçer az yazıyor. Yazdıklarının hepsi iyi şiirdir, diyemeyiz. Ama ne var ki, İlhan Geçer biraz da romantizmle karışık içli ve hassas bir şair. İnsan onun şiirlerinde tükenmiş bir şair neslinin ruha ferahlık veren . rahatlığım buluyor, hiç zorluk çekmeden tatlı tatlı okuyor. Umumiyet itibariyle İlhan Geçerin terennüm ettiği hava ümitsizlik, hayal kırıklığı ve yalnızlık korkusu. Zaten şiirlerinin adları bile bunu gösteriyor, "Melankoli", "Kaderin Kapıları," "Umutsuz Şarkı", "Kırık Dökük", "Ardınca Söylenen Şarkı" vs.

İlhan Geçer hakkındaki en iyi hükmü bizzat okuyucusu verecektir. Bu bakımdan, "Ardınca Söylenen Şarkılar"dan bir kaç kıtayı nakletmek daha yerinde olacak: "Bak sevdiğimiz şarkılar da susmuş - Yitirmiş sevincini yıldızlar bile - Artık bu şehrin sokakları da bomboş - En cömert vaktindeki bahar bile nafile - Sana gönül koydum Nisan ayı - Böyle malûl mahzun bıraktın beni - Dağlar yalnızlığınca yücedir ama - Hoyrat gene de yalnızlığın elleri - Birden uçuverdi bahçemden son kuş - Vakitsiz boynunu büktü sardunyam - Benden koparırcasına aldı seni ufuklar - Şimdi yalnız özleminden ibaret dünyam - Ama hatıran var içimde sıcak - Bir baca gibi hep tüten hatıran - Bulutlar seni elbet getirir bir gün - Muhacir kuşlar gibi gittiğin uzaklardan"

MUSİKİ

Sanatkârlar

Bir hürriyet savaşçısı

Küçük Bonn şehrinin sakinleri birdenbire dışarıya fırladılar. Bu yangın haberi, herkesi hatta bütün medeni alemi dehşete düşürmüştü. Beethoven'in müze haline konulmuş bulunan evi alevler içindeydi, İtfaiye teşkilâtı yangını söndürmek için canla başla çalışıyordu. Fakat ne çare ki, geç kalınmıştı. Sapık bir mültecinin kundak soktuğu evden pek az eşya kurtarılmıştı. Beethoven'in yıllar boyunca büyük bir ihtimamla saklanan piyanosu, masası, yatağı, iskemleleri kömür haline gelmişti.

Dünya ajansları bu acıklı olayı haber verince, bu Hürriyet ve faziletin âşığı büyük insan yeniden günün konusu oldu. Beethoven, bütün hayatınca insan haysiyeti, ahlak ve hürriyet için çabalamıştı, zincirlerini kıran bir Prometheus gibiydi. Sağırlığının ve anlaşılmamasının teessürü içinde kıvranırken başını dimdik tutarak "Kaderi yenmek istiyorum. Kader beni asla çökertmiyecek" diyordu. Bir ümitsizlik anında "Werther"in havasında yazdığı "Helligenstadt vasiyetnamesi"ni bir tarafa atmış, ahlâklı ve faziletli olarak hürriyet içinde yaşamak, insanlığın hürriyeti uğruna çabalamak *ve* eser yaratmak kararım vermişti.

'Daima fazilete bağlı kaldım" derdi. "İnsanın kuvveti ahlakıdır" derdi. Fransa ihtilalinin yarattığı o heyecan havası içinde Cumhuriyete candan bağlanmıştı. General Bonapartı bir hürriyet kahramanı olarak saymış. "Eroica"yı ona ithaf etmişti. Fakat daha sonra Bonapartın imparatorluk tacını kafasına koyduğunu görünce hiddetinden ateş püskürerek, partisyondaki ithaf yakılarını yırtmış "bu da bayağı bir insanmış. Şimdi bütün hak ve hürriyetleri ayaklar altına alıp bir Tyrann olacak" deyip bu sefer ayni senfoniyi "Meçhul bir kahraman"ın ruhuna adamıştı.

"Fidelio" operasında "Hürriyet ve Ümit" temasını işlemişti. "Egmont" uvertürü Hürriyet için savaşan bir kahramanı terennüm ediyordu. Şahsiyetini bu kadar belirli bir surette eserlerine damgalayan başka bir besteci çok az bulunurdu. "Tac ve taht önünde eğilmemek onun şartı olmuştu. Karlsbad' da Weimar sarayının müşaviri has'ı Ekselans Goetho ile kolkola gezerken karşıdan gelen saray erkanı, İkisini birbirinden ayırmıştı. Derhal kenara çekilen Goetho erkânı hürmetle selamlamış fakat o yolun ortasında kollarını kavuşturarak dimdik durmuştu.

"Krallar ve PrensIer, ünvanlar, nişanlar verebilirler. Bir çok kimseyi yüksek makamlara getirebilirler. Fakat temiz ruhlu büyük insanları yaratamazlar. Aslında bu saray erkânı Goetho ve benim gibi insanlara selâm vermek zorundadırlar." derdi. Kust' un ahlak kurallarına içten hoşlanmıştı. "Yukarıda gök kubbe. İçinde temiz kalp. Hayat düsturu bu olmuştu. Bütün insanların birbirlerini sevmelerini isterdi ama "Dokuzuncu Senfoni", hakiki manada bir "İnsanlığı sevme senfonisiydi". "Ey dostlar, bu seslerle değil., Daha başka seslerle, daha sevgi dolu seslerle..". Evet, Senfoninin vokal'li bölümünde Bass işte böyle bağırıyordu. Arkasından Koro'nun gürlemesi geliyordu : "Kucaklaşın ey milyonlar.. Bu bütün dünyanın öpüşüdür..". "Neşenin tüy gibi hafif kanatlarının altında bütün insanlar kardeş olacaktır. Bu neşe, bu Tanrısal aydınlık bütün insanlığı birleştirecektir..''

Müteveffa devlet vs fikir adamı Herriot, bir defasında "Dokuzuncu Senfoni tam olarak anlaşılırsa yer yüzünde harpler, darplar, hürriyetsizlikler kalmaz" demişti.

Beethoven bütün hayatı boyunca bir idealist olarak kalmıştı. Anglosakson demokrasisine hayrandı. Ferde kıymet veren bu demokrasiye candan bağlıyda. Avusturya monarşizminin çirkefliği, Viyana sosyetesinin bayağılığı onu çileden çıkarıyordu. İngilizlere karşı beslediği sevgiyi, daha önceleri "Wellington'un zaferi" isimli bestesinde belli etmişti. Son günlerinde hasta yatağında yatarken Londraya gitmeyi tasarlıyor, İngilizler için onuncu senfonisini bestelemeyi kararlaştırıyordu.

Karlı, fırtınalı bir mart gününde hayata gözlerini yumdu. Sonuna kadar temiz idealine bağlı kalan nadir şahsiyetlerden, gerçek insanlardan birisiydi.

Filmcilik

Açık bekleyen bi

Türk sinemasının hürriyet ihtiyacı, bu endüstrinin yüzlerce ihtiyacından sadece birisidir. Bir bakıma "hürriyetsiz" sinema olmaz ama, yalnız hürriyetle de mesele halledilmez. Sinemamız bu güne kadar tam Ur başıboşluk içinde bırakılmasının bedelini şimdi ağır bir şekilde ödemektedir. Bu endüstri bir yandan iktisadi ve mali diğer taraftan da teknik ve estetik, sayısız derdinin hallini beklemektedir.

Sinemamızın en büyük şanssızlıklarından birisi de, idareyi sinemadan gerçekten anlıyanların bir türlü ele alamamış olmasıdır. İngiltere, Fransa, İtalya, Sovyet Rusya gibi bütün büyük devletlerde çoğu resmi mahiyet taşıyan Sinema Deneme Merkezleri, Yüksek Sinema Okulları, Filmoloji Enstitüleri varken, Amerikada filmoloji branşı bir çok üniversitenin bünyesinde yer almışken, Türkiyede üniversiteye bağlı bir sinemacılık okulu veya enstitüsü bir türlü kurulamamıştır. Sinemanın başlangıcından bugüne kadar verdiği bütün önemli filmleri İhtiva eden bir sinematekin de bulunmaması, Türkiyede sinemacılık konusunu iyice karanlığa boğmuştur. Yurdumuzda, bırakınız yabancı filmleri, Türk filmlerini kırk yıldır çevirdiğimiz kendi filmlerimizi bir araya getiren bir sinematek dahi gerçekleştirilememiştir,

Geçen yılki uğursuz yangında 1954 kadar çevrilmiş Türk filmlerinden bir çoğunun tek kopyası dahi kalmamacasına yanmış olması bile, bu konuyla ilgilenmeleri mevzuat icabı olan Basın -Yayın ve Turizm Bakanlığını harekete , geçirememiştir. Böylece, sinemamızın geçmişi ve ortaya çıkardığı meseleleri incelememiş. olan, bir filmoloji enstitüsü bulunmadığından dünya sinemasının akılından, rejisörlük, senaryoculuk, oyunculuk, foto direktörlüğü gibi- sinemanın çeşitli dallan hakkındaki bilgiden de yoksun kalan Türk sinemacıları, kırk yıl önceki usullere başvurmaktan başka şey yapamamışlardır. Ayrıca, Türk filmciliğini teşvik amacıyla, belediye rüsumlarında yapılan indirimin sağladığı kolay kazanca kendini kaptıran bazı iş adamlarının sinema alanına al atmalarıyla iş iyice çığırından çıkmıştır. Piyasanın sıra rejisörlerinden birine bir film çevirttikten sonra sinemacılığı öğrendiğini sanan prodüktörler az sonra senaryo dikta ettirmeğe ve hatta rejisörlük yapma-a kalkınmışlardır. Bu keşmekeş içinde bazı genç rejisörlerin, Lütfi Akad gibi eski ustalardan bazılarının yaptıkları denemeler de prodüktör müdahalesi, zaman azlığı, çalışma imkânlarının darlığı gibi sebeplerle ortaya büyük çapta eserler konulmasını önlemiştir,

Türk sineması bugün en azından hürriyet kadar, sinemadan gerçekten anlıyan insanlara da muhtaçtır. Bunu sağlamak için de İstanbul Üniversitesinde bir aralar hazırlıklarının yapıldığı söylenen sinema enstitüsü ile sinematekin kurulması gerekmektedir. Teknik bir buluştan ortaya çıkan yedinci sanatın bilgisizliğe hiç, ama hiç müsamahası yoktur. Sinemamızın ilkellikten kurtulması ve yaratıcı ellere kavuşturulması için, işi hakkıyla bilen prodüktör, rejisör, senaryocu ve oyunculara ihtiyaç vardır. Bugün dünyanın en büyük sinema endüstrilerinden birisini teşkil eden Sovyet sineması, hemen İhtilalin ardından kurulan Sinema Enstitü ve diğer kuruluşların eseridir. Şimdi milletlerarası festivallerde çeşitli dereceleri paylaşan bu milletin bütün sinema adamları mutlaka bir filmoloji enstitüsünden mezundur. Fransız "yeni dalga" cereyan, Fransız sinema okulu IDHEC ile bazı sinema yazar ve nazariyatcılarının eseridir. Bugün italyan sinemasının değer verdiği eski veya yeni rejisörlerin yüzde doksanı, İtalyan Sinema Deneme Merkezinde okuyup gerekli ilk bilgileri bu okuldan almışlardır. Bütün bu gerçekler sistemli bir sinema öğreniminin önemini büyük açıklıkla ortaya koymaktadır.

Bir Türk filmi
Devlet babadan yardım bekliyor

İktisadi ve mali meseleler

Yerli filmlerimizin iktisadi ve mali veçhesi, patron ve prodüktör mevkiindeki şahısların bazen bir mahalle bakkalının tutumundan fark sız davranışlarıyla yalandan ilgilidir. Geçen yılki tecrübelerde de görüldüğü gibi, prodüktörler basan bir film için 250 bin lira civarında yatırımlar yapmaktan bile kaçınmamışlardır. Dolayısıyla yurdumuzdaki iş hacmına göre, filmcilik alanında bugün hatırı sayılır bir sermaye yatırılmış bulunmaktadır. Yerli filmciliği kendine iş edinen büyük şirketler teessüs etmiştir. Üçüncü, beşinci derecedeki ufak bazı türedi şirketler ise, sabık iktidarın son iki yıldaki iktisadi politikasının neticesi olarak piyasadan çekilmek üzeredirler. Halbuki yabancı memleketlerdeki küçük şirketler, büyük şirketlerin eseri olan yapmacık bir sinemaya karşı koymak, yeni bir sinema anlayışını memlekete yaymak için kuru-

hırlar. Dar bütçeli filmler yabancı memleketlerde genel olarak sinema sanatına yeni değerler katmışlardır. Türkiyede ise dar bütçeli film ve küçük sermayeli ortaklık, az parayla büyük vurgun yapmanın yolu diye kullanılmıştır. Eski iktidarın kredi musluklarını alabildiğine açtığı uzun yıllar boyunca birçok şirket bu yoldan zengin olmuştur. Ancak, daha sonraki tutum bu kapının as da olsa kapanmasına yol açmıştır. Bununla beraber, vurguncu küçük şirketler gibi büyük şirketlerin bir kısmı da "ar" ile "kâr" * arasındaki ince hattı pek de sezebilmiş değillerdir. Yapılan büyük yatırımlar yer yer fuzuli bir israf olmaktan öteye geçmemiş, buna karşılık en lüzumlu işler bazan masraf olur diye yapılmamıştır. Bir mahalle bakkalının küçük hesaplarının pek de üstüne çıkamıyan prodüktörler, yerli sinemamızın bugünkü halinden iyice sorumludurlar.

Prodüktörlerin bugünkü derdi, yarıda kalmış olan filmlerine tekrar devam etme imkânını bulamamalarıdır. 27 Nisan olaylarından sonra ilân edilen Örfi İdare, beş kişiden büyük toplulukların bir araya gelmesini yasak ettiğinden Türkiyede film çekimi işi tamamen durmuştu. Film çekimi için en müsait vakit sayılan şu sıralarda bütün dünyada işler hararetle devam ederken, Türkiyede faaliyete yeniden başlanamaması filmciler için oldukça ağır bir darbe sayılabilir. Alabileceği kredinin haddini bilmiyen şirketler, filmlerinin bundan sonrası için nasıl bir mail politika takibedeceklerini bilememektedirler.

Sinemaya devlet yardımı

Girdigimiz yeni devrede Türk sinemasının hürriyet, öğretim, yeni Ur sinemacı kadrosu yetiştirilmesi gibi meseleleri halledilmeği beklerken, bir Sinema Kanununa duyulan ihtiyaç da kendini gittikçe daha fazla duyurmaktadır. Filmcilerimizi, filmcilik işlerimizi bir düzene koyacak olan böyle bir kanun ayni zamanda sinema sanatının ilerlemesi için devletin yapabileceği yardımın da mahiyetini ortaya koyacaktır. Hiç bir zaman kendi başına yeni denemelere girişmeleri, yapılagelenin dışına çıkmaları beklenemiyecek olan prodüktörler ancak iyi filmlerin, sanat bakımından önemli eserlerin devletçe mali bakımdan desteklenmesi halinde bu tutumlarını değiştirebilirler. Bugün İngiltere, Fransa, İtalya gibi devletler değerli filmleri mali yardımla, vergi indirimleriyle korumaktadırlar.

S P 0 R

Transfer

Sözde amatörlük

Geçtiğimiz haftanın başlarında 14-15 yaşlarında bir çocuk elindeki günlük bir gazeteyi babasına uzatarak şöyle diyordu: "Babacığım, size bir şey soracağım. Son günlerde gazetelerin spor sahifelerinde sık sık yazılan bir şeye aklım takıldı. Bir futbolcu hem 40 bin lira alır, hem de amatör olur mu?

Hakikaten bu sual sadece küçük spor meraklısının değil, binlerce sporseverin zihinlerine takılıp kalmıştı. Son senelerde transfer hâdiselerim gazetelerden takip etmekte olanlar "amatörlük" ve "profesyonellik" kelimelerinin bir türlü izahım yapamıyorlardı. Onlarca amatör sporcu hiçbir maddi menfaat karşılığı olmadan spor yapan kimse idi. Sporu para karşılığı yapanın amatörlüğü kalkar sporu meslek edinmiş "profesyonel sporcu" sınıfına giderdi Dünyama her yerinde bu böyle idi. İkisinin ortası diye bir şey yoktu.

Halbuki, bizim gazetelerimizin spor sayfalın hu mevzuda hayli enteresan haberlerle dolu idi. Hemen her biri Avrupa basınında "garip olaylar" sütunlarında yer alacak derecede ilgi çekiciydi. Meselâ "İzmirsporlu Güvene amatör kalman şartiyle 40 biıı lira verilecek!..." yine meselâ "Feriköylü Samim Galatasarayla 25 bin liraya anlaştı. Genç futbolcu amatör kalacak ve olimpiyatlara katılacak!.. ve bir başkasında "Cenap, amatör olarak G. Sarayla mukavele yaptı. Kendisine 2 yıl için 35 bin lira verilecek!..." vs. vs.. Bu enteresan başlıklardan daha düzünelerle sıralamak mümkündü. Bu nasıl oluyordu? Teşkilâtın, olimpiyat komitesinin yıllardır süren sessizliğinin sebebi ne idi?... Akıl, sır erdirilemeyen şey asıl bu idi.

Olimpiyat yemini...

Her dört senede bir yapılmakta olan Olimpiyat Oyunları amatör sporcuların adeta "Kabesi" dir. Sporu spor için yapanlar, buralarda en temiz ve asil hislerle yarışır, mücadele eder, kazanır veya kaybederler.

Ancak Olimpiyat Oyunlarından önce, açılış sırasında yapılması mutad olan bir tören vardır. "Amatörlük yemini"... Binlerce sporcu, yüzbinlerce seyircinin önünde "Bugüne kadar amatörlük kurallarını İhlâl etmediklerine, para ve hiçbir maddi menfaat temin etmediklerine, oyunlar sırasında tam bir amatörlük ruh ve asaleti içinde sportmence mücadele edeceklerine v.s. v.s." dair yemin ederler,

Şimdi sporseverlerimizin akıllarına haklı olarak şöyle bir sual gelecektir: "Olimpiyatlara katılacak olan amatör milli futbol takımımızda yer alacak bu gizli profesyonel futbolcularımız amatörlük yeminine nasıl katılabileceklerdir.?"... Gerçi, profesyonelliğin resmen kabul edemediği demirperde gerisi memleketleri sporcuları bu yemini etmekte belki zorluk çekmeyeceklerdir ama, yeminin mânasına inanmış gençlerimiz için bu iş herhalde kolay olmayacaktır.

Neşeli ve memnun

...ÇÜNKÜ HER TARAFI YAĞA BULANMIŞ, İS İÇİNDEKİ TAVASINI BİRKAÇ DAKİKADA TEMİZLEYİVERDİ

Bu temizlik mucizesi yalnız ve yalnız FAY Temizleme Tozu sayesinde gerçek olabilir Puro Sabun Fabrikasında tamamen hususi bir formülle imâl edilen FAY Temizleme Tozu, kiri, yağı, pası ve bütün lekeleri yokeder... ev kadınının bilûmum temizlik işlerinde sür'at ve kolaylık sağlar.

fay

HERŞEYİ
DAHA İYİ
TEMİZLER

ÜSTELİK...

*Fay Temizleme Tozu Kutularına Para ve Hoş Sürprizler rasgele serpiştirilmektedir. Yüzbinlerce ev kadını gibi **siz de** bugün bakkalınızdan Fay **isteyiniz***

PAAL 1-190

45 Yıllık şöhret ve tecrübenin yarattığı kalite ve temiz servis

PENDİK

İSKELE GAZİNOSU

Her gün

Telefon: 53 48 00/51

1960 sezonunda da tam kadrosu ve yeni tesisleriyle emrinizdedir